

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

ผู้วิจัย นายณฤทธิ์ ดวงสุวรรณ ปริญญา คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต(การพัฒนาครอบครัวและสังคม)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุพร เตียนสลาย (2) รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน
ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วัดระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา และ (2) ศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมงที่มีลักษณะปัจจัยของครอบครัวที่แตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ เป็นครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จำนวน 361 ครอบครัว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า แบ่งตามพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่จัดสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาในระดับต่ำ ฝ่ายพ่อมีส่วนร่วมมากกว่าฝ่ายแม่ กิจกรรมที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยตามลำดับคือ กิจกรรมการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย และกิจกรรมการจัดระเบียบเครื่องมือประมง ส่วนขั้นตอนหรือกระบวนการมีส่วนร่วมที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยตามลำดับ คือ ขั้นตอนการได้รับผลประโยชน์ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการร่วมปฏิบัติและขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อครอบครัวมีอายุของหัวหน้าครอบครัว การเป็นผู้นำชุมชนของสมาชิกครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมของสมาชิกครอบครัว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของครอบครัว ความสัมพันธ์กับภายนอกของสมาชิกครอบครัวและการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นของสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อ แตกต่างกัน

คำสำคัญ ครอบครัวชาวประมง ทะเลสาบสงขลา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Thesis title: The Participation of Fisherman's Families in Natural Resources and Environment Conservation of Songkhla Lake

Researcher: Mr. Narit Doungsuwan **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Suraporn Siansalai, Associate Professor; (2) Mr. Bampen Kiewwan, Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The purposes of this research were to (1) assess the level of participation of fisherman's families in natural resources and environment conservation of Songkhla Lake; and (2) compare the levels of participation in natural resources and environment conservation of Songkhla Lake of fisherman's families with different family factors.

This study employed a survey research design. The research sample consisted of 361 fisherman's families residing in coastal areas of lower Songkhla Lake, obtained by quota sampling classified by area. Data were collected by interviews based on the interview structure developed by the researcher. The SPSS computer program was employed for data processing and analysis. Statistics employed for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, and Scheffe's method for pair-wise comparison.

Research findings revealed that fisherman's families in the coastal area of Songkhla Lake participated in natural resources and environment conservation of Songkhla Lake at the low level. Fathers participated more than mothers. Activities that fisherman's families participated as ranked from the highest to the lowest participation levels were the following: the aquatic animals conservation area demarcation activity, mangrove forest planting activity, aquatic animal species release activity, garbage disposal activity, and fishery tools categorization activity. Meanwhile, the participation steps or participation procedures in which fisherman's families participated as ranked from the highest to the lowest participation levels were the following: the receiving of benefits step, planning step, practice participation step, and monitoring and evaluation step. Levels of participation in natural resources and environment conservation of Songkhla Lake were found to be significantly different, at the .05 level, for fisherman's families with differences in the following family factors: the age of family head, community leadership of family members, social membership of family members, access to information, relation to outsiders of family members and respects from other people given to the father side family members.

Keywords: Fisherman's family, Songkhla Lake, National resources and environment conservation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำในด้านต่าง ๆ จากผู้มีพระคุณหลาย ๆ ท่านด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เจียวหวาน ซึ่งเป็น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ สมศักดิ์ พิริโยธา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ คุณสนั่น ลี้มวิวัฒน์กุลที่กรุณาให้คำแนะนำด้านเครื่องมือการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างสูง และขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คณะผู้ช่วยวิจัยทั้ง 3 ท่าน ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดถึง ผู้นำชุมชน ชาวประมงริมทะเลสาบ และเพื่อนพี่น้องนักพัฒนาองค์กรเอกชนทุกคนที่มีส่วนในใ้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเสร็จ โดยเฉพาะสมาชิกครอบครัวอันเป็นที่รักของผู้วิจัย ที่อดทน สละเวลาช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ จนเสร็จถึงหน้าสุดท้าย

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย โดยเฉพาะคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชา มนุษยนิเวศศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้และเป็นธุระดำเนินการช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ

พฤษภาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
สมมุติฐานการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
นโยบายและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบ สงขลา.....	10
แนวคิดเรื่องมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.....	24
แนวคิดเรื่องครอบครัว	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
การสร้างแบบสัมภาษณ์	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	46
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	53
ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	58
ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติครอบครัว ชาวประมง	72
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปการวิจัย.....	73
อภิปรายผล.....	77
ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	98
ก แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 1	99
แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2.....	105
แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3.....	112
ข แสดงผลการหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์	114
ค ภาพแสดงพื้นที่วิจัยและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน	116
ประวัติผู้วิจัย	118

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนตัวอย่างในการวิจัย	41
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา จำแนกตามอายุและระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว.....	47
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวประมงจำแนกตามปัจจัยด้านครอบครัว	48
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวประมง จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ของครอบครัว	49
ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวประมง จำแนกตามปัจจัยทางสังคม ของครอบครัว	50
ตารางที่ 4.5 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ ของครอบครัว ชาวประมงจำแนกตามกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วม.....	55
ตารางที่ 4.6 ระดับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาของครอบครัว ชาวประมงจำแนกแต่ละขั้นตอนและผู้มีส่วนร่วม.....	57
ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่หัวหน้าครอบครัว มีช่วงอายุต่างกัน.....	59
ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวมีระดับ การศึกษาต่างกัน	60
ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่มีจำนวนสมาชิก ของครอบครัวต่างกัน	61
ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่จำนวนสมาชิกที่ทำการประมง ต่างกัน.....	61
ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงใน ระยะเวลาต่างกัน	62

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่รายได้รวมของครอบครัวต่างกัน.	63
ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่รายได้จากการทำการประมง ต่างกัน.....	64
ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นผู้นำ ของพ่อต่างกัน.....	64
ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นผู้นำ ของแม่ต่างกัน	65
ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็น สมาชิกกลุ่มของพ่อต่างกัน.....	65
ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็น สมาชิกกลุ่มของแม่ต่างกัน	66
ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวนในครอบครัวชาวประมงที่รับข้อมูลข่าวสาร ต่างกัน.....	67
ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่การติดต่อกับ ภายนอกของพ่อต่างกัน.....	68

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่การติดต่อกับ ภายนอกของแม่ต่างกัน	68
ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่พ่อเป็นที่ยอมรับ ของบุคคลอื่นต่างกันต่างกัน	69
ตารางที่ 4.22 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในครอบครัวชาวประมงที่แม่เป็นที่ยอมรับ ของบุคคลอื่นต่างกันต่างกัน	69
ตารางที่ 4.23 ประมวลสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย	71

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ผังเชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหาครอบครัวชาวประมงกับการเสื่อมโทรมของ ทะเลสาบสงขลา.....	2
ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ภาพที่ 2.1 ผังเชื่อมโยงจากนโยบายระดับชาติสู่กิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา.....	23
ภาพที่ 2.2 กรอบระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม	27
ภาพที่ 3.2 ผังเชื่อมโยงการศึกษาวิจัย	32

บทที่ 1

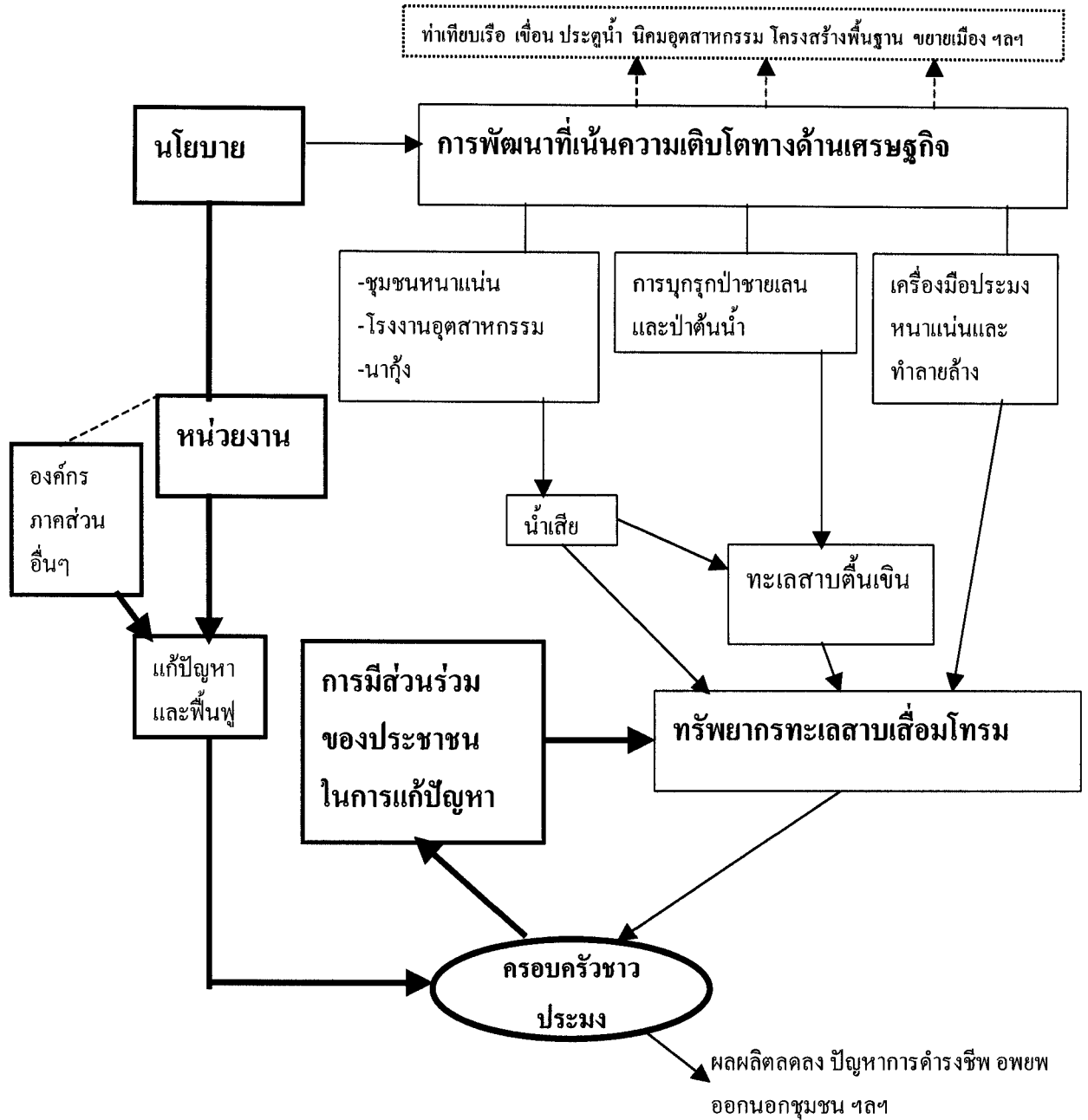
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออก อยู่ในเขตพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,042 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ของทะเลสาบแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นทะเลสาบตอนบนอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทะเลสาบตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงเรียกว่า “ทะเลน้อย” เป็นทะเลสาบเชื่อมโยงกับทะเลหลวงหรือพื้นที่ทะเลสาบใหญ่โดยคลองนางเรียม โดยทางตอนเหนือของทะเลน้อย มีพรุควนเคือง ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ส่วนที่สองเป็นผืนน้ำที่อยู่ทางตอนกลางเรียกว่า “ทะเลหลวง จากบริเวณตอนบนของทะเลหลวง จะมีสภาพน้ำจืดและค่อย ๆ เป็นน้ำกร่อยลงมาด้านล่าง และส่วนที่สามอยู่ทางตอนใต้สุดเรียกว่าทะเลสาบสงขลาหรือทะเลสาบตอนล่าง คุณสมบัติของน้ำ มีสภาพน้ำเป็นทั้ง น้ำกร่อยและน้ำเค็ม มีอาณาเขตตั้งแต่ช่วงปากทะเลสาบ (หัวเขาแดง) ไปจนถึงช่องแคบปากกรอที่ติดต่อกับทะเลสาบตอนกลาง

อันเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดการขยายตัวของ ชุมชนเมือง โรงงานอุตสาหกรรม นาุ้ง และการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำลงสู่ทะเลสาบมากขึ้น การชะล้างตะกอนดิน จากการขยายพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยวในเขตป่าต้นน้ำ รวมถึงการทำลายป่าชายเลนและปล่อยตะกอนดินเลนจากการทำนาุ้ง ทำให้ทะเลสาบสงขลาตื้นเขินอย่างรวดเร็ว และการทำการประมงเกินศักยภาพโดยใช้เครื่องมือประมงตาถี่ โดยเฉพาะลอบดักกุ้งและโพงพางอย่างหนาแน่น รวมถึงการใช้เครื่องมือประมงทำลายล้างเป็นจำนวนมากจนทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทะเลสาบสงขลาอย่างรุนแรงดังภาพผังการเชื่อมโยงดังนี้

พื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา

ภาพที่ 1.1 ฟังเชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหาครอบครัวชาวประมงกับการเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ครอบครัวชาวประมงในชุมชนที่กระจายอยู่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาทั้ง สาม ตอนใน 152 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะผลผลิตทางการประมงลดลงจนไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพได้ จำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพ พบว่าเมื่อปี พ.ศ. 2529-2539 ในระยะเวลา 10 ปี ชาวประมงรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาที่มีจำนวนลดลงร้อยละ 22.7 ลงคือจากเดิมจำนวน 10,363 ครอบครัว ลดลงเหลือ 8,010 ครอบครัว (อังสุณีย์ ชูณหปราณและคณะ, 2539: 26) หลายครอบครัวต้องอพยพไปทำงานนอกชุมชนโดยเฉพาะไปเป็นแรงงานราคาถูกทั่วไป และแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม บริเวณรอบๆทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง

ในระหว่างที่ผ่านมา มีความพยายามในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กรและร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อพัฒนา และฟื้นฟู ทะเลสาบสงขลาโดยที่ได้รับการสนับสนุนจาก องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ได้แก่ โครงการพัฒนาชุมชน ประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา โครงการแลได้ เพื่อการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ โดยการหนุนเสริมความเข้มแข็งให้กลุ่มองค์กรชุมชนชาวประมง ด้วยการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน การประสานความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและเครือข่าย ในของส่วนหน่วยงานภาครัฐราชการเช่น สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา สำนักงานป่าไม้เขตสงขลา สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 ได้เข้าไปสนับสนุนชุมชนประมงทางด้านวิชาการ สนับสนุนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ และในปัจจุบันนี้หน่วยงานภาครัฐในระดับนโยบาย ได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาทะเลสาบสงขลาทั้งระบบ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว โดยใช้วิธีการทำงานแบบบูรณาการของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ กลุ่มชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลาเป็นกลุ่มที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินงานดังกล่าวในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

ความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมามีแนวทางและรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การรวมตัวกันขององค์กรชุมชนเช่น ชมรมชาวประมงอำเภอต่าง ๆ รอบทะเลสาบ เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรม การอนุรักษ์สัตว์น้ำ ปลูกป่าชายเลน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาเรืออวนรุนและเครื่องมือประมงทำลายล้างประเภทต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่หน่วยงานและทิศทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของภาครัฐ ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การระดมความคิดเห็นวางแผนในการจัดระเบียบ

เครื่องมือประมงและการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง รวมถึงการมีส่วนร่วมจัดทำโครงการ แผนงาน และกิจกรรมเพื่อแปลงแผนสู่ปฏิบัติการจริงในพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยต้องการทราบว่าชาวประมงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง โดยได้เลือกศึกษาจากชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา (ตอนล่าง) ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชาวประมงทั้งหมดที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ปัญหา ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติอย่างรุนแรง พื้นที่ดังกล่าวมีการใช้ประโยชน์จากการทำประมง การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับนโยบาย ที่เป็นภาพรวมของฝ่ายต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ครอบครัวชาวประมงในชุมชนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วม มีบทบาทในท้องถิ่นตัวเองได้อย่างเต็มที่เช่นกันอย่างไรก็ตามในระยะที่ผ่านมาทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างฝ่ายก็มีความพยายามในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทะเลสาบสงขลาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ประสบความสำเร็จได้มากนัก อันเนื่องมาจาก การดำเนินงานที่ผ่านมาของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะส่วนราชการ ซึ่งได้ละเลยการทำงานแบบมีส่วนร่วม ของประชาชนมาตลอด การศึกษาเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ของครอบครัวที่มีผลต่อระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟู ทะเลสาบสงขลา ของครอบครัวชาวประมง จะเป็นข้อมูลองค์ความรู้และข้อเสนอแนะที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานการแก้ปัญหาทะเลสาบสงขลาตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ทั้งในระดับปฏิบัติการและการกำหนดนโยบายในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

2.1 เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

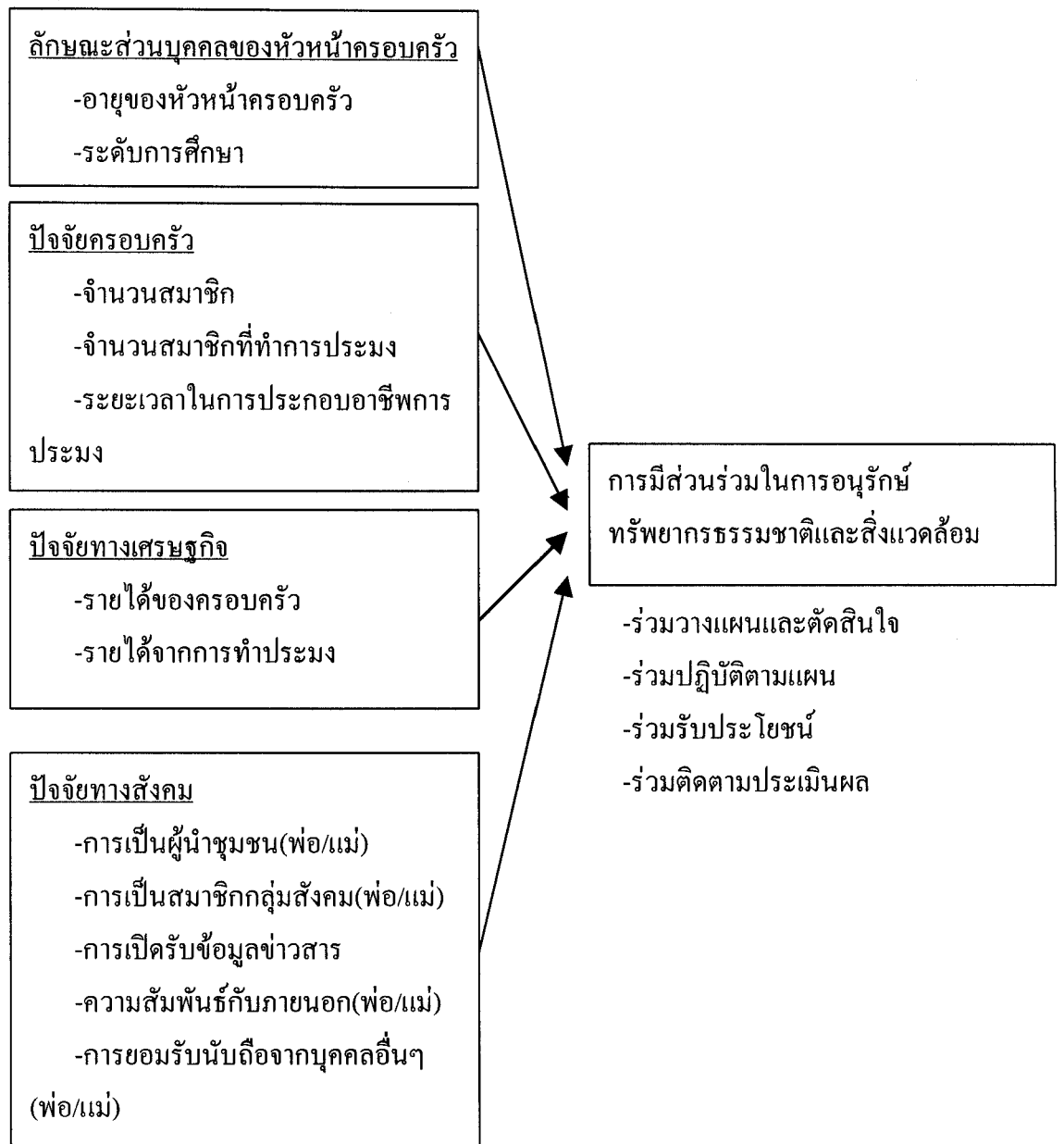
2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมง ที่มีลักษณะส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว ลักษณะภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ที่แตกต่างกัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีรูปแบบของกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยเอาไว้ ดังนี้

- 4.1 ครอบครัวชาวประมงที่มีหัวหน้าครอบครัวอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา แตกต่างกัน
- 4.2 ครอบครัวชาวประมงที่มีหัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษาต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา แตกต่างกัน
- 4.3 ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.4 ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกออกทำการประมงต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.5 ครอบครัวที่ช่วงระยะเวลาทำอาชีพประมงของครอบครัวแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.6 ครอบครัวที่มีรายได้รวมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.7 ครอบครัวที่มีรายได้จากการทำประมงแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.8 ครอบครัวที่สมาชิกมีลักษณะการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.9 ครอบครัวที่สมาชิกมีลักษณะการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.10 ครอบครัวที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.11 ครอบครัวที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กับภายนอกแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.12 ครอบครัวที่สมาชิกมีระดับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน
- 4.13 ครอบครัวชาวประมงในทะเลสาบสงขลาจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ในระดับปานกลาง

5. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ในครั้งนี้ มีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

5.1 พื้นที่ศึกษา ได้แก่พื้นที่ชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา (ตอนล่าง) ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดสงขลา โดยอยู่ตำบลคูเต่า ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ ตำบลบางกล้า ตำบลบางเหรียง อำเภอบางกล่ำ ตำบลรัตภูมิ อำเภอกวนเนียง ตำบลสทิงหม้อ ตำบลหัวเขา ตำบลป่าขาด ตำบลป่ากรอ อำเภอสิงหนคร ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

5.2 ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ครอบครัวชาวประมงที่อยู่ในส่วนของทะเลสาบตอนล่าง ในท้องที่ตำบลคูเต่า ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ ตำบลบางกล้า ตำบลบางเหรียง อำเภอบางกล่ำ ตำบลรัตภูมิ อำเภอกวนเนียง ตำบลสทิงหม้อ ตำบลหัวเขา ตำบลป่าขาด ตำบลป่ากรอ อำเภอสิงหนคร ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

5.3 เนื้อหาที่ทำการศึกษา เพื่อศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทะเลสาบสงขลา โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

5.3.1 การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงโดยภาพรวม

5.3.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การจัดระเบียบเครื่องมือประมงและการกำจัดขยะมูลฝอย

5.3.3 การมีส่วนร่วม ในกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผล

5.3.4 เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมครอบครัวชาวประมงที่มีปัจจัยของลักษณะส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ที่แตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ 13 ข้อ

5.3.5 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อจะได้ให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ในการเสริมแรง พัฒนา ยกระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับ ครอบครัว ในการฟื้นฟู อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

5.4 ระยะเวลาของการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของครัวครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาอยู่ในช่วงระยะเวลาของ ปีพ.ศ.2548-2549

6. นียามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้ จะมีคำศัพท์เฉพาะที่ใช้เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจกับผู้อ่าน ให้มีความเข้าใจตรงกันกับผู้ศึกษาดังต่อไปนี้

6.1 ครอบครัวชาวประมง หมายถึง สามิและภรรยาที่อยู่ในครอบครัวซึ่งทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการประมง รอบริมทะเลสาบสงขลา(ตอนล่าง)เป็นหลัก

6.2 การมีส่วนร่วม ของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของสามิและภรรยาชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาในการวางแผนและตัดสินใจ การปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนดขึ้น การรับผลประโยชน์และการติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทะเลสาบสงขลา ที่มีหน่วยงานราชการและภาคเอกชนจัดให้มีขึ้นประกอบด้วยกิจกรรมการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การร่วมรณรงค์ไม่ทิ้งขยะของเสียในทะเลสาบและการจัดระเบียบเครื่องมือประมงในทะเลสาบสงขลา

6.3 อายุของหัวหน้าครอบครัว หมายถึง อายุตามปฏิทิน นับวันที่ตอบแบบสอบถามของหัวหน้าครอบครัวชาวประมง

6.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวซึ่งจำแนกเป็น การไม่ได้รับการศึกษา การได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษามัธยมตอนต้น มัธยมตอนปลาย /ปวช.อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ของหัวหน้าครอบครัว

6.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนคนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาในวันที่สัมภาษณ์ชาวประมง ซึ่งประกอบอาชีพด้านการประมงในทะเลสาบสงขลาเป็นหลัก

6.6 จำนวนสมาชิกที่ทำการประมง หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวชาวประมงซึ่งประกอบอาชีพด้านการประมงในทะเลสาบสงขลาเป็นหลัก

6.7 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพประมง หมายถึง จำนวนปีนับแต่สมาชิกในครอบครัวชาวประมงเริ่มประกอบอาชีพทางการประมงในทะเลสาบสงขลา จนถึงวันสัมภาษณ์ หากมี สมาชิกหลายคนทำการประมงหมายถึงระยะเวลาของสมาชิกที่ทำการประมงมานานที่สุด

6.8 รายได้ของครัวครัว หมายถึง จำนวนเงินรายได้ที่เป็นตัวเงินถัวเฉลี่ยในรอบ 1 ปีของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน ทั้งรายได้ที่มาจากประกอบอาชีพประมงและอาชีพอื่น

6.9 รายได้จากการทำประมง หมายถึง จำนวนเงินรายได้ที่เป็นตัวเงินถัวเฉลี่ยในรอบ 1 ปี ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน ที่ได้จากการประกอบอาชีพประมงโดยเฉพาะ

6.10 การเป็นผู้นำชุมชน หมายถึง การเคยหรือไม่เคย ตำแหน่งผู้นำชุมชนของสามี (ฝ่ายพ่อ) หรือภรรยา (ฝ่ายแม่) ที่มาจากครอบครัวชาวประมง ทั้งเป็นผู้นำทางการเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. ฯลฯ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่นผู้นำกิจกรรมในชุมชน ผู้นำประชาสังคม ฯลฯ

6.11 การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม หมายถึง การเคยหรือไม่เคยเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนของสมาชิกครอบครัวชาวประมง(ตัวสามี/ฝ่ายพ่อและภรรยา/ฝ่ายแม่)

6.12 การเปิดรับข่าวสารข้อมูล หมายถึง ระดับความมากน้อยที่สมาชิกในครอบครัวชาวประมงได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ โดยจำแนกระดับมากได้รับข้อมูลมากกว่า 7 ครั้งต่อเดือน ระดับปานกลางได้รับข้อมูลข่าวสาร 4-7 ครั้งต่อเดือนและระดับน้อยได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยกว่า 4 ครั้งต่อเดือน

6.13 ความสัมพันธ์กับภายนอก หมายถึง ระดับความมากน้อยที่สมาชิกในครอบครัวชาวประมง (สามีหรือฝ่ายพ่อและภรรยาหรือฝ่ายแม่) ติดต่อกับบุคคล ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาติดต่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็น ไม่เคยติดต่อ ติดต่อ 1-3 ครั้ง, ติดต่อ 4-6 ครั้ง และติดต่อดังแต่ 7 ครั้งขึ้นไป

6.14 การยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ๆ หมายถึง ระดับความมากน้อยที่สมาชิกในครอบครัวชาวประมง (สามีหรือฝ่ายพ่อและภรรยาหรือฝ่ายแม่) รับรู้ตัวการยอมรับนับถือที่บุคคลอื่นให้แก่ตนและคู่สมรส มีตั้งแต่ระดับไม่ยอมรับ ยอมรับเล็กน้อย ยอมรับปานกลาง ยอมรับมาก และยอมรับมากที่สุด

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้พื้นฐานในเรื่องของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ของครอบครัวชาวประมง นำไปสู่การเรียนรู้และการค้นคว้าพัฒนาต่อไป

7.2 กลุ่ม องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้นำผลที่ได้จากการศึกษา มาปรับใช้ในการแผนและดำเนินงาน เพิ่มแรง พัฒนา ยกระดับ การมีส่วนร่วมของชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

7.3 มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นการฟื้นฟู พัฒนา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในอนาคต

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ได้แก่

1. นโยบายและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา
2. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
3. แนวคิดเรื่องครอบครัว

1. นโยบาย/โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

1.1 สภาพทั่วไปของทะเลสาบสงขลา

ทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออก ในเขตจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ ทั้งหมด 1,046 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 653,755 ไร่ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นทะเลสาบตอนบน อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทะเลสาบตั้งอยู่ในพื้นที่ จังหวัดพัทลุงเรียกว่า “ทะเลน้อย” มีเนื้อที่ประมาณ 18,750 ไร่ หรือ เป็นทะเลสาบเชื่อมโยงกับทะเล หลวงหรือพื้นที่ทะเลสาบใหญ่โดยคลองนางเรียบ ทะเลน้อยมีความลึกโดยเฉลี่ย 1. -1.3 เมตร และ ทางตอนเหนือของทะเลน้อย มีพรุควนเคร็ง ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ทะเลน้อยสภาพน้ำเป็นน้ำจืด มีพืชน้ำ เช่น กระจูด บัว อยู่ทั่วไป และถัดไปทางทิศเหนือของทะเลน้อยมีพรุควนเคร็ง ซึ่งเป็นพื้นที่ ชุ่มน้ำที่สำคัญ ส่วนที่ 2 เป็นทะเลสาบตอนกลาง มีพื้นที่ 485,500 ไร่ ความลึกโดยเฉลี่ย 1.3-2.4 เมตร แบ่งออกได้เป็น 2 ตอนคือ ทางตอนเหนือเป็นทะเลหลวงและถัดมาเป็นทะเลสาบ จากบริเวณตอนบน ของทะเลสาบตอนกลางจะมีสภาพน้ำจืดและค่อย ๆ เป็นน้ำกร่อย ลงมาด้านล่าง และส่วนที่ 3 ได้แก่ ทะเลสาบตอนล่าง หรือทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ 137,500 ไร่ ความลึกโดยเฉลี่ย 1-1.5 เมตรยกเว้น ทางเดินเรือลึก 12-14 เมตร คุณสมบัติของน้ำมีทั้งกร่อยและเค็ม มีอาณาเขตตั้งแต่ช่วงปากทะเลสาบ (หัวเขาแดง) ไปจนถึงช่องแคบปากกรอ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12 กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2542: 4)

จากรายงานผลการศึกษาศึกษาการจับสัตว์น้ำจากทะเลสาบทั้ง 3 บริเวณคือ ทะเลสาบตอนนอก, ทะเลหลวง, และทะเลน้อย จากเครื่องมือประมง 15 ชนิด ได้ผลรวม 9,634.2 ตันต่อปี (อังศุณีย์ ชุมพรและคณะ, 2539: 26) ซึ่งประมาณมูลค่าถึง 300-400 ล้านบาทต่อปี ซึ่งยังไม่รวมมูลค่าของการเลี้ยงปลาในกระชังอีกกว่า 50 ล้านบาทต่อปี ถ้ารวมมูลค่าของเครื่องมือการทำประมงของชาวประมงชนิดต่าง ๆ แล้วจะมีมูลค่ามากกว่าสัตว์น้ำเป็น 2-3 เท่า และประการสำคัญคือ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ดังกล่าวเปรียบเทียบกับการศึกษาสำรวจเมื่อปี 2527-2529 พบว่า ผลผลิตสัตว์น้ำลดน้อยลง 21.63 % อันเนื่องมาจาก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1) การทำการประมงเกินศักยภาพ

ทรัพยากรทางด้านประมงในทะเลสาบสงขลาถูกชุมชนรอบ ๆ ตักตวงความอุดมสมบูรณ์ของกุ้ง, ปู, ปลา นานาชนิดด้วยเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้จับสัตว์น้ำได้จนเกินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรธรรมชาติอีกต่อไป โดยเฉพาะเครื่องมืออวนตาถี่ ปิดทางช่องน้ำเป็นทางผ่านของสัตว์น้ำวัยอ่อนได้แก่ โพงพางในทะเลสาบมี ทั้งหมด 1,153 ช่อง ซึ่งจะมีหนาแน่นบริเวณปากทะเลสาบสงขลา ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขจนถึงบัดนี้

เครื่องมืออีกประเภทหนึ่งเป็นประเภทที่อยู่กับที่คือลอบยื่นที่ได้วางอย่างหนาแน่นที่สุดในทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ขวางกั้นการขึ้นลงของน้ำ และปิดทางเดินของสัตว์เข้าสู่ทะเลสาบตอนใน จำนวนลอบยื่นในทะเลสาบมีทั้งสิ้น 24,134 ลูก (สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา, 2546)

นอกจากนั้นยังมีเครื่องมืออวนล้อมใหญ่ ซึ่งมีขนาดยาวถึง 1,500 เมตร ซึ่งมีกฎหมายห้ามใช้ไปแล้ว ขณะที่เครื่องมือผิดกฎหมายอย่างอื่นเช่น การใช้ไฟฟ้าช็อตปลา การวางยาเบื่อ ก็ยังมีการลักลอบทำการประมงอย่างต่อเนื่อง

2) มลพิษทางน้ำ

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ทะเลสาบสงขลาเกิดความเสื่อมโทรมอย่างมาก คือ มลพิษทางน้ำ มีการทิ้งน้ำเสียลงสู่ทะเลสาบสงขลาจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชนรอบทะเลสาบ โรงงานอุตสาหกรรม นาเกลือ และพื้นที่การเกษตร สำหรับชุมชนที่ตั้งรายล้อมรอบทะเลสาบสงขลาถือว่าเป็นแหล่งน้ำเสียขนาดใหญ่ที่สุด เฉพาะชุมชนเมืองหาดใหญ่-สงขลามีการทิ้งน้ำเสียลงสู่ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยผ่านคลองอู่ตะเภา, คลองพะวง, คลองสำโรง, คลองพะวง ประมาณ 180,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมริมทะเลสาบสงขลา มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 61 โรงงาน ซึ่งส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล และยางพารา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง

อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา มีปริมาณน้ำทิ้งประมาณ 61,920 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12, 2545)

ในขณะเดียวกัน การทำนาทุ่งรอบทะเลสาบตอนล่าง และทะเลหลวงมีการ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งขณะนี้มียูถึง 13,424 ไร่ (สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา, 2547) ทั้งในเขต จังหวัดสงขลา และพัทลุง มีการถ่ายน้ำทิ้งปริมาณมากทุกวัน รวมถึงการถ่ายทิ้งเลนในบ่อน้ำทุ่งสู่ ทะเลสาบด้วย นอกจากนั้นมลพิษทางน้ำยังเนื่องมาจาก การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าศัตรูพืช จากการทำ เกษตรรอบลุ่มน้ำทะเลสาบ ถูกชะล้างลงมาสะสมอยู่ในทะเลสาบสงขลาซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ

3) ความตื่นเงิน

การตื่นเงินเป็นปัญหาที่สำคัญของทะเลสาบที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรสัตว์น้ำ จากรายงานของสำนักงานแผนนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547: 3) พบว่า อัตราการตกตะกอนของทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5.0 – 6.9 มิลลิเมตร/ปี ซึ่งเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

(1) สภาพภูมิประเทศ ที่เป็นเนินเขาและภูเขาสูงชันทางด้านทิศตะวันตกและ ทิศใต้ ซึ่งเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ตั้งแต่อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ลงไปถึงอำเภอสะเดาจังหวัดสงขลา มีความลาดชันมากกว่า 30% และสูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง 80-1,322 ม. ลาดลงเป็นระยะทางสั้น ๆ ลงสู่ที่ต่ำ ทางด้านทิศตะวันออก การไหลของน้ำ จากเชิงเขาจนถึงขอบทะเลสาบจึงเกิดการชะตะกอนดินลงสู่ทะเลสาบสงขลาตกตะกอนเป็น บางส่วน หรือแขวนลอย ออกสู่ทะเล

(2) การบุกรุกพื้นที่ป่า ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ปัจจุบันพบว่ามีปัญหาการบุกรุก ป่าในบริเวณบางส่วนของอำเภอป่าพะยอม อำเภอศรีบรรพต อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด และ อำเภอป่าบอนจังหวัดพัทลุง เพื่อปลูกยางพาราและยึดครองเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งการมีเนื้อที่ป่าไม้ลด น้อยลงจะทำให้มีผลต่อความชุ่มชื้นในลุ่มน้ำลดลง มีโอกาสที่ฝนจะตกน้อยลง ต้นน้ำลำธารก็จะดูค ับน้อยลง มีปัญหาน้ำท่วมฉับพลันเกิดขึ้นในบางพื้นที่ และนอกจากนี้ ปัญหาการพังทลายของดิน จากการที่ป่าไม้ถูกตัดต่อไป ก็เกิดการชะล้างตะกอนลงสู่แหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ และในที่สุด ตะกอนจะถูกพัดพาไปสะสมในทะเลสาบสงขลา ทำให้เกิดการตื่นของแหล่งน้ำ

(3) วิธีการทางเกษตรที่ไม่ระมัดระวัง มีการไถพรวนดินเป็นประจำ ทำให้ผิวดิน หรือชั้นบนของดินร่วนซุย แดกกระจายง่ายต่อการพัดพาเมื่อมีฝนตกรุนแรงหรือน้ำหลาก

(4) ขณะที่น้ำทะเลหนุนสูง จะชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลออกปากอ่าวสงขลา หรืออาจทำให้น้ำหยุดไหลหรือไหลกลับทำให้เกิดการตกตะกอน

(5) การบุกเบิกที่ดินเพื่อทำนาเกลือ และวิธีการทำนาเกลือ ได้มีการขยายของนาเกลืออย่างรวดเร็วในพื้นที่ชายฝั่งรอบทะเลสาบ ทำให้มีการทำลายป่าชายเลน และป่าพรุในบริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนมากซึ่งการทำดังกล่าวเท่ากับทำให้ระบบการกรองตะกอนของเสีย การป้องกันพังทลายของชาวฝั่งลดลง รวมถึงการปล่อยขี้เลนโดยวิธีการฉีดลงแหล่งน้ำ และทำให้ตะกอนส่วนหนึ่งไหลลงสู่ทะเลสาบ กิจกรรมการเตรียมและการเลี้ยงกุ้งจะทำให้ทะเลสาบตื้นเขินเร็วขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2542: 2)

(6) มีการสร้างประตูระบายน้ำปิดปากกระวะ 5 แห่ง ทำให้น้ำจืดไหลลงทะเลสาบและน้ำทะเลอ่าวไทยไหลเข้าทะเลสาบตอนบนไม่ได้ และมีการก่อสร้างถนนชั่วคราวที่ทะเลน้อยระยะโนด ใช้วิธีถมดินลงในน้ำเป็นการปิดกั้นการไหลเวียนของน้ำ ทำให้ซากพืชตกลงก้นทะเลสาบ ทำให้ทำให้ทะเลสาบตื้นเขินมากขึ้น (ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, 2547: 193)

1.2 ชุมชนชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา

1.2.1 สภาพทางกายภาพของชุมชนชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา

ชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลาทั้งหมด 152 หมู่บ้าน 8,010 ครัวเรือน คิดเป็นจำนวน 10.84% ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบทั้งหมด โดยมีการกระจายดังต่อไปนี้

1) ชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลาตอนล่าง อยู่ในเขตจังหวัดสงขลา ครอบคลุมใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหาดใหญ่, อำเภอเมืองสงขลา, อำเภอสิงหนคร, อำเภอบางกล่ำ และอำเภอควนเนียง มีประชากรทำการประมง 11 ตำบล มีจำนวนหมู่บ้านที่ทำการประมง 47 หมู่บ้าน 2,490 ครัวเรือน

2) ชุมชนประมงรอบทะเลสาบตอนกลาง อยู่ในเขต จังหวัดสงขลา 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ.กระแสสินธุ์, อำเภอสทิงพระ, อำเภอระโนด, อำเภอสิงหนคร อยู่ในเขตจังหวัดพัทลุง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากพะยูน, อำเภอเขาชัยสน, อำเภอบางแก้ว และอำเภอเมือง 102 หมู่บ้าน มีครัวเรือนทำการประมงมากกว่าเขตอื่นๆ โดยมีจำนวน 4,574 ครัวเรือน

3) ชุมชนประมงรอบทะเลน้อย อยู่ทางตอนเหนือสุดในเขตจังหวัดพัทลุง 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอควนขนุน 9 หมู่บ้าน มีครัวเรือนทำการประมง 941 ครัวเรือน (อังสุณีย์ ชุมพรราณ และคณะ, 2539)

1.2.2 สภาพการทำมาหากินของชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา

อันเนื่องมาจากลักษณะทางกายภาพ แต่ส่วนของทะเลสาบสงขลา มีความแตกต่างกันดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้ลักษณะการทำมาหากินของชาวประมงในทะเลสาบสงขลาที่มีความหลากหลายแตกต่างกันมีดังต่อไปนี้

1) การประกอบอาชีพการทำประมง มีชุมชนประมงรอบทะเลสาบตอนกลาง และทะเลน้อย ส่วนใหญ่จะทำอาชีพอื่น ๆ ควบคู่กับการทำประมงไปด้วย ได้แก่ การทำนา ทำสวน ผสมผสาน เลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สานเสื่อกระจูด และ รับจ้างทั่วไป แต่ชาวประมงทะเลสาบตอนล่างจะทำการประมงในทะเลสาบเป็นหลัก

2) เครื่องมือการทำประมง ชาวประมงส่วนใหญ่เป็นชาวประมงขนาดเล็ก หรืออาจเรียกว่าชาวประมงพื้นบ้าน ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ใช้เรือหางยาวไม่เกิน 10 เมตร ขนาดเครื่องยนต์ไม่เกิน 30 แรงม้า ทำการประมงรอบ ๆ ริมทะเลสาบ ห่างจากฝั่งไม่เกิน 5 กิโลเมตร ส่วนเครื่องมือประมงจะมีความหลากหลายตามลักษณะกายภาพ พื้นที่ของทะเลสาบ เครื่องมือประมงที่สำคัญ ได้แก่ ไซนั่ง โพงพาง บาม ข่ายจับกุ้ง ข่ายจับปลา ช้าง เบ็ดราว แห เป็นต้น

3) ผลผลิตและรายได้จากการทำประมง ผลผลิตสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับได้ ส่วนใหญ่จะเป็นปลากระบอก ปลาชี่ดั่ง ปลากดทะเล กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย กุ้งก้ามกราม และสัตว์น้ำจืดอื่น ๆ โดยมีรายได้เฉลี่ย 100-500 บาทต่อครั้งที่ออกทำการประมง (นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ, 2545: 24)

1.2.3 ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงต่อชาวประมง

จากสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งของทะเลสาบสงขลา เกิดขึ้น ทำให้ครอบครัวชาวประมงได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะผลผลิตทางประมงลดลง ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพ โดยพบว่า ปี 2527-2529 มีครัวเรือนประมงในทะเลสาบ 10,363 ครัวเรือนในขณะที่สำรวจเมื่อปี 2537-2539 มีครัวเรือนประมง 8,010 ครัวเรือน ซึ่งจะเห็นว่าครัวเรือนประมงลดลง 22.7 % (อังสุณีย์ ชุณหปราณและคณะ, 2539: 26)

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวชาวประมงจำเป็นต้องอพยพไปทำงานนอกชุมชน โดยเฉพาะไปเป็นแรงงานราคาถูกทั่วไป และแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอหาดใหญ่ และอำเภอเมืองสงขลา โดยทั้งจังหวัดสงขลามีโรงงานทั้งหมดถึง 1,395 โรงงาน จากการศึกษาแรงงานและโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา ปี 2540 (โครงการพัฒนาผู้ใช้แรงงานสตรีภาคใต้, 2540) ได้รายงานว่ อาชีพเดิมของคนทำงานในโรงงานคือเป็นชาวประมงถึง 21 เปอร์เซ็นต์ รองจากอาชีพทำนา และสาเหตุที่ต้องทำงานในโรงงานได้ระบุเหตุผลชัดเจนว่า ไม่มีงานทำในหมู่บ้านทางบ้านลำบาก ไม่ได้ส่งเรียนหนังสือ โดยศึกษาผลกระทบทางสังคมว่า แรงงานต้องออกจากชุมชนไปอยู่บ้านเช่า หรือต้องออกจากบ้านตั้งแต่เช้ามีคดกลับบ้านดึก บางคนต้องทำงานกะกลางคืนต้องทำงานตลอดคืน เกิดปัญหาครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนน้อยลง มีการแข่งขันกันทางวัตถุดิบ ต่างคนต่างอยู่ ชุมชนล่มสลาย ชุมชนที่อพยพไปขายแรงงานในเมือง ออกจากชุมชนไปพักพิงตามแหล่งชุมชนแออัด ชุมชนแออัดภาคใต้ มีถึง 113 ชุมชน ซึ่งอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ เช่น

ภูเก็ต นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี กันตัง และสงขลา โดยเฉพาะในจังหวัดสงขลามีชุมชนแออัด ที่หนาแน่นและใหญ่ถึง 8 ชุมชน รายงานดังกล่าวระบุว่าคนจากชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากคาบสมุทรมหานคร ริมทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำปากพนัง และพบว่าอาชีพเดิมของคนในชุมชนแออัดว่าทำอาชีพทำนา อันดับหนึ่ง และอันดับรองเคยทำประมงมาก่อน(อัมพร แก้วหนู, 2540: 3-5)

ปัญหาที่สำคัญของครอบครัวชาวประมงทะเลสาบสงขลาตอนล่าง คือผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำไม่คุ้มกับการลงทุน ขณะที่ต้องใช้จ่ายทุกประเภทของครอบครัว ซึ่งล้วนแต่การได้มาจากการทำประมงเป็นหลักทั้งสิ้น ตั้งแต่เงินลงทุนทำการประมง ค่าอาหารโดยเฉพาะข้าวสารและอื่น ๆ ค่าส่งบุตรศึกษาเล่าเรียนและอื่น ๆ รวม 12 รายการ บางครอบครัวใช้จ่ายไปถึงเดือนละ 18,029 บาท (ปริชาติ แก้วมหิงค์, 2542: 18-19) เมื่อสภาพเป็นอย่างนี้ชาวประมงจำเป็นต้องเพิ่มเครื่องมือทำการประมงให้หลากหลายขึ้น ขณะที่เครื่องมือเหล่านี้ราคาก็สูงขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยอมเข้าไปรับภาระหนี้สิน จากพ่อค้า เจ้าแก้อุปปลา เป็นหนี้สินสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์ หรือ ธกส. และเป็นหนี้กลุ่มกองทุนต่าง ๆ ของชุมชน ชาวประมงรอบทะเลสาบตอนล่าง เป็นหนี้รายหนึ่ง 20,000-50,000 บาทโดยเฉลี่ย มีหนี้สินกับแหล่งกู้ต่าง ๆ รวมทั้งหมด 35,645,000 บาท ใน 7 ชุมชน (โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา, 2539: 5)

1.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

1.3.1 ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทวี ทองสว่างและทัศนีย์ ทองสว่าง (2523: 12) ได้ให้ความหมาย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแยกให้ความหมายคำแต่ละคำดังต่อไปนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Conservation) หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้สร้างสะสมไว้ด้วยวิธีการที่ฉลาด โดยการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์และเกิดคุณค่ามากที่สุด รวมทั้งการปรับปรุงของเสียให้น่ากลับมาใช้ได้ใหม่ เพื่อให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Conservation) หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดไม่ให้เกิดพิษภัยต่อสังคมส่วนรวม ดำรงไว้ ซึ่งสภาพเดิม ของสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมประดิษฐ์ที่มนุษย์เสริมสร้างขึ้น รวมทั้งหาทางกำจัด และป้องกันมลภาวะหรือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมิให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวมของมนุษย์

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11 นครราชสีมา (อ้างใน www.reo11.net/environment) ได้ให้ความหมายที่คล้าย ๆ กันว่า

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานมากที่สุด ทั้งนี้จะต้องให้มีความสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นให้คุ้มค่าที่สุด หรือเรียกว่าการใช้อย่างยั่งยืน และทำนองเดียวกัน ที่ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่อธิบายความหมายว่า

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation of Natural Resources) หมายถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนเป็นจำนวนมากที่สุด เป็นระยะเวลาอันยาวนานที่สุด และต้องสงวนรักษาไว้ไม่ให้มีการใช้อย่างสุรุ่ยสุร่าย มีการควบคุมและจัดการทรัพยากรอย่างระมัดระวังเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป (อ้างใน wbc.msu.ac.th)

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด ประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อส่วนรวมและในความหมายในงานวิจัยนี้จะรวมถึง การสงวนรักษา แก่ไขและฟื้นฟูให้ดีขึ้น บริหารจัดการให้สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนสู่คนรุ่นหลังต่อไป

1.3.2 แนวทางและวิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สืบเนื่องจากปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะนี้ความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังเกิดขึ้นไปทั่วทุกประเทศทั้งที่พัฒนาและกำลังพัฒนา ได้แก่ ปัญหาทางด้านมลพิษที่เกี่ยวกับน้ำ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมสลายและหมดสิ้นไปอย่างรวดเร็ว เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ ป่าไม้ พืช สัตว์ ทั้งที่เป็นอาหารและที่ควรอนุรักษ์เพื่อการศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและชุมชนของมนุษย์ เช่น การวางผังเมืองและชุมชนไม่ถูกต้องทำให้เกิดแออัดยัดเยียด ใช้ทรัพยากรผิดประเภทและลักษณะ ตลอดจนปัญหาเสื่อมโทรมและปัญหาของเหลือทิ้งอันได้แก่ขยะมูลฝอย (วีรวรรณ ปภุสสรุ, 2540: 15) ในระดับประเทศ ได้มีเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

- 1) ลดจำนวนประชากรให้เพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสม
- 2) ต้องใช้ทรัพยากรอย่างถูกหลักอนุรักษ์วิทยา
- 3) ต้องแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างจริงจัง
- 4) ปรับปรุงระบบบริหารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) กำหนดการใช้ทรัพยากรที่แน่นอน
- 6) มาตรการคุมของเสีย (สัมฤทธิ์ ทองดี(2540, 8-9)

เนื่องจากแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ให้ความสำคัญที่ ตัวคน ระบบการจัดการบริหาร แผนงานและมาตรการ ดังนั้นในการดำเนินงาน เพื่อการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องให้ความสำคัญ ที่ทุกฝ่าย ทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลจะต้องให้ความร่วมมือ การลดความเห็นแก่ได้ของคนบางกลุ่ม บางเหล่าลง จะช่วยทำให้การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประสบความสำเร็จได้ดียิ่ง วิธีการที่นำมาซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีดังต่อไปนี้

- 1) การจัดตั้งชมรมหรือสมาคมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกลุ่มองค์กรจาก ภาคประชาชน นิสิตนักศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน ละกลุ่มคนทั่วไป
- 2) ออกกฎหมายควบคุม ต้องมีกฎหมาย และมีผู้ที่รับผิดชอบนำกฎหมายเหล่านั้นมาปฏิบัติอย่างจริงจัง
- 3) การให้การศึกษาแก่ประชาชนจะต้องจัดการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้แก่ประชาชนทั่วไป ทั้งในและนอกระบบ ในรูปแบบสื่อรณรงค์ รูปแบบต่าง ๆ
- 4) การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ เมื่อมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงแล้ว ต้องทำหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างจริงจัง และประสานงาน ขอความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย (วิชัย เทียนน้อย, 2533:20)

1.3.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

1) นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา ที่ผ่านมามี 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ กลไกการตัดสินใจเชิงนโยบายในรูปแบบของคณะกรรมการ และทิศทาง แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2545 คณะรัฐมนตรีมีมติ เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ) เป็นประธาน และมีผู้แทนภาคราชการ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิและภาคประชาชน เป็นกรรมการ โดยมีปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขานุการ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549: 71) ส่วนบทบาทของคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่สำคัญ คือมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือการ เสนอแนวนโยบายและทิศทางการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และอีกบทบาทหนึ่งคือกำหนดกรอบและอนุมัติแผนงาน โครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และโครงการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน

(2) แผนแม่บทแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบและยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้จัดทำขึ้นตามคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2545 เพื่อให้มีการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบบบูรณาการที่เน้นให้เกิดความสมดุลของ มิติการพัฒนาพื้นที่ 3 มิติ คือ นิเวศ เศรษฐกิจและสังคม ด้วยความร่วมมืออย่างเข้มแข็งของทุกฝ่าย เพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติยึดเป็นกรอบในการดำเนินการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับพื้นที่ ซึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำแผนดังกล่าว โดยมอบหมายให้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นสถาน การศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นผู้จัดทำในช่วง ปีพ.ศ. 2546-2548

แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จัดทำแล้วเสร็จใน เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 และ คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้นำเสนอคณะ รัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแผนแม่บทฯ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้แผนแม่บทฯเป็นกรอบ ในการดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนฯ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2548 โดยแผนแม่บทฯมีสาระสำคัญ ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภายในแผนแม่บทฯ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไว้ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และใช้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การควบคุมและป้องกันมลพิษ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การอนุรักษ์ฟื้นฟูบูรณะ ศิลปวัฒนธรรม แหล่ง ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2547: 23-27)

ในแต่ละยุทธศาสตร์และมาตรการ ได้ถูกแปลงให้ย่อยลงมาถึง ระดับหนึ่ง ที่เรียกว่าระดับแผนงาน เพื่อให้เห็นภาพของแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ แนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ มีการดำเนินการ อย่างน้อย 2 แผนงานเร่งด่วนคือ แผนงานฟื้นฟูพื้นที่ป่า และแผนงานฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งประกอบด้วย

โครงการฟื้นฟูและรักษาป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ โครงการฟื้นฟูป่าชายเลนและป่าพรุ โครงการเพื่อการแก้ไขและฟื้นฟูความหลากหลายของทรัพยากรพืชและสัตว์น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรลุ่มน้ำแบบบูรณาการและใช้อย่างยั่งยืน อย่างน้อยจำเป็นต้องมีการริเริ่มดำเนินการ 4 แผนงานเร่งด่วน ได้แก่

- แผนงานการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน อาจมีโครงการแก้ไขและฟื้นฟู การป้องกันและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การจัดการใช้ประโยชน์พื้นที่นาข้าว การปรับปรุงดินเปรี้ยวและดินเค็ม และการจัดการการเพาะเลี้ยงกุ้งให้ยั่งยืน

- แผนการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการเพื่อประโยชน์ในการผลิต บริโภคและป้องกันอุทกภัย อาจประกอบด้วยโครงการควบคุมและกำกับดูแลการใช้น้ำบาดาล โครงการปรับปรุงประปาชุมชน และโครงการขุดลอกลำคลองและปากคลองเป็นต้น

- แผนการจัดการประมงเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ประกอบไปด้วย โครงการจัดการระเบียบเครื่องมือประมง โครงการยุติการทำประมงทำลายล้าง โครงการจัดการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนด้านการประมง โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา

- แผนงานปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง อาจประกอบด้วยโครงการปรับปรุงถนนที่ขวางทางน้ำและเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วม โครงการศึกษาความเหมาะสมในการขนส่งทางน้ำ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การควบคุมและป้องกันมลพิษ มีแผนงานเร่งด่วนด้านการจัดการมลพิษ ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการการศึกษาอุทกธรณีวิทยาเพื่อจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งฝังกลบขยะการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียของเทศบาล โครงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยกลไกของสหกรณ์ โครงการจัดการมลพิษจากฟาร์มสุกร เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูบูรณะ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม ควรมีการริเริ่มดำเนินการ 3 แผนงานเร่งด่วน ได้แก่

- แผนงานเสริมการเรียนรู้และความตระหนักในคุณค่าลุ่มน้ำ อาจประกอบด้วย โครงการ เช่น โครงการพัฒนาฐานข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นและชุดการเรียนรู้การสอนเพื่อกระตุ้น จิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนและประชาชน เป็นต้น

- แผนงานอนุรักษ์ฟื้นฟู บูรณะ คุ้มครอง ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี เช่น โครงการเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู บูรณะ และคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม

- แผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเชิงอนุรักษ์
เช่น โครงการส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรรีเริ่มแผนงานเร่งด่วน ด้านการเพิ่ม
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ อาจประกอบด้วย โครงการตั้งสถาบันการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา โครงการจัดตั้งหน่วยงานบริหารงานวิจัย โครงการศึกษาติดตามเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม
เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549: 31-32)

3) โครงการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับ
ชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2547 ได้มีการดำเนินงานการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาภายใต้
โครงการตามแผนงบประมาณเชิงบูรณาการและกรอบของแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา มีตัวอย่างโครงการที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวประมงดังต่อไปนี้

(1) โครงการปลูกป่าชายเลนและป่าพรุ เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทะเลสาบ
สงขลา โครงการนี้ดำเนินงานโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์
ฟื้นฟู ป่าชายเลน ป่าพรุรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา ให้เป็นแหล่งอาศัยและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ และ
ส่งเสริม พัฒนาให้ชุมชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป้าหมาย ปลูกป่าชายเลนให้
ได้ 2,000 ไร่ เพาะชำกล้าไม้ชายเลน 960,000 ต้น ดำเนินการในพื้นที่ สงขลาและพัทลุง กิจกรรมของ
โครงการคือ การสำรวจป่าชายเลน การเพาะชำกล้าไม้ การอบรม/ การประชุม การปลูกป่า จากการ
สุ่มพื้นที่ติดตามประเมินผล สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายของโครงการ แต่ผลลัพธ์ยังไม่
ปรากฏเห็นชัด แต่มีปัญหาเรื่องขนาดของพันธุ์กล้าไม้ที่ขนาดเล็ก มีอัตราการรอดค่อนข้างน้อย การดูแล
ยังไม่ต่อเนื่อง

(2) โครงการฟื้นฟูทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา โครงการนี้
ดำเนินงานโดยกรมประมง มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา
จัดระเบียบการทำประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบ
ให้ได้ร้อยละ 15 กิจกรรมของโครงการ ได้แก่ การสำรวจสถานะทรัพยากรประมงเพื่อประเมิน
สถานะทรัพยากรประมงและการจับสัตว์น้ำ การพัฒนาฟาร์มทะเลโดยองค์กรชุมชนเป็นการผลิต
และจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำที่เหมาะสมแต่ละพื้นที่ชุมชนมีความต้องการ อนุบาลสัตว์น้ำให้แข็งแรงก่อน
ปล่อยออกสู่แหล่งน้ำ ดูแลการจัดการเฝ้าระวังมิให้มีการจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก อบรมชาวประมงให้
บรรลู่ข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืนและการติดตามผล การควบคุมการทำประมง
เป็นการเฝ้าระวัง ควบคุม ดูแลและป้องกันการทำประมงที่ผิดกฎหมาย การฟื้นฟูเขตอนุรักษ์พันธุ์

สัตว์น้ำเป็นการตรวจตรา ดูแล พื้นฟู เขตอนุรักษ์ การพัฒนาฐานข้อมูลและสารสนเทศการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การสร้างความเข้มแข็งต่อสตรีต่อการจัดการทรัพยากรประมง และการบริหารโครงการติดตามประเมินผลและประชาสัมพันธ์โครงการ

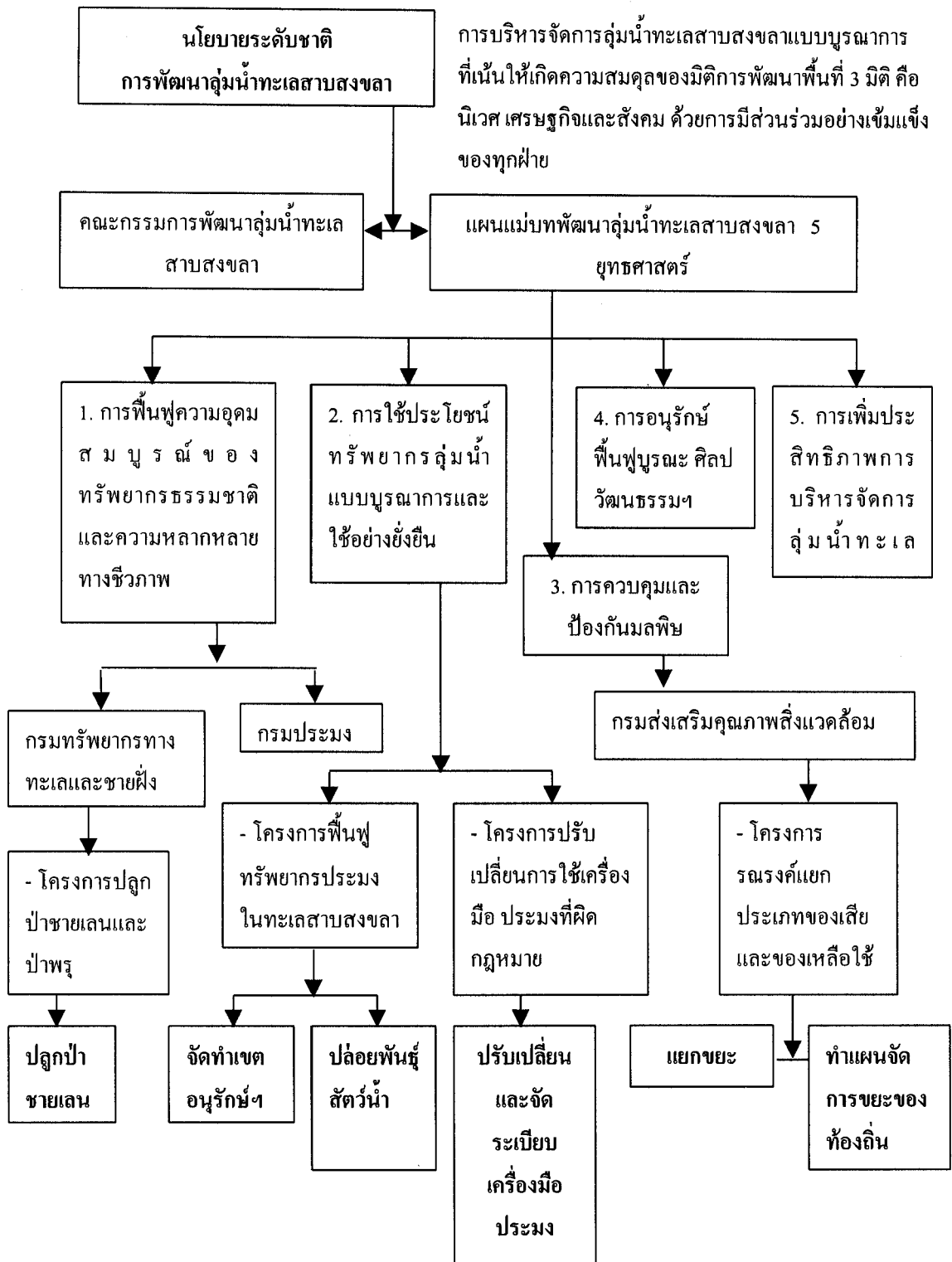
การดำเนินโครงการ ในปี 2546 มีการพัฒนาฟาร์มทะเล 13 แห่ง ทั้งสงขลาและพัทลุง และในปี 2548 ดำเนินการฟาร์มทะเลทั้งสิ้น 25 แห่ง จากการสุ่มติดตาม ประเมินผล พบว่า โครงการดังกล่าวทำให้ชาวประมงจับสัตว์น้ำมากขึ้นทั้งกุ้งและปลา แต่ยังไม่ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ปัญหาหลักของการดำเนินงานคือยังมีการใช้วนดาตีจับสัตว์น้ำของ ชาวประมง และการฝ่าฝืนระเบียบเข้าจับในเขตอนุรักษ์ ความร่วมมือของผู้นำทางมายังมีน้อย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 2-5/ก-22)

(3) โครงการปรับเปลี่ยนการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายโพงพาง ไช้หนัง โครงการนี้เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2549 โดย กรมประมงเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อให้ ชาวประมงเลิกใช้เครื่องมือชนิดนี้ในการทำประมงในอนาคต โดยการสร้างข้อตกลงร่วมกับ ชาวประมงเพื่อปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมงโพงพางและไช้หนังเป็นเครื่องมือชนิดอื่น ๆ และควบคุม ไม่ให้มีการเพิ่มของเครื่องมือดังกล่าวอีก

โครงการนี้ได้ดำเนินงานที่ผ่านมาก็คือการจัดทำข้อมูลจำนวน โพงพาง และไช้หนัง พร้อมทั้งตั้งและความเป็นเจ้าของเสร็จเรียบร้อยแล้ว และอยู่ในขั้นตอนของการ สร้างข้อตกลงร่วมกันกับชาวประมงในการทำแผนการปรับเปลี่ยนการใช้เครื่องมือประมงต่อไป (สำนักงานแผนและนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550: 31)

(4) โครงการรณรงค์แยกประเภทของเสียและของเหลือใช้ เป็นโครงการ ที่ดำเนินการโดย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ ปี พ.ศ.2549 เพื่อกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและประชาชน ได้ตระหนักและรับรู้ความจำเป็นในการแยกขยะ นำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการการดำเนินใน พื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายให้สามารถดำเนินการคัดแยกเป็นระบบตั้งแต่การคัดแยก ที่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดได้ในจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเล สิบสองสงขลา 29 แห่ง กิจกรรมของโครงการที่สำคัญได้แก่ การเปิดตัวโครงการและเสนอให้ความรู้ ในเรื่องของโครงการคัดแยกขยะแบบครบวงจร การรับสมัครคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ การจัดทำ คู่มือและสื่อถ่ายทอดเสริมความรู้การแยกขยะพร้อมกับการถ่ายทอดสู่ชุมชน การสนับสนุนการ เรียนรู้ในการจัดทำแผนงานของท้องถิ่น (สำนักงานแผนและนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม, 2550: 120)

นอกจากโครงการดังกล่าวแล้ว ยังมีโครงการภายใต้กรอบแผนแม่บท การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นภาพรวมทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ มีทั้งหมด 73 โครงการ มีหน่วยงานรับผิดชอบในระดับกรมรวมทั้งสิ้น 21 หน่วยงานใน 7 กระทรวง และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลาในพื้นที่การวิจัยครั้งนี้สรุปไว้ในแผนภาพ เชื่อมโยงจากนโยบายสู่กิจกรรมในระดับพื้นที่ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 ผังเชื่อมโยงจากนโยบายระดับชาติสู่กิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปริชาตี วลัยเสถียร (2546: 198-199) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

ลักษณะที่ 1 เป็นลักษณะของกระบวนการของการพัฒนา โดยอธิบายว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

ลักษณะที่ 2 เป็นลักษณะของนัยทางการเมือง โดยสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วม คือ การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคเป็นลักษณะเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ (Empower) แก่ประชาชนในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตตนเอง

ส่วน ปีเตอร์ โอ๊คเลย์ (1987: 19-20) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว เพื่อที่จะทราบการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินโครงการ และการร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับ ความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเขา

การมีส่วนร่วมในชุมชน คือ การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิ และหน้าที่ ที่จะเข้าร่วม ในการแก้ไขปัญหาทางสุขภาพอนามัย การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนะทางแก้ไขใหม่ ๆ

การมีส่วนร่วม คือ กลุ่มหรือบุคคลที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้มีความริเริ่ม และได้มุ่ง ใช้ความพยายาม ตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินตามความริเริ่มนั้น

อรรถัย ก๊กผล (2546: 2-2) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการ ที่ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ ร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและ ประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็ นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

2.2 กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อกิน รพีพัฒน์ (2531: 49) ได้กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการพัฒนามีทั้งหมด 5 ระดับ คือ

- 1) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการพิจารณาปัญหา และจัดระดับ ความสำคัญของปัญหา
- 2) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
- 3) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการแก้ปัญหา
- 4) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
- 5) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนาในการ ประเมินผล

ในขณะเดียวกัน ปรีชาติ วลัยเสถียร (2546: 205) ได้ศึกษาแนวคิดแนวคิด การมี ส่วนร่วม จากเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) โคเฮน แอนด์ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff 1980) บัณฑ รอ่อนคำ (2537) และคนอื่น ๆ ได้ประมวลสรุปว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้ สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการ ทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการลำดับความสำคัญของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน และทรัพยากรที่ต้องใช้

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาโดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

5) การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ปรีชาติ วลัยเสถียร (2546: 208) ได้กล่าวโดยสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนทรัพยากร คือการสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ ช่วยทำกิจกรรม คือการเข้าร่วมในการวางแผนและประเมินผล การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล

2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือเป็นผู้นำ เป็นกรรมการเป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะ การมีส่วนร่วมนี้แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการ พัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะในหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรจะเป็น คือการ เสริมอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน

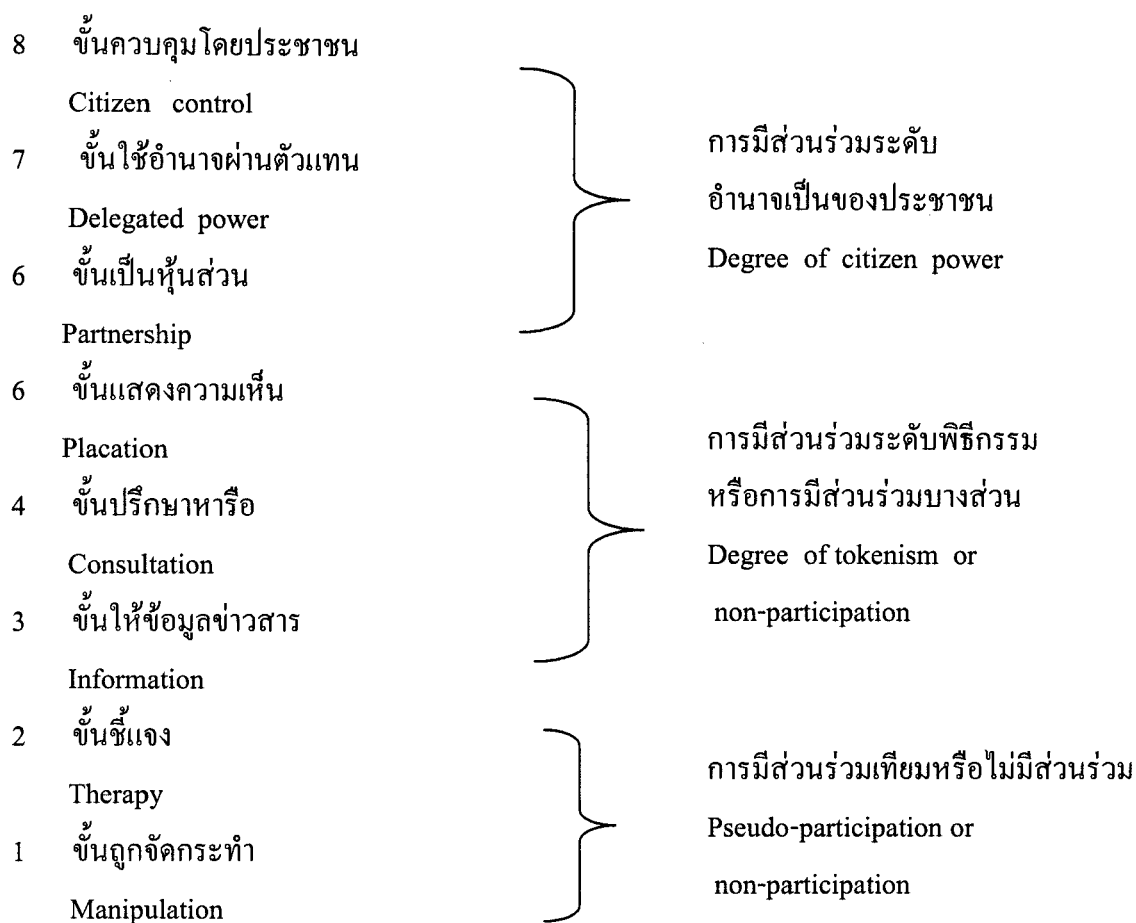
2.4 ระดับความเข้มและมาตรวัดของการมีส่วนร่วม

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544: 153-157) ได้รวบรวมแนวคิดการจำแนกระดับความ เข้มของการมีส่วนร่วมของ สมาคมสาธารณสุขของอเมริกา (อ้างใน American Public Health Association, 1983: 35) จำแนกได้ 3 ระดับคือ

1) ระดับการตัดสินใจ (Decision-Making) ในระดับนี้ ประชาชนจะเข้าร่วมใน การวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตัวของตัวเอง ดังนั้นจึงถือได้ว่าการมีส่วนร่วม ระดับนี้เป็นการรับผิดชอบด้วยตัวเอง (Level of responsibility by themselves)

2) ระดับการร่วมมือ (cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความร่วมมือต่อ แผนงานที่ริเริ่มโดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจต้องการความเสียหายจากประชาชน ในด้านเวลา ระดับนี้ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (acceptable level of participation)

3) ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ ประชาชนจะยอมรับ และใช้ประโยชน์จากบริการที่ได้วางโครงการไว้ให้เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการเท่านั้น แนวคิดของ อาร์นสไตน์ (Arnstein) (อ้างใน บัญชร แก้วส่อง, 2537: 134-135) การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นรูปบันไดการมีส่วนร่วม(Participation ladder) 8 ขั้นดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม

ระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมกว้าง ๆ ที่น่าจะส่งผลทางปฏิบัติมี 3 ระดับ ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo-participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial participation) การมีส่วนร่วมระดับนี้ ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ความเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการรับฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

ในส่วนของมาตรวัดการมีส่วนร่วมของประชาชน แกสเปอร์สันและไปรทาร์ท (Kasperson, R.E. and Breitart, M. 1974: 3-4) ได้เสนอมาตรวัดระดับแรกเพื่อจำแนกว่า การกระทำใดถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม และการกระทำใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การกระทำโดยแต่ละบุคคลมิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กริยาที่ถือว่าเป็นส่วนร่วมคือ กริยาที่แสดงออกต่อผลและการกระทำนั้น โดยตรงของแต่ละบุคคล

ประการที่ 2 ความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีความผูกพัน และแรงจูงใจการกระทำ

ประการที่ 3 คุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งดูจากผลและผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ และความคิดเห็น มีการทำการประเมินผล

2.5 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

2.5.1 การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

กระบวนการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินงานกันอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ หลายฝ่าย กลุ่มองค์กรที่เป็นแกนนำ ได้แก่ กลุ่มองค์กรภาคประชาชน เช่น สมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบสงขลา ซึ่งเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 โดยมีเครือข่ายสมาชิกที่เป็นกลุ่มชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา โครงการและกิจกรรมหลักที่องค์กรนี้มีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทั้งระดับการวางแผนและการปฏิบัติการในพื้นที่ และมีส่วนร่วมในการเสนอแนะการแก้ปัญหาทะเลสาบสงขลาทั้งระบบเช่น โครงการสร้างเขื่อนกั้นทะเลสาบ โครงการขยายทำเรื่อน้ำลึก โครงการขุดลอกทะเลสาบ และการแก้ปัญหาระบบการไหลเวียนของน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

ตัวอย่าง การดำเนินงานของชาวประมงพื้นบ้านอำเภอสติงพระในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา โดยมีการจัดตั้งชมรมชาวประมงอำเภอสติงพระ โดยมียุทธศาสตร์ ดังนี้ คือ การรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อ แก้ปัญหาการทำมาหากินที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ หาแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร โดยคนในชุมชน ได้ตระหนักถึงปัญหาและการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึก

ให้คนในชุมชนเข้าใจถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร ประสานงาน หน่วยงานรัฐและองค์กรท้องถิ่น เพื่อหาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา การขยายสมาชิก จัดหาทุนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบ ในรูปแบบของกองทุนชุมชน ประสาน และผลักดันนโยบายร่วมกับ สมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบ และภาคใต้ ส่วนการดำเนินงานของชมรมชาวประมงอำเภอสติงพระ ได้แก่ การกำหนดเขตอนุรักษ์ พืชพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา พื้นที่ 995 ไร่ การจัดตั้งประมงอาสาเพื่อคอยดูแลเขตอนุรักษ์ การฟื้นฟูอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาโดยการ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การสร้าง อาชีพเสริมให้กับสมาชิกชาวประมงและการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนของกลุ่มประมงอาสา (เบญจวรรณ เฟื่องหนู, 2545: 67-70)

หลังจากนั้นก็เกิด เครือข่ายชุมชนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่อปีพ.ศ.2546 เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ ที่ดำเนินกิจกรรมด้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา บทบาทหรือกิจกรรมหลัก คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ โดยภาพรวม ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลาและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในระดับพื้นที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานประมงจังหวัดสงขลาและพัทลุง สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 สงขลา เป็นต้น นอกจากนี้ ก็เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ ที่มีบทบาทในการพัฒนาและเสริมสร้าง (Empowerment) ความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนประมง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการและอนุกรรมการ ชุมชนต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาชาวประมงและปัญหาทะเลสาบสงขลา ในส่วนนักวิชาการมหาวิทยาลัย ในพื้นที่ คือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณและมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่องค์กรชุมชน การศึกษาวิจัย และการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา

2.5.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลไกและโครงการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

ดังที่กล่าวแล้วว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบ สงขลา เกี่ยวข้องกับฝ่ายต่างๆหลายภาคส่วน การที่จะดำเนินงานให้สำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือ ทั้งส่วนของบุคคล แผนงาน และงบประมาณในโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยที่กลไกและโครงการต่างๆมีแบบแผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1) คณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นกลไกบริหารกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งเมื่อ 17 ธันวาคม 2545 ได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวน 6 คน และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนเข้าร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนั้นตัวแทนของหน่วยงานราชการ ซึ่งมีบทบาทตามที่ได้ระบุอำนาจหน้าที่ เสนอแนวนโยบาย และทิศทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และคณะกรรมการฯ ชุดดังกล่าวได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยได้แต่งตั้ง อนุกรรมการอีก 2 ชุด ได้แก่ คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและประชาสัมพันธ์ และคณะอนุกรรมการติดตามประเมินผล เพื่อให้ประชาชนและภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้เต็มที่

2) โครงการการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

โครงการนี้ได้ดำเนินการเมื่อช่วง ปี พ.ศ.2546-2547 ซึ่งจัดทำโดยนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กระบวนการจัดทำได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นหลัก มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและรับทราบปัญหาจากประชาชนรอบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวน 10 ครั้ง กระจายทั่วทั้ง 3 จังหวัด เพื่อกำหนดแนวทางการและยกร่างแผนแม่บทที่ได้ ยกร่างแล้วไปปรึกษาหารือกับเวทีชุมชนอีก 10 ครั้ง เพื่อนำมาข้อเสนอแนะมาปรับปรุง นอกจากนั้นยังเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ เพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหา 2 ครั้ง และยกร่างแผนแม่บทขึ้น และจัดเวทีสาธารณะ เพื่อสรุปโครงการอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกัน ก็ใช้การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ไปพร้อม ๆ กัน

3) โครงการแผนบูรณาการงบประมาณพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เป็นโครงการที่แปลงนโยบาย และแผน สู่การปฏิบัติ เริ่มใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ซึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดย ให้มีการประชุมหารือระหว่างผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนภาคประชาชน/ผู้คุณวุฒิเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน 2-3 ครั้ง แล้วจัดตั้งคณะทำงานที่มีภาคประชาชนเข้าร่วมด้วยเพื่อ กลั่นกรอง และจัดลำดับความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ที่ได้เสนอไป และมีการร่วมกันพิจารณาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ให้มากที่สุด และบรรจุโครงการไว้ภายใต้แผนงบประมาณพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

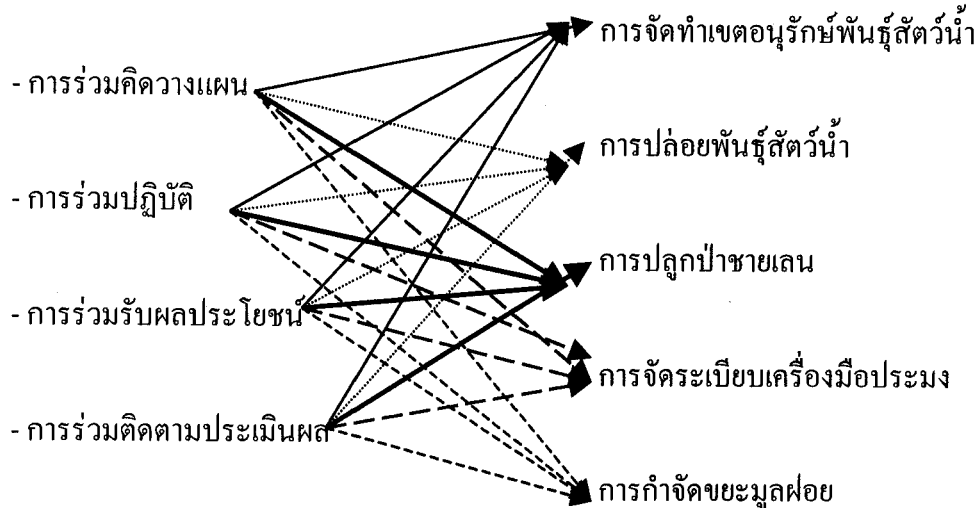
นำสู่การพิจารณาของคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและคณะรัฐมนตรี (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549)

4) โครงการการจัดระเบียบเครื่องมือประมงในทะเลสาบสงขลา

โครงการนี้มีแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่งเพื่อจะแก้ปัญหา และเอื้ออำนวยต่อการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลาได้รวดเร็วขึ้น ลดการสิ้นเงิน และการใช้เครื่องมือประมงที่หนาแน่นเกินไป โครงการดังกล่าวจะมีผลกระทบกับชาวประมงโดยตรง โดยเฉพาะจัดระเบียบและการลดจำนวนเครื่องมือประมงประจำที่ ดังนั้น จึงเริ่มกระบวนการที่สำคัญ คือการจัดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน โดยเฉพาะ ชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา โดยมีการแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา และคณะทำงานจากหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในระดับอำเภอ 8 อำเภอ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา เมื่อ 11 ธันวาคม 2546 และดำเนินการรับความคิดเห็นจากประชาชน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2547 ทั้งหมด 36 เวที มีผู้เข้าร่วมกว่า 1,000 คน เพื่อเสนอและแผนงานการจัดระเบียบเครื่องมือประมงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมประมง ซึ่งแผนงาน และแนวทางดังกล่าวก็ปรากฏเป็นโครงการที่กรมประมงได้ดำเนินการ ในเรื่องดังกล่าวตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา (คณะทำงานรับฟังความคิดเห็นของประชาชนฯ กรณีการจัดระเบียบเครื่องมือประมง, 2547)

2.6 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ที่ได้รวบรวมทั้งหมดจะกล่าวถึงภาพรวมของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่ป่าต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ (ทะเลสาบ) แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดเอาไว้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวประมงดังนั้นกิจกรรมการอนุรักษ์ฯจึงเกี่ยวข้องกับ การแก้ปัญหา พัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรประมง ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สถาบันพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนสงขลา สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การจัดระเบียบเครื่องมือประมงและกิจกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย โดยศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ในกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวของครอบครัวชาวประมง ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษาวิจัยใช้ ในความหมายของกระบวนการของการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมตั้งแต่ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น และการติดตามประเมินผล จากการดำเนินงาน ดังผังที่แสดงสรุปดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วม**การอนุรักษ์ทรัพยากรฯ**

ภาพที่ 2.3 ผังเชื่อมโยงการศึกษาวิจัย

2.7 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน**2.7.1 แนวคิดทฤษฎีปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน**

ปรีชาติ วลัยเสถียร (2546: 216) ศึกษาและพบว่า ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากน้อยต่างกัน เกิดจากปัจจัยเงื่อนไข ดังนี้

1) ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ ได้แก่

- การกำหนดนโยบายต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และการเมือง

- การสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนโดยระบบต่าง ๆ

ของราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่ม โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

- มีการติดตามประเมินผล และการให้การสนับสนุนในภายหลัง

2) ปัจจัยด้านประชาชนในชุมชน ได้แก่

- มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา
- เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น
- มีการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานอื่น

- ได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่าง
ต่อเนื่อง

3) ปัจเจกนักพัฒนาที่เป็นผู้นำในการพัฒนา ได้แก่

- ศึกษาชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อม
ในทุก ๆ ด้านในชุมชน

- มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม

- ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น
และมีส่วนร่วมในงานพัฒนา

- รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ปัญหา

- เป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข่าวสารข้อมูล วิทยาการใหม่ ๆ

วัสดุ-อุปกรณ์ที่จำเป็นและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- มีความจริงใจ และมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือ

และศรัทธา

- ดำเนินงานพัฒนาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4) ปัจเจกจงใจจากการมีส่วนร่วม ได้แก่

- การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

- โครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัจเจกเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ที่กล่าวมาเป็น
แนวคิดในระดับที่กว้างและครอบคลุม ส่วนงานของผู้ที่กำลังศึกษาวิจัยอยู่นี้เป็นการศึกษาการมี
ส่วนร่วมในภาพเล็กและลึกถึงระดับครอบครัว ปัจเจกเงื่อนไขด้านกลไกรัฐที่กำลังศึกษาก็ได้แก่
โครงการอนุรักษ์ทะเลสาบซึ่งมีอยู่ 5 กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชาวประมงมีส่วนร่วม ส่วนปัจเจกที่มี
ผลต่อการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงว่ามีมาน้อยเพียงใด สามารถเทียบเคียงกันได้กับ
ปัจจัยด้านประชาชนในชุมชน ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การเป็นผู้นำ การติดต่อกับ
บุคคลภายนอก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และปัจจัยแรงจูงใจจากการมีส่วนร่วม ได้แก่ผลประโยชน์ที่
ได้รับ

2.7.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับปัจเจกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลายังไม่ปรากฏผลงานงานวิจัยหรือบทความอื่น ๆ แต่มีผล
การวิจัยในพื้นที่อื่นซึ่งพอเทียบเคียงกันได้ ได้แก่

สุนันทา นิลเพชร (2538) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดกระบี่และจังหวัดตรัง ได้แก่ การตระหนักต่อปัญหากระบวนการการเรียนรู้กิจกรรมหมู่บ้านนอกหมู่บ้านพูดคุยการประชุม/สัมมนาการศึกษา ดูงาน คุณค่าแห่งผลประโยชน์จากการอนุรักษ์คือความมั่นใจว่าเกิดผลประโยชน์การเพิ่มขึ้นของสัตว์น้ำ แคนนำชุมชนสนใจปัญหาชุมชน การติดต่อสื่อสาร เป็นกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ภายนอกชุมชนจากราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน การสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชนในการเสริมกำลังใจ การจัดเวทีพูดคุย การสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการทำกิจกรรมของชุมชน และการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหา และแรงหนุนจากหน่วยงานราชการเข้าไปเสริมสนับสนุนการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการสนับสนุนงบประมาณ

จรรยาพันธ์ เชียรวิทย์ (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงของประชาชนในชุมชนคีรีวง 4 ด้านคือ การวางแผน การตัดสินใจการทำแผนไปปฏิบัติ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล พบว่าระดับการมีส่วนร่วมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.60) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ การเป็นผู้นำ การติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชน การติดต่อกับบุคลากรของรัฐ ความรู้สึกว่าคุณเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น และการได้รับผลประโยชน์ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ขาดโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วม การได้รับข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และด้วยเหตุผลส่วนตัว

จันทน์ ไพโรจน์ (2533) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับภายนอก การได้รับการฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุม การเป็นและไม่เป็นผู้นำชุมชน การเป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับประโยชน์จากโครงการแตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0001 และประชาชนที่มีระดับ รายได้ แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.008

สุชาติ บรรจงการ (2544) ได้ศึกษากระบวนการทำกิจกรรมและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในชุมชนเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การแสวงหาแนวทางและเรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ 2) การทำกิจกรรมอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล ในชุมชนและการเสริมสร้างความเข้าใจการดำเนินการ 3) การตอบรับความร่วมมือจากภาครัฐ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังนี้

ปัจจัยภายใน

1) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่นทำให้เป็นแหล่งรายได้ ทะเลสมบุรณ์มากขึ้น ก็ทำให้ผู้เข้าร่วมมากขึ้น

2) ความเป็นผู้นำ ผู้นำมีบทบาท ชาวบ้านยอมรับ เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

3) ความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ ประโยชน์ และการอนุรักษ์แหล่งหญ้า

ทะเล

4) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล

5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์หญ้าทะเล

6) ผลประโยชน์ที่จะได้รับ

7) วิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนเป็นชาวประมง ต้องพึ่งพาอาศัยเลี้ยงชีพด้วยการทำประมงในทะเลมายาวนาน

ปัจจัยภายนอก

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ประมงอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

2) องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมหยาดฝน ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง

3) นักวิชาการ

4) กฎหมายนโยบาย ทั้งระดับประเทศและระดับนโยบาย

สุณีย์ บุญกำหนด (2544) ได้ศึกษากิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรมของชุมชนประมงขนาดเล็กทะเลสาบสงขลาชุมชน แหลมโพธิ์ โดยเริ่มทำกิจกรรมอนุรักษ์และนำไปสู่การจัดการทรัพยากรประมงของชุมชน เริ่มจากการปรับตัว ตระหนักต่อสภาพปัญหา เรืออวนรุน น้ำเสีย ทำให้สัตว์น้ำลดลง แคนนำและกลุ่มสนใจ มาประชุม ปรึกษาหารือกัน วิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางการแก้ปัญหา รวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชน มีองค์กรพัฒนาเอกชนนักวิชาการ เข้ามาสนับสนุน มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลภายนอก ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทชุมชน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนโดยเฉพาะกิจกรรมจัดทำเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชน และพบว่าปัจจัยที่ผลเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชนได้แก่

1) ปัจจัยภายในได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภาวะผู้นำ ทั้งผู้นำทางการและผู้นำไม่ทางการ ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนการเป็นชุมชนดั้งเดิม ความสนใจของแกนนำ ในการแก้ปัญหาของชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร

2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน หน่วยงานภาคเอกชน เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชน

ยุคทอง เหมบัณฑิต (2544) ได้ศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนทะเลน้อยในด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนประมงทะเลน้อย ไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการสงวนอนุรักษ์ พบว่ากิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับ 1 และ 2 คือการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการปลูกป่าพรุ โดยมีค่าเฉลี่ย 1.27 และ 0.86 ตามลำดับ มีข้อสังเกตว่าการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นลักษณะของการขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน ยังมีส่วนน้อยที่มาจากกระตือรือร้นของชาวบ้านเอง ด้านการพัฒนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำในทะเลน้อย มากเป็นอันดับ 1 และ 2 โดยมีค่าเฉลี่ย = 1.61 และ 0.98 ตามลำดับ

ผลงานการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมดังกล่าว เห็นได้ว่าผู้ศึกษาได้กำหนดหน่วยการวิเคราะห์ไว้เป็นชาวประมง (หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน 1 คน) โดยได้สรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ปัจจัยภายใน ในตัวชาวประมง (หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ การเป็นผู้นำ การติดต่อกับบุคคลภายนอก การรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ การได้รับผลประโยชน์ การเรียนรู้กิจกรรมทั้งภายในและนอกชุมชน การตระหนักถึงปัญหา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ผู้นำชุมชนสนใจปัญหาชุมชน การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น รัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อสารมวลชน กฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว ยังคงให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และ ปัจจัยทางสังคม ของชาวประมงเป็นราย ๆ ที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม

ดังนั้น การศึกษาวิจัยต่อเป็นนี้ ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาถึงปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และ ปัจจัยทางสังคม ของครัวชาวประมง ในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา โดยมีการปรับปรุง เพิ่มเติมให้เหมาะสม เช่น อายุและระดับการศึกษา หัวหน้าครอบครัว รายได้รวม รายได้จากการทำประมง การเป็นผู้นำของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ การเป็นสมาชิกกลุ่มของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับบุคคลภายนอกของพ่อและแม่ ความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับของ ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นต้น

3. แนวคิดเรื่องครอบครัว

3.1 ความหมายของครอบครัว

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (อ้างใน ชุขณะ รุ่งปัจฉิม: 2545) ให้ความหมายครอบครัวไว้ว่า “ครอบครัวหมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยา และบุตร เป็นต้น”

The Uniteds Bureau of the Census (1988) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามว่า ครอบครัว (family) เป็นกลุ่ม 2 คนขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กันโดยการเกิดการแต่งงาน หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรมและอาศัยอยู่ร่วมกัน ลักษณะครัวเรือนนอกเหนือไปจากนี้ถือว่าไม่ใช่ครอบครัว (อุมาพร ตรังสมบัติ 2540, อ้างใน Povermy และ Finch 1988)

คณะกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้นิยามครอบครัวเป็น “บุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ มีการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งมีการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายหรือทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา” (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2541 อ้างใน www.childthai.org)

3.2 ภารกิจของครอบครัว

ภารกิจของครอบครัวเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการคือ

1) เพื่อดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ หญิงและชายมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวด้วยวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อเกิดลูกเกิดหลานสืบต่อวงศ์ตระกูล นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นซึ่งหญิงและชายสามารถใช้ชีวิตทางเพศที่เหมาะสม และพัฒนาไปสู่ภาวะทางเพศอีกด้วย

2) เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ครอบครัวมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานแก่สมาชิกในการดำรงชีวิตอันได้แก่ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า การดูแลรักษาพยาบาล และจัดหาสิ่งวัตถุอื่น ๆ ที่จำเป็น รวมไปถึงการปกป้องบุคคลให้พ้นจาก ภัยอันตรายภายนอก

3) เพื่อพัฒนาบุคคลในด้านต่าง ๆ ครัวครอบมีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิกถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมสังคม รวมทั้งช่วยให้สมาชิกพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคง การสร้างความผูกพันกับผู้อื่น รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว และการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข

4) เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ ครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจ (economic unit) ทำหน้าที่ในการผลิต หรือให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยน และจัดหาสิ่งสิ่งจำเป็นต่าง ๆ (อุมาพร ตรังสมบัติ 2540: 3)

3.3 การมีส่วนร่วมของครอบครัว

ครอบครัวมีหน้าที่ที่สำคัญ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ หน้าที่พื้นฐานทางธรรมชาติและ เป็นสากล (Basic and Universal Function) และหน้าที่ตามประเพณีและหน้าที่ตามกฎหมาย (Traditional Function)

หน้าที่พื้นฐานทางธรรมชาติและเป็นสากล เป็นหน้าที่ทางธรรมชาติของครอบครัว ที่ทำหน้าที่ทาง ชีววิทยา หน้าที่ทางจิตวิทยา หน้าที่สร้างความพอใจด้านความต้องการทางเพศได้ และหน้าที่ป้องกันและคุ้มครองเด็กให้ได้รับความปลอดภัย ส่วนหน้าที่ตามประเพณี และหน้าที่ ตามกฎหมายนั้นประกอบด้วยหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ ด้านเศรษฐกิจเป็นการแบ่งงานกันปฏิบัติในระหว่าง เป็นสมาชิกของครอบครัว การแสวงหารายได้ การจัดการและดูแลทรัพย์สินสมบัติ หน้าที่ด้านสังคม เป็นการก่อสร้างฐานะ การอยู่ร่วมกันในสังคม การควบคุมทางสังคม การเพิ่มพูนและถ่ายทางมรดก ทางสังคม การช่วยเหลือในการหาชีวิต หน้าที่ต่าง ๆ ทางศาสนา และหน้าที่ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม (เล็ก สมบัติ, 2540: 156 อ้างใน บุญถือ วันทายนต์, 2523) ครอบครัวเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด ของประเทศ เพราะหน่วยแรกของประเทศคือครอบครัว หลายหลายครอบครัวรวมตัวกันเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็น จากตำบลเป็นอำเภอ จากอำเภอเป็นจังหวัดและจากจังหวัดกลายเป็นประเทศ เมื่อเป็นดังนี้ ประเทศจึงตั้งต้นจากครอบครัวหรือบ้านเป็นหน่วยเริ่ม ถ้าบ้านมั่นคงทางเศรษฐกิจ และศีลธรรม ชาติประเทศมั่นคงตามไปด้วย ถ้าครอบครัวอยู่ดีกินดีมีความสุข ประเทศชาติก็ สมบูรณ์พูนสุขตามไปด้วย (เล็ก สมบัติ, 2540: 160) ในทางกลับกันเมื่อครอบครัวคลอนแคลน ประเทศชาติก็ไปไม่รอด ปัญหาที่มีผลกระทบต่อครอบครัวนอกจากจะมาจากความไม่พร้อมของ ครอบครัวเองแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบทำให้ครอบครัวอ่อนแอเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น ทิศทางการพัฒนาประเทศ มุ่งแต่ตามโลกาภิวัตน์กระแสเศรษฐกิจ มองข้ามความสังคมของคน ในสังคม กระจายรายได้ไม่เป็นธรรม มีการแก่งแย่งกันเอาเปรียบละเมิดสิทธิผู้อื่น มีคนยากจน ทั้งเมืองและชนบท ความเสื่อมโทรมอ่อนแอของชนบท การเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหา สิ่งแวดล้อม ขยะ มลภาวะ ปัญหาจรรยา ที่อยู่อาศัย ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้จะมีความเชื่อมโยงและ สัมพันธ์กันหมด (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์, 2540: 18)

ครอบครัวชาวประมงทะเลสาบสงขลา ครอบครัวในชุมชนหมู่บ้านเป็นรากฐาน สำคัญในการผลิตของชุมชน เพราะเป็นแหล่งเตรียมความพร้อมตั้งแต่ความรู้และทักษะในการผลิต ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน ในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา เด็ก ๆ จะค่อย ๆ เรียนรู้ การผลิตทุกอย่างจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และคนอื่น ๆ จากการสังเกตคลุกคลี และลงมือทำจริง ดังนั้นจึงพบว่าไม่ว่าพ่อแม่ทำอะไร ลูก ๆ ก็จะทำได้ทุกคน แต่ทั้งนี้ก็จะแยกกันทำกิจกรรมบางอย่าง ในลักษณะแยกเพศชายหญิงมาตั้งแต่เด็ก โดยผู้หญิงรุ่นแม่ทำอะไรก็จะปลูกฝังให้ลูกทำตาม ผู้ชาย

ก็เช่นเดียวกันก็จะทำงานที่พ่อทำเช่นลูกชายเมื่อโตขึ้นก็เริ่มออกทะเลไปกับพ่อ ส่วนลูกสาวก็จะไปขายปลากับแม่ ทั้งลูกชายและลูกสาวจะผลิตอยู่กับพ่อแม่และอยู่กับพ่อแม่ トラบไคยังไม่ได้แต่งงาน ไม่มีการแยกค่าใช้จ่ายและแยกครัวเรือน ถ้าไปออกเรือกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน ค่าตอบแทนที่ได้มาตามปกติก็จะนำมาให้พ่อแม่ ถ้าจะใช้ส่วนตัวก็จะแบ่งไปบ้างเล็กน้อยเป็นครั้งคราว แรงงานของลูก ๆ จะอยู่กับพ่อแม่จนกว่าจะแต่งงาน แล้วแยกครัวเรือน ในชุมชนพุทธ การแยกครัวเรือนมักเร็วกว่าชาวมุสลิม โดยที่ถ้ายังไม่มีทุนพอจะสร้างบ้านใหม่ ก็จะแยกอยู่ในบ้านเดียวกับพ่อแม่ในส่วนชาวมุสลิมมักจะอยู่กับพ่อแม่ไปอีกระยะหนึ่งจึงค่อยหาทางแยกครอบครัว (เลิศชาย สิริชัย, 2546: 9)

ครอบครัวชาวประมงที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลาเป็นฐานการผลิตทั้งโดยตรงและทางอ้อม สร้างฐานะทางเศรษฐกิจ พร้อมกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกันในท้องถิ่นของตัวเองอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ในขณะนี้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลากำลังเสื่อมโทรมถึงจุดวิกฤติและส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับครอบครัวของชาวประมง นอกจากสมาชิกของครอบครัวมีภาระหน้าที่ต้องช่วยกันประคับประคองฐานะสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวของตัวเองแล้ว ชาวประมงเองก็ต้องตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาไปพร้อม ๆ กันด้วย

การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โดยที่ “ครอบครัว” ในกรณีนี้เป็นองค์รวม คือ เป็นทั้งสามีและภรรยา เพราะฉะนั้นการศึกษาการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา จะเป็นการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของ สามีและภรรยาในครอบครัวชาวประมง ในชุมชนริมทะเลสาบสงขลา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ อยู่ในกลุ่มของการวิจัยเชิงสำรวจ และ วิจัยเชิงสหสัมพันธ์โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ มีกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา (ตอนล่าง) ที่อาศัยอยู่ในตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ ตำบลบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ ตำบลรัตภูมิ ตำบลบางเหรียง ตำบลควนโส ตำบลห้วยลึก อำเภควนเนียง ตำบลสทิงหม้อ ตำบลหัวเขา ตำบลป่าขาด ตำบล ปากรอ อำเภอสิงหนคร และ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 2,490 ครอบครัว (สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา, 2546)

1.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตร ของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2535: 14) โดยกำหนด ค่าความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่างไม่เกิน 5 % (ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05)

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

E = ความคลาดเคลื่อน

$$n = \frac{2,490}{1 + 2,490(.05)^2}$$

$$= 344$$

1.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ แบ่งตามพื้นที่ (Cluster) และในแต่ละพื้นที่ทำการสุ่มตัวอย่างแบบ โควต้า แต่เนื่องจากบางพื้นที่มีจำนวนครัวเรือนน้อย ผู้วิจัยจึงได้ปรับเพิ่มจำนวนตัวอย่างจากสัดส่วนเดิมที่คำนวณได้ คือ ตำบลห้วยลึกจาก 6 เป็น 10 ตำบลบางเหริยงจาก 2 เป็น 5 และตำบลบางกล้าจาก 3 เป็น 10 ดังนั้น จำนวนตัวอย่างทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย จึงมีจำนวน 361 ครัวเรือน ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนตัวอย่างในการวิจัย

อำเภอ	ตำบล	จำนวน(ครัวเรือน)	จำนวนตัวอย่าง
อ.เมือง	เกาะยอ	342	47
อ.สิงหนคร	หัวเขา	827	114
	สทิงหม้อ	250	35
	ทำนบ	77	11
	ป่าขาด	134	19
อ.หาดใหญ่	คูเต่า	522	72
อ.ควนเนียง	ห้วยลึก	47	10
	ควนโส	74	10
	รัตภูมิ	185	25
อ.บางกล่ำ	บางเหริยง	12	5
	บางกล่ำ	20	10
รวม		2,490	361

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับภูมิหลังของประชากรและตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล ของหัวหน้าครอบครัวคือ อายุและระดับการศึกษา ปัจจัยครอบครัว คือ จำนวนสมาชิก จำนวนสมาชิกที่ทำประมง ระยะเวลาในการประกอบอาชีพประมง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ รายได้ของครอบครัว รายได้จากการทำประมง ปัจจัยทางสังคม คือการเป็นผู้นำชุมชน (พ่อ/แม่) การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม (พ่อ/แม่) การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความสัมพันธ์กับภายนอก (พ่อ/แม่) และการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ๆ (พ่อ/แม่)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับตัวแปรตาม ได้แก่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทะเลสาบสงขลา มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยระบุให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นประเมินการเข้าร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอนว่าตัวเองมีส่วนร่วมอยู่ในช่วงระดับใด ดังนี้ไม่มีส่วนร่วม มีส่วนร่วมเล็กน้อย มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง และมีส่วนร่วมสูงมาก ซึ่งในการประเมินค่าของคำตอบ ประเมินจากระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ประการ ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบ โดยให้คะแนนจากน้อยไปหามาก คือ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ

โดยนำค่าคะแนนดังกล่าวไปอธิบายประกอบการเปรียบเทียบในแต่ละเรื่อง หรือแต่ละข้อใช้รูปแบบของคะแนนเฉลี่ยเป็นสำคัญ โดยกำหนดค่าคะแนนเฉลี่ยโดยการคำนวณดังนี้

$$\frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{ช่วงชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = \frac{4}{5} = 0.80$$

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	เป็นคะแนนอยู่ในระดับสูงมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	เป็นคะแนนอยู่ในระดับสูง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	เป็นคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	เป็นคะแนนอยู่ในระดับต่ำ
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80	เป็นคะแนนอยู่ในระดับต่ำมาก

ตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบปลายเปิด ที่ใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว ถึง ปัญหาและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ปัญหาที่สำคัญและรุนแรงที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วม และแนวทางในการสนับสนุนให้ครอบครัวชาวประมงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. การสร้างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 สร้างคำถาม จะสร้างคำถามขึ้นมาประมาณ 25 ข้อ เป็นคำถามรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ตอบคำถามหรือประเมินในการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของคำถามให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด แล้วได้คัดเลือกคำถามให้สอดคล้องกับกิจกรรมและพื้นที่ที่ศึกษา ได้คำถาม 15 ข้อ โดยปรับปรุง ให้กระชับรัด อ่าน เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับผู้ตอบ อ่านทบทวนจนเป็นที่พอใจ

3.2 หาคความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การหาคความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ออกแบบเรียบร้อยแล้ว ขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 ท่าน ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อความต่าง ๆ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ให้ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ 2 ท่าน ได้ปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งและนำแบบสัมภาษณ์ทดลองใช้ในพื้นที่วิจัยจริงจำนวน 10 ราย นำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง จนได้แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลของการศึกษารั้งนี้

3.3 หาคความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 40 ราย หาคความเชื่อมั่น โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2548:127-132)

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้} = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2}\right)$$

เมื่อ K คือ จำนวนข้อคำถาม

S_i^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อ

S_x^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนรวม

จากสูตรดังกล่าว เมื่อป้อนข้อมูลเข้าคอมพิวเตอร์ ปรากฏผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้คือ $\text{Alpha} = .9962$ (ภาคผนวก ข)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยจำนวนอีก 3 คนซึ่งมีประสบการณ์การทำงานวิจัยในลักษณะนี้มาก่อน และผ่านการทำความเข้าใจแบบสัมภาษณ์มาแล้วเป็นอย่างดี ออกเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มตัวอย่าง 361 ชุด รวบรวมข้อมูลได้ร้อยละ 100

3.2 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล โดยการเข้าไปสังเกตการร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรฯ ในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย (ผู้ช่วยวิจัย เป็นคนในพื้นที่เป้าหมายวิจัยจึงเป็นผู้เข้าใจเนื้อหา และ ประเด็นได้อย่างชัดเจน)

3.3 ผู้วิจัยมีการสนทนากับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย (ซึ่งผู้วิจัยเคยทำงานทางด้านอนุรักษ์ฯในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้วด้วย)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้สถิติ แบบ non-parametric statistic และ สถิติแบบ parametric statistics โดยอนุโลม เนื่องจากแบบทดสอบได้รับการทดสอบ มาอย่างดีแล้ว มีดังนี้

4.1 ร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับดูการกระจายของตัวแปร และเพื่อนำเสนอข้อมูล ทัวไปของกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ค่าสถิติพื้นฐาน

4.2.1 ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) เพื่อเป็นตัวแทนของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละเรื่อง หรือแต่ละข้อ เพื่อเปรียบเทียบกัน

4.2.2 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วัดการกระจายของข้อมูล แต่ละข้อของตัวแปร

4.3 ค่าสถิติอนุมาน

4.3.1 การทดสอบแบบ *t-test* ใช้ทดสอบสมมุติฐานที่เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยของตัวแปร 2 กลุ่ม

4.3.2 การทดสอบแบบ *F-test* ใช้ทดสอบสมมุติฐานที่เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตั้งแต่ 3 กลุ่ม ขึ้นไป

4.3.3 การเปรียบเทียบพหุคูณ(*Post Hoc Multiple Comparisons*) โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยทีละคู่ เมื่อพบว่า ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเหล่านี้มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษา ทะเลสาบสงขลาตอนล่างในเขต อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอกวนเนียง อำเภอสิงหนคร และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แล้ว และได้ผลการวิเคราะห์ที่จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
 2. ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมง
 3. ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย
- ดังจะได้นำเสนอผลในรายละเอียดต่อไป

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในที่นี้ จะประกอบด้วย ข้อมูล 4 กลุ่ม คือ ข้อมูลลักษณะของหัวหน้าครอบครัวชาวประมง ข้อมูลปัจจัยครอบครัวของครอบครัวชาวประมง ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจของครอบครัวชาวประมง และข้อมูลปัจจัยทางสังคมของครอบครัวชาวประมง ซึ่งจะได้นำเสนอข้อมูลตามลำดับต่อไป

1.1 ลักษณะของหัวหน้าครอบครัวชาวประมง

ลักษณะของหัวหน้าครอบครัวชาวประมงในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรอายุ และระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวชาวประมง ผลการวิเคราะห์ของข้อมูลของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา จำนวน 361 ครอบครัว ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาจำแนกตามอายุและระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

(N = 361)		
ลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุของหัวหน้าครอบครัว		
อายุตั้งแต่ 25 ปีลงมา	4	1.1
26-35 ปี	66	18.3
36-45 ปี	97	26.9
46-55 ปี	111	30.7
56-65 ปี	55	15.2
66 ปีขึ้นไป	28	7.8
2. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว		
ไม่ได้รับการศึกษา	22	6.1
ชั้นประถมศึกษา	281	77.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	25	6.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	22	6.1
อนุปริญญา/ปวส./ป.ตรี	11	3.1

จากข้อมูลในตารางที่ 4.1 จะเห็นว่า หัวหน้าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 36-55 ปี โดยกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 46-55 ปีมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.7 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา คืออายุระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.9 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ในด้านการศึกษาจะเห็นว่าหัวหน้าครอบครัวของชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประมาณร้อยละ 77.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น หัวหน้าครอบครัวประมาณร้อยละ 6.1 เป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ ในขณะที่อีกประมาณร้อยละ 7.2 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

1.2 ลักษณะครอบครัวของชาวประมง

ในที่นี้หมายถึงสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพประมงและระยะเวลาในการประกอบอาชีพประมง ซึ่งปรากฏข้อมูลในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวประมง จำแนกตามปัจจัยด้านครอบครัว

(N = 361)

ลักษณะของหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนของสมาชิกในครอบครัว		
1-3 คน	109	30.2
4-6 คน	204	56.5
7 คนขึ้นไป	48	13.3
2. จำนวนสมาชิกของครอบครัวที่ทำการประมง		
1 คน	115	31.9
2 คน	207	57.3
3 คน	24	6.6
4 คนขึ้นไป	15	4.2
3. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพประมงของครอบครัว		
1-5 ปี	54	15.0
6-10 ปี	54	15.0
11-15 ปี	48	13.3
16-20 ปี	54	15.0
21 ปีขึ้นไป	151	41.8

จากข้อมูลในตารางที่ 4.2 จะเห็นว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาขนาดของครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ครอบครัวไทยทั่วไปซึ่งมีขนาด 4-6 คนเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 56.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเป็นครอบครัวขนาด 1-3 คน ประมาณร้อยละ 30.2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสมาชิกของครอบครัวที่ทำการประมง จะเห็นว่าครอบครัวชาวประมงเหล่านี้ส่วนมากมีสมาชิกในครอบครัว 1-2 คน เท่านั้นที่ทำการประมง โดยครอบครัวที่มีสมาชิก 2 คนทำการประมง มีถึงร้อยละ 57.3 และมีสมาชิก 1 คน ทำการประมงมีร้อยละ 31.9

ส่วนระยะเวลาในการประกอบอาชีพประมง จะเห็นว่าครอบครัวชาวประมงเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพประมงมาแต่ดั้งเดิม โดยครอบครัวร้อยละ 41.8 ระบุว่าทำอาชีพประมงมากเกินกว่า 20 ปี ส่วนที่ระบุว่าเพิ่งทำอาชีพประมงประมาณ 1-5 ปี มีเพียงร้อยละ 15.0 ของครอบครัวตัวอย่างเท่านั้น

1.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัวชาวประมง

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละ ของครอบครัวชาวประมง จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัว

(N = 361)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. อาชีพรองจากการทำประมงของครอบครัว		
1. เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและเลี้ยงสัตว์	223	61.8
2. ทำการเกษตร	45	12.5
3. อาชีพอื่น ๆ	22	6.1
4. ไม่มีอาชีพรอง	71	19.3
2. รายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน		
ตั้งแต่ 3,000 บาทลงมา	31	8.6
3,001-5,000 บาท	113	31.3
10,001-15,000 บาท	50	13.8
15,001 บาทขึ้นไป	6	1.7
3. รายได้ของครอบครัวจากการทำการประมงเฉลี่ยต่อเดือน		
ตั้งแต่ 3,000 ลงมา	60	16.6
3,001-5,000 บาท	205	56.8
5,001-10,000 บาท	87	24.1
10,001 บาทขึ้นไป	9	2.5

จากข้อมูลที่ 4.3 จะเห็นว่าครอบครัวชาวประมงมีทะเลสาบสงขลา นอกจากการทำอาชีพประมงแล้ว ยังมีอาชีพเสริมอื่น ๆ อีกด้วยโดยอาชีพรองส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงและการเลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 61.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ชาวประมงที่ทำการทำการเกษตรไปด้วยมีร้อยละ 12.5 และอาชีพเสริมอื่น ๆ อีกร้อยละ 6.1 และพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่ทำอาชีพประมงอย่างเดียวโดยไม่มีอาชีพรองคิดเป็นร้อยละ 19.6 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

เมื่อพิจารณาถึงรายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือนจากการทำอาชีพต่าง ๆ ของครอบครัวชาวประมงส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 3,001-10,000 บาท โดยพบว่าครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.6 และมีรายได้ 3,001-5,000 บาท มีร้อยละ 31.8 และที่มีรายได้

น้อยกว่า 3,000 บาท มีร้อยละ 8.6 ส่วนครอบครัวชาวประมงที่มีรายได้ 15,001 ขึ้นไปพบว่ามีเพียงร้อยละ 1.7 เท่านั้น

ส่วนรายได้จากการทำการประมงในทะเลสาบของครอบครัวชาวประมง จะเห็นว่าส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 3,001-5,000 บาทต่อเดือน มีร้อยละ 56.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนครอบครัวที่รายได้ 5,001-10,000 บาท มีร้อยละ 24.1 ส่วนครอบครัวที่มีรายได้ต่ำสุด คือ ต่ำกว่า 3,000 บาท มีร้อยละ 16.6 ส่วนที่ระบุว่าครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ย 10,001 บาทขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 2.5 ของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น

1.4 ปัจจัยด้านสังคมของครอบครัวชาวประมง

ปัจจัยทางสังคม เป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อการทำหน้าที่ของคนในสังคม เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน ในที่นี้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางสังคมของครอบครัว (สามี/พ่อและภรรยา/แม่) ชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลา ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ การเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก และความรู้สึกว่าตัวเองเป็นที่ยอมรับของคนอื่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยทางสังคมของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา จำนวน 361 ครอบครัว ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวประมง จำแนกตามปัจจัยทางสังคมของครอบครัว

(N = 361)		
ปัจจัยทางสังคมของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. การเป็นผู้นำของพ่อ		
เป็น	77	21.3
ไม่เป็น	284	78.7
2. การเป็นผู้นำของแม่		
เป็น	36	10.0
ไม่เป็น	325	90.0
3. การเป็นสมาชิกกลุ่มของพ่อ		
เป็น	112	31.0
ไม่เป็น	249	69.0

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

(N = 361)

ปัจจัยทางสังคมของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
4. การเป็นสมาชิกกลุ่มของแม่		
เป็น	60	16.6
ไม่เป็น	301	83.4
5. การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของพ่อ		
ไม่ติดต่อ	178	49.3
ติดต่อ	183	50.7
6. การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของแม่		
ไม่ติดต่อ	279	77.3
ติดต่อ	82	22.7
7. ความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นของพ่อ		
ยอมรับเล็กน้อย	20	5.5
ยอมรับปานกลาง	186	51.5
ยอมรับมาก	155	43.0
8. ความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นของแม่		
ยอมรับเล็กน้อย	29	8.0
ยอมรับปานกลาง	232	64.3
ยอมรับมาก	100	27.7
9. การได้รับข้อมูลข่าวสาร		
ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือน	247	68.4
ได้รับ 3-7 ครั้งต่อเดือน	45	12.5
ได้รับมากกว่า 7 ครั้ง	69	19.1

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

(N = 361)

ปัจจัยทางสังคมของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
10. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เอกสารทางราชการ	103	28.0
เอกสารจากองค์กรเอกชน	17	4.7
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	110	30.5
อาสาสมัครองค์กรเอกชน	87	24.1
วิทยุ	73	20.2
โทรทัศน์	247	68.4
หนังสือพิมพ์	60	16.0
เพื่อนบ้าน/ญาติ	197	54.6

จากข้อมูลในตารางที่ 4.4 จะนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.4.1 การเป็นผู้นำของครอบครัวชาวประมง

พบว่า ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา สมาชิกทั้งฝ่ายพ่อและแม่ เป็นผู้นำชุมชนน้อยมาก โดยที่ครอบครัวที่ฝ่ายพ่อไม่ได้เป็นผู้นำชุมชนมีร้อยละ 78.7 ของกลุ่มตัวอย่าง ในขณะที่ครอบครัวที่มีฝ่ายพ่อเป็นผู้นำชุมชนมีเพียงร้อยละ 21.3 เท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบาทการเป็นผู้นำของฝ่ายแม่ในครอบครัวชาวประมง พบว่า ครอบครัวที่มีฝ่ายแม่เป็นผู้นำชุมชนมีเพียงร้อยละ 10.0 เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำซึ่งมีถึงร้อยละ 90.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งฝ่ายแม่หรือผู้หญิงในชุมชนประมงแทบจะไม่ได้มีบทบาทในฐานะผู้นำเลย

1.4.2 การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน

การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนของครอบครัวชาวประมง พบว่า ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเช่นกัน โดยครอบครัวชาวประมงที่ฝ่ายพ่อไม่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีร้อยละ 31.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนครอบครัวที่ฝ่ายพ่อไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มมีถึงร้อยละ 69.0 และพบว่าครอบครัวที่ฝ่ายแม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีร้อยละ 16.6 นอกนั้นก็เป็นที่ครอบครัวที่ฝ่ายแม่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มมีร้อยละ 83.4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.4.3 การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก

ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของครอบครัวชาวประมง ครอบครัวที่ฝ่ายพ่อมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกมีร้อยละ 50.7 ในขณะที่ครอบครัวที่ฝ่ายพ่อไม่ได้ติดต่อกับ

ภายนอกเลย มีร้อยละ 49.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และพบว่าฝ่ายแม่ของครอบครัวชาวประมงส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ซึ่งมีถึงร้อยละ 77.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และครอบครัวที่ฝ่ายแม่เคยมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกมีร้อยละ 22.7

1.4.4 ความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น

เมื่อพิจารณาถึงสมาชิกของครอบครัวชาวประมงที่มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น พบว่ามีครอบครัวที่ฝ่ายพ่อรู้สึกว่าคุณยอมรับปานกลางมีร้อยละ 51.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และยังมีความรู้สึกว่าคุณยอมรับมากมีร้อยละ 43.0 ส่วนครอบครัวที่พ่อรู้สึกว่าคุณยอมรับน้อยมีเพียงร้อยละ 5.5 ส่วนฝ่ายแม่ที่รู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของคนอื่นครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ที่การยอมรับปานกลางมีร้อยละ 64.3 และครอบครัวที่ฝ่ายแม่รู้สึกว่าคุณยอมรับมากมีร้อยละ 27.7 โดยที่มีครอบครัวที่ฝ่ายแม่รู้สึกว่าคุณยอมรับเล็กน้อยมีร้อยละ 8.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.4.5 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่ได้รับน้อย พบว่าครอบครัวที่รับข่าวสารน้อยกว่า 3 ครั้งใน 1 เดือน มีถึงร้อยละ 68.4 ของตัวอย่างทั้งหมด ส่วนครอบครัวที่รับข้อมูลข่าวสารมากกว่านั้นคือ 3-7 ครั้ง/เดือน มีร้อยละ 12.5 และที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า 7 ครั้ง/เดือน มีร้อยละ 19.1

โดยที่แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ครอบครัวชาวประมงได้รับ จากข้อมูลตารางที่ 1.4 พบว่าแหล่งข้อมูลหลักคือ สื่อทางโทรทัศน์ และนอกจากนั้นก็มาจากเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เอกสารทางราชการ อาสาสมัครองค์กรเอกชน ทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ และเอกสารจากองค์กรเอกชน ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบของครอบครัวชาวประมง

ในการนำเสนอข้อมูลการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นข้อมูล การมีส่วนร่วมของสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อกับฝ่ายแม่ และข้อมูลภาพรวมครอบครัวที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาในหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่ การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การจัดระเบียบเครื่องมือประมงและการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งหน่วยราชการต่าง ๆ จัดให้มีขึ้น

ในแต่ละกิจกรรม ผู้วิจัยได้วัดระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน การนำเสนอแผนงานไปสู่การปฏิบัติหรือการร่วมปฏิบัติงาน การได้รับผลประโยชน์และขั้นตอนการติดตามและประเมินผล

สำหรับวิธีการวัดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดประมาณค่า (rating scale) ที่มีคำตอบ 5 ตัวเลือก และกำหนดให้แต่ละข้อมีคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน การจัดระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละมิติ ซึ่งประกอบด้วย มิติตัวบุคคล มิติกิจกรรม และมิติกระบวนการมีส่วนร่วม จะมีข้อคำถามไม่เท่ากัน ดังนั้นเพื่อให้เปรียบเทียบข้อมูลภายในแต่ละมิติ และระหว่างมิติได้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้จำนวนข้อคำถามของแต่ละมิติหารคะแนนการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลทำให้ได้คะแนนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทุกมิติ มีคะแนนระหว่าง 1-5 คะแนนและสามารถแปรตามเกณฑ์ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 เป็นคะแนนอยู่ในระดับสูงมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 เป็นคะแนนอยู่ในระดับสูง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 เป็นคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 เป็นคะแนนอยู่ในระดับต่ำ

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 เป็นคะแนนอยู่ในระดับต่ำมาก

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯแต่ละกิจกรรม

ในที่นี้จะเป็นการนำเสนอให้เห็นระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมง ในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาจำนวน 5 กิจกรรม คือ กิจกรรม การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การจัดระเบียบเครื่องมือประมง และการกำจัดขยะมูลฝอย โดยจำแนกเป็นระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อ สมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่ และระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ซึ่งปรากฏผลตั้งข้อมูลในตารางที่ 4. 5

ตารางที่ 4.5 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของครอบครัว
ชาวประมงจำแนกตามกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วม

(N = 361)

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
	พ่อ		แม่		ครอบครัว	
	\bar{X} (S.D.)	ความ หมาย	\bar{X} (S.D.)	ความ หมาย	\bar{X} (S.D.)	ความ หมาย
เขตอนุรักษ์พันธุ์น้ำ	2.18 (0.90)	ต่ำ	1.68 (0.80)	ต่ำมาก	1.92 (0.74)	ต่ำ
การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	2.13 (0.82)	ต่ำ	1.65 (0.77)	ต่ำมาก	1.89 (0.69)	ต่ำ
การปลูกป่าชายเลน	2.16 (0.82)	ต่ำ	1.67 (0.78)	ต่ำมาก	1.92 (0.69)	ต่ำ
การจัดระเบียบเครื่องมือ ประมง	1.95 (0.87)	ต่ำ	1.56 (0.76)	ต่ำมาก	1.75 (0.72)	ต่ำมาก
การกำจัดขยะมูลฝอย	2.00 (0.85)	ต่ำ	1.54 (0.76)	ต่ำมาก	1.77 (0.70)	ต่ำมาก
รวม	2.08 (0.82)	ต่ำ	1.62 (0.75)	ต่ำมาก	1.85 (0.68)	ต่ำ

2.1.1 การมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อในภาพรวมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 หากพิจารณาถึงกิจกรรมที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงและต่ำ พบว่า กิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ กิจกรรมเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ($\bar{X}=2.18$, S.D.=0.90) ใกล้เคียงกับกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ($\bar{X}=2.16$, S.D.=0.82) ส่วนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การจัดระเบียบเครื่องมือประมง ($\bar{X}=1.95$, S.D.=0.87)

ส่วนสมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่ ในภาพรวมมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 0.75 หากพิจารณาถึงกิจกรรมที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงและต่ำ พบว่า กิจกรรม

ที่สมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ กิจกรรมเขตนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ($\bar{X}=1.68$, S.D.=0.80) และใกล้เคียงกับกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ($\bar{X}=1.67$, S.D.=0.77) ส่วนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การกำจัดขยะมูลฝอย ($\bar{X}=1.54$, S.D.=0.76)

2.1.2 การมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมของครอบครัว

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าครอบครัวชาวประมง (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่)ในภาพรวมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.85 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงและต่ำของครอบครัวพบว่า กิจกรรมที่ครอบครัวมีส่วนร่วมมากที่สุดคือกิจกรรมจัดทำเขตนุรักษ์สัตว์น้ำ ($\bar{X}=1.92$, S.D.=0.74) ซึ่งมีส่วนร่วมเท่ากับกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ($\bar{X}=1.92$, S.D.=0.69) ส่วนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การจัดระเบียบเครื่องมือประมง ($\bar{X}=1.75$, S.D.=0.72)

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ แต่ละขั้นตอน

การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในกระบวนการของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาซึ่งมี 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วม การวางแผน การปฏิบัติการ การได้รับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล โดยจำแนกเป็นระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการของสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อ สมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่ และการมีส่วนร่วมของครอบครัว ซึ่งปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของครอบครัว
ชาวประมงจำแนกตามขั้นตอนและผู้มีส่วนร่วม

(N = 361)

ขั้นตอน	ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
	พ่อ		แม่		ครอบครัว	
	\bar{X} (S.D.)	ความ หมาย	\bar{X} S.D.	ความ หมาย	\bar{X} S.D.	ความ หมาย
1. การวางแผน	1.99 (0.80)	ต่ำ	1.55 (0.82)	ต่ำมาก	1.76 (0.73)	ต่ำมาก
2. การปฏิบัติการ	2.04 (0.84)	ต่ำ	1.52 (0.78)	ต่ำมาก	1.76 (0.69)	ต่ำมาก
3. การได้รับผลประโยชน์	2.39 (1.17)	ต่ำ	1.88 (1.02)	ต่ำ	2.14 (0.99)	ต่ำ
4. การติดตามและประเมินผล	1.89 (0.93)	ต่ำ	1.53 (0.90)	ต่ำมาก	1.69 (0.77)	ต่ำมาก
รวม	2.08 (0.82)	ต่ำ	1.62 (0.75)	ต่ำมาก	1.85 (0.69)	ต่ำ

2.2.1 การมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่

จากข้อมูลตารางที่ 4.6 จะเห็นว่าสมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่อมีส่วนร่วมในกระบวนการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาทั้ง 4 ขั้นตอนในระดับต่ำ เมื่อเรียงลำดับขั้นตอนที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากไปน้อย พบว่า ขั้นตอนที่สมาชิกครอบครัวฝ่ายพ่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือขั้นตอนการได้รับประโยชน์ ($\bar{X}=2.39$, S.D.=1.17) รองลงมาคือ ขั้นตอนการปฏิบัติการ ($\bar{X}=2.04$, S.D.=0.84) ส่วนขั้นตอนที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ($\bar{X}=1.89$, S.D.=0.93)

สมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่ มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาในทุกขั้นตอนอยู่ในระดับต่ำมาก ยกเว้นขั้นตอนการได้รับประโยชน์อยู่ในระดับต่ำ เมื่อเรียงลำดับขั้นตอนที่มีระดับการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อย พบว่า ขั้นตอนที่สมาชิกครอบครัวฝ่ายแม่มีส่วนร่วมมากกว่าขั้นตอนอื่น คือ ขั้นตอนการได้รับประโยชน์

($\bar{X}=1.88$, S.D.=1.02) ถัดมาคือ ขั้นตอนการวางแผน ($\bar{X}=1.55$, S.D.=1.88) ส่วนขั้นตอนที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ขั้นตอนปฏิบัติการ ($\bar{X}=1.52$, S.D.=0.78)

เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงและต่ำ ของทั้งสองฝ่าย พบว่า การมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อสูงกว่าฝ่ายแม่ในทุกขั้นตอน โดยที่ฝ่ายพ่มีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนอยู่ในระดับต่ำ ส่วนฝ่ายแม่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำมาก ยกเว้นขั้นตอนการรับผลประโยชน์ที่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ

2.2.2 การมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของครอบครัว

จากข้อมูลตารางที่ 4.6 จะเห็นว่าครอบครัวชาวประมง (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่) มีส่วนร่วมในขั้นตอนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ทั้ง 4 ขั้นตอนนั้นเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงและต่ำ พบว่า ขั้นตอนที่สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมมากที่สุดคือขั้นตอน การร่วมได้รับประโยชน์ ($\bar{X}=2.14$, S.D.=0.99) รองลงมาคือ ขั้นตอนการปฏิบัติการ ($\bar{X}=1.76$, S.D.=0.69) ซึ่งเท่ากับขั้นตอนการวางแผน ($\bar{X}=1.76$, S.D.=0.73) ขั้นตอนที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ($\bar{X}=1.69$, S.D.=0.77)

3. ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งสมมติฐานทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งเป็นสมมติฐานที่ต้องการทดสอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวชาวประมง ได้แก่ ปัจจัยส่วนตัวของหัวหน้าครอบครัว ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาแตกต่างกันด้วยจริงหรือไม่อย่างไร ซึ่งจะทดสอบสมมติฐานในกรณีที่ตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม (ประชากร) ทดสอบแบบ t-test และในกรณีที่ตัวแปรอิสระตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไปทดสอบแบบ F-test

สมมติฐานข้อที่ 1 ครอบครัวชาวประมงที่มีหัวหน้าครอบครัวอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกอายุของหัวหน้าครอบครัวออกเป็น 6 ช่วงอายุคือ ต่ำกว่า 25 ปี 26-35 ปี 36-45 ปี 46-55 ปี 56-65 ปี และ 66 ปีขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 5 กลุ่ม ด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่หัวหน้าครอบครัว มีช่วงอายุต่างกัน

(N = 361)

ช่วงอายุ	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) ไม่เกิน 25 ปี	4	1.40	0.43			
(2) 26-35 ปี	66	1.82	0.48			
(3) 36-45 ปี	97	2.04	0.79			(3)>(5)
(4) 46-55 ปี	111	1.90	0.71			
(5) 56-65 ปี	55	1.62	0.62			
(6) 66 ปีขึ้นไป	28	1.61	0.60			
รวม	361	1.85	0.68	3.941	0.002	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่หัวหน้าครอบครัวมีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อนี้

เมื่อทดสอบ เปรียบเทียบรายคู่ พบว่าครอบครัวชาวประมงที่หัวหน้าครอบครัวมีช่วงอายุ 36-45 ปี มีส่วนในการอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลา มากกว่า ครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวมีช่วงอายุ 56-65 ปี ส่วนการเปรียบเทียบราย คู่อื่นๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สมมุติฐานข้อที่ 2 ครอบครัวชาวประมงที่หัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวออกเป็น 5 ระดับคือ ไม่ได้รับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และปวช. อนุปริญญา/ปวส./ปริญญาตรี แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 5 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษา ต่างกัน

(N = 361)

ระดับการศึกษา	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) ไม่ได้รับการศึกษา	22	1.98	0.49			ไม่มี
(2) ชั้นประถมศึกษา	281	1.81	0.68			
(3) มัธยมศึกษา ตอนต้น	25	1.89	0.88			
(4) มัธยมศึกษา ตอนปลาย/ปวช.	22	1.94	0.67			
(5) อนุปริญญา/ปวส./ ปริญญาตรี	11	1.91	0.64			
รวม	361	1.85	0.68	0.457	0.767	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาที่หัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 3 ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกสมาชิกของครอบครัวออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ ครอบครัวที่มีสมาชิก 1-2 คน 4-6 คน และ 7 คนขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่มีจำนวนสมาชิกของ ครอบครัวต่างกัน

(N = 361)

จำนวนสมาชิก(คน)	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) 1-3	109	1.87	0.62			ไม่มี
(2) 4-6	204	1.86	0.74			
(3) 7	48	1.78	0.59			
รวม	361	1.85	0.68	0.305	0.73	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมง ริมหะเลสาบสงขลา ที่มีสมาชิกของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 4 ครอบครัวที่จำนวนสมาชิกที่ทำการประมงแตกต่างกันจะมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกจำนวนสมาชิกออกทำการประมงของครอบครัวออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1 คน 2 คน 3 คน และ 4 คนขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยการทดสอบความ แปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่จำนวนสมาชิกที่ทำการประมงต่างกัน

(N = 361)

จำนวนสมาชิก(คน)	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) 1	115	1.98	0.86			ไม่มี
(2) 2	207	1.79	0.60			
(3) 3	24	1.86	0.44			
(4) 4	15	1.80	0.59			
รวม	361	1.85	0.68	1.263	0.118	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงในระยะเวลาต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 5 ครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงในระยะเวลาต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกช่วงระยะเวลาทำการประมงของครอบครัวออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1-5 ปี 6-10 ปี 11-15 ปี 16-20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมง ทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงในระยะเวลาต่างกัน

(N = 361)

ช่วงระยะเวลา(ปี)	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) 1-5	54	1.89	0.51			ไม่มี
(2) 6-10	54	2.45	0.93			
(3) 11-15	48	1.78	0.53			
(4) 16-20	54	1.86	0.68			
(5) 21	151	1.7	0.69			
รวม	361	1.85	0.68	1.57	0.181	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงในระยะเวลาต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 6 ครอบครัวที่มีรายได้รวมแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกจำนวนรายได้รวมของครอบครัวออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ตั้งแต่ 3,000 ลงมา 3,001-5,000 บาท 5,001-10,000 บาท 10,000-15,000 บาท และ 15,001 บาทขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่รายได้รวมของครอบครัวต่างกัน

(N = 361)

รายได้รวม(บาท)	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) 3,000	31	2.08	0.56			ไม่มี
(2) 3,001-5,000	113	1.82	0.61			
(3) 5,001-10,000	161	1.86	0.78			
(4) 10,000-15,000	50	1.75	0.60			
(5) 15,001	6	1.94	0.63			
รวม	361	1.85	0.68	1.227	0.29	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีรายได้รวมของครอบครัวแตกต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อนี้

สมมุติฐานข้อที่ 7 ครอบครัวที่มีรายได้จากการทำประมงแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกจำนวนรายได้จากการทำประมงของครอบครัว ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ตั้งแต่ 3,000 ลงมา 3,001-5,000 บาท 5,001-10,000 บาท 10,000 บาทขึ้นไป แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวที่รายได้จากการทำประมงต่างกัน

(N = 361)

รายได้จากการทำประมง(บาท)	N	\bar{X}	S.D.	ค่า F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) 3,000	60	1.86	0.63			ไม่มี
(2) 3,001-5,000	205	1.88	0.75			
(3) 5,001-10,000	87	1.78	0.57			
(4) 10,000	9	1.74	0.63			
รวม	361	2.85	0.68	0.530	0.66	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีรายได้จากการทำประมงของครอบครัวแตกต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 8 ครอบครัวที่สมาชิกมีลักษณะการเป็นผู้นำชุมชนแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกการเป็นผู้นำของสมาชิกครอบครัวคือฝ่ายพ่อ และฝ่ายแม่ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เป็นผู้นำ และไม่เป็น แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ ค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.14 และ 4.15

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นผู้นำของพ่อต่างกัน

(N = 361)

ความเป็นผู้นำ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
(1) เป็นผู้นำ	77	2.39	0.82		
(2) ไม่เป็นผู้นำ	284	1.71	0.57		
รวม	361	1.85	0.68	8.398	0.000

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นผู้นำของแม่ ต่างกัน

(N = 361)

ความเป็นผู้นำ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
(1) เป็น	36	2.70	1.07		
(2) ไม่เป็น	325	1.76	0.56		
รวม	361	1.85	0.68	8.668	0.000

จากข้อมูลในตารางที่ 4.15 และ 4.16 ผลการวิเคราะห์ทดสอบค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบ ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นผู้นำ และไม่เป็นผู้นำ มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อนี้

ในกรณีของความเป็นผู้นำของฝ่ายแม่ พบว่าหากฝ่ายแม่หรือภรรยาเป็นผู้นำชุมชนแล้ว ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จะสูงมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครอบครัวที่แม่ไม่ได้ เป็นผู้นำชุมชน จะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับต่ำเท่านั้น

สมมุติฐานข้อที่ 9 ครอบครัวที่สมาชิกมีลักษณะการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกการเป็นผู้นำของสมาชิกครอบครัวคือฝ่ายพ่อ และฝ่ายแม่ ออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็น แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ ค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.16 และ 4.17

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นสมาชิกกลุ่ม ของพ่อต่างกัน

(N = 361)

ความเป็นสมาชิกกลุ่ม	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
(1) เป็น	112	2.28	0.77		
(2) ไม่เป็น	249	1.66	0.55		
รวม	361	1.85	0.68	8.474	0.000

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่ความเป็นสมาชิกกลุ่มของแม่ต่างกัน

(N=361)

ความเป็นสมาชิกกลุ่ม	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
(1) เป็น	60	2.38	0.86		
(2) ไม่เป็น	301	1.75	0.60		
รวม	361	1.85	0.68	6.717	0.000

จากข้อมูลในตารางที่ 4.16 และ 4.17 ผลการวิเคราะห์ทดสอบค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบ ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็น มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อนี้

ในกรณีของความเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า หากฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนแล้วก็จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบ มากกว่าครอบครัวที่พ่อหรือแม่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม และเห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมจะต่างกันอย่างชัดเจน

สมมุติฐานข้อที่ 10 ครอบครัวที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของครอบครัวออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ น้อยกว่า 3 เดือน/ครั้ง 3-7 ครั้ง/เดือน และรับทุกวัน แล้วทำการเปรียบเทียบ ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ
ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่รับข้อมูลข่าวสารต่างกัน

(N = 361)

การรับข้อมูลข่าวสาร	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) น้อยกว่า 3 ครั้ง/ เดือน	247	1.75	0.63			(2) > (1)
(2) 3-7 ครั้ง/เดือน	45	2.14	0.97			(3) > (1)
(3) รับมากกว่า 7 ครั้ง/ เดือน	69	2.00	0.59			
รวม	361	1.85	0.68	8.313	0.001	

จากข้อมูลในตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมง
ริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ
สมมุติฐานข้อนี้

เมื่อทดสอบ เปรียบเทียบรายคู่ พบว่าครอบครัวชาวประมงที่มีการรับข้อมูลข่าวสาร 3-7
ครั้งต่อเดือน มีส่วนในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา มากกว่า ครอบครัวที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร
น้อยกว่า 3 ครั้งต่อเดือน ส่วนการเปรียบเทียบราย คู่อื่นๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สมมุติฐานข้อที่ 11 ครอบครัว ที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กับภายนอกแตกต่างกัน จะมี
ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกการติดต่อกับภายนอกของสมาชิกครอบครัวคือ ฝ่ายพ่อ และฝ่ายแม่
ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ไม่ติดต่อ และ ติดต่อ แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยการทดสอบ
ค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.19 และ 4.20

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่การติดต่อกับภายนอก ของพ่อต่างกัน

(N = 361)

การติดต่อกับภายนอก	N	\bar{X}	S.D.	T	Sig.
(1) ไม่ติดต่อ	178	1.56	0.48		
(2) ติดต่อ	183	2.14	0.73		
รวม	361	1.85	0.68	9.787	0.000

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในครอบครัวชาวประมงที่การติดต่อกับภายนอก ของแม่ต่างกัน

(N = 361)

การติดต่อกับภายนอก	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
(1) ไม่ติดต่อ	279	1.66	0.49		
(2) ติดต่อ	82	2.51	0.83		
รวม	361	1.85	0.68	11.659	0.000

จากข้อมูลในตารางที่ 4.19 และ 4.20 ผลการวิเคราะห์ทดสอบค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบ ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ติดต่อกับภายนอก และไม่ติดต่อ มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อนี้

ในกรณีของการติดต่อกับภายนอกของสมาชิกของครอบครัว พบว่าหากฝ่ายพ่อ หรือฝ่ายแม่ ที่ได้มีการติดต่อกับภายนอกชุมชน ก็จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบมากกว่าครอบครัวที่พ่อหรือแม่ไม่ได้ติดต่อกับภายนอก และเห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมจะต่างกันอย่างชัดเจน

สมมุติฐานข้อที่ 12 ครอบครัวที่สมาชิกมีระดับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้จำแนกการได้รับการยอมรับต่อสมาชิกครอบครัวของ ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ ยอมรับเล็กน้อย ยอมรับปานกลาง และยอมรับมาก แล้วทำการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของครอบครัวชาวประมงทั้ง 4 กลุ่ม

ด้วยการทดสอบ ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.21 และ 4.22

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่พ่อเป็นที่ยอมรับของ บุคคลอื่นต่างกันต่างกัน

(N=361)

การยอมรับ	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) ยอมรับเล็กน้อย	20	1.71	0.33			ไม่แตกต่าง
(2) ยอมรับปานกลาง	186	1.93	0.64			
(3) ยอมรับมาก	155	1.78	0.62			
รวม	361	1.85	0.68	1.67	0.174	

ตารางที่ 4.22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ และ ผลการทดสอบความแปรปรวน ในครอบครัวชาวประมงที่แม่เป็นที่ยอมรับของ บุคคลอื่นต่างกัน

(N = 361)

การยอมรับ	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
(1) ยอมรับเล็กน้อย	29	1.89	0.71			
(2) ยอมรับปานกลาง	232	1.93	0.61			(2)>(3)
(3) ยอมรับมาก	100	1.67	0.81			
รวม	361	1.85	0.68	4.79	0.009	

จากข้อมูลในตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่การยอมรับของบุคคลอื่นต่อฝ่ายพ่อแตกต่างกัน มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

และข้อมูลในตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่การยอมรับของบุคคลอื่นต่อฝ่ายแม่แตกต่างกัน มีส่วนร่วม

อนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อนี้

เมื่อทดสอบ เปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่าครอบครัวชาวประมงที่ฝ่ายแม่ ที่ได้รับการยอมรับในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติมากกว่าครอบครัวที่ฝ่ายแม่ได้รับการยอมรับในระดับมาก

ส่วนการเปรียบเทียบรายคู่ ระหว่างคู่อื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ สรุปว่าในการยอมรับระดับอื่นๆ ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 13 ครอบครัวชาวประมงในทะเลสาบสงขลาจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาอยู่ในระดับ ปานกลาง

ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา คือ 1.83 เมื่อทดสอบกับสมมติฐานข้อนี้ซึ่งตั้งไว้ในระดับปานกลางของช่วงคะแนน 2.51-3.50 คือ 3.001 แล้วนำไปทดสอบ t-test one group ผลออกมาปฏิเสธสมมติฐาน โดยสรุปว่า ครอบครัวชาวประมงในทะเลสาบสงขลา จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาอยู่ในระดับ ต่ำ ซึ่ง ปฏิเสธ สมมติฐานข้อนี้

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยเพื่อเปรียบเทียบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมงมีความแตกต่างตามลักษณะส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว ปลายครอบครัว ปลายทางเศรษฐกิจของครอบครัว และปลายทางสังคมของครอบครัวหรือไม่จำนวน 12 สมมติฐานวิจัย พบว่า มีการยอมรับสมมติฐานวิจัย จำนวน 6 ข้อ และปฏิเสธสมมติฐานวิจัยของนักวิจัย จำนวน 6 ข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.2.3 หรือกล่าวได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษัทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงจะแตกต่างกันตามอายุของหัวหน้าครอบครัว การเป็นผู้นำชุมชนของสมาชิก การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมของสมาชิกครอบครัว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของครอบครัว ความสัมพันธ์กับภายนอกของสมาชิก และการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นของฝ่ายแม่

ตารางที่ 4.23 ประมวลสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย

ลักษณะปัจจัยของครอบครัวชาวประมง	การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ
1. หัวหน้าครอบครัวอายุแตกต่างกัน	แตกต่าง
2. หัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
3. จำนวนสมาชิกของครอบครัวแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
4. จำนวนสมาชิกของครอบครัวออกทำการประมงแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
5. ระยะเวลาประกอบอาชีพประมงของครอบครัวแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
6. รายได้รวมของครอบครัวแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
7. รายได้จากการทำงานประมงของครอบครัวแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง
8. สมาชิกของครอบครัว (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่) มีลักษณะการเป็นผู้นำแตกต่างกัน	แตกต่าง
9. สมาชิกของครอบครัว (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่) มีลักษณะการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมแตกต่างกัน	แตกต่าง
10. การเปิดรับข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน	แตกต่าง
11. สมาชิกของครอบครัว (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่) มีความสัมพันธ์กับภายนอกแตกต่างกัน	แตกต่าง
12. การยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นแตกต่างกัน	ไม่แตกต่าง (ฝ่ายพ่อ) แตกต่าง (ฝ่ายแม่)

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติครอบครัวชาวประมง

ผลจากการประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของครอบครัวชาวประมง จากข้อคิดเห็นของหัวหน้าครอบครัวชาวประมงมีดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมง

- 4.1.1 ชาวประมงไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทะเลสาบ และไม่ให้ความร่วมมือ
- 4.1.2 การขาดความรู้ ขาดความตระหนักที่ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์
- 4.1.3 ชาวประมงไม่ว่างที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเวลาส่วนใหญ่ใช้ในการทำมาหากิน
- 4.1.4 การรับรู้ข่าวสารต่างๆ ไม่เพียงพอ
- 4.1.5 ผู้นำชุมชนบางพื้นที่ไม่สนใจ ไม่ทำให้เป็นแบบอย่างชุมชน
- 4.1.6 มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ไม่เต็มที่
- 4.1.7 เจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรต่าง ๆ สนับสนุนให้ชาวประมงมีส่วนร่วม น้อย
- 4.1.8 เจ้าหน้าที่มีบุคลากรไม่เพียงพอ

4.2 ข้อเสนอแนะการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลา

- 4.2.1 ควรจัดวิทยากรอบรม ให้ความรู้ให้เห็นความสำคัญและผลดีของเรื่องการอนุรักษ์ทะเลสาบแก่ชาวประมงมากขึ้น
- 4.2.2 มีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร แก่ชาวประมงให้มากขึ้น
- 4.2.3 หน่วยงานราชการควรทำงานให้เข้าถึงชุมชน ใกล้ชิด รับรู้ปัญหาชาวประมงให้มากขึ้น
- 4.2.4 หน่วยงานควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลาเพิ่มขึ้น
- 4.2.5 รมรณรงค์ สร้างแรงจูงใจการมีส่วนร่วม โดยการจัดการประกวดครอบครัวชาวประมงดีเด่นในการอนุรักษ์ฯทะเลสาบสงขลาทุก ๆ ปี

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ในท้องที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมือง อำเภอสิงหนคร อำเภอกวนเนียง และอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา และศึกษาเปรียบเทียบ ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ของครอบครัวชาวประมงที่มีลักษณะส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน โดยมีวิธีการวิจัย คือ การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ไว้ว่าให้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวชาวประมงเป็นตัวแปรอิสระ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรฯ เป็นตัวแปรตาม กำหนดประชากรในการวิจัยเป็น ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบ่งตามพื้นที่และสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 361 ครอบครัว ใช้เครื่องมือการวิจัย ที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง3ตอนด้วยกันคือ คำถามที่เกี่ยวข้องกับหัวหน้าครอบครัว ลักษณะทั่วไปของครอบครัว ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวชาวประมง คำถามเกี่ยวกับตัวแปรตาม การมีส่วนร่วม ในวิธีการและกิจกรรมอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลา และคำถามปลายเปิดปัญหาการอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบ และข้อเสนอแนะแนวทางในการสนับสนุนการมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 3 คน คือ การสัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์เป็นรายครอบครัว (ทั้งฝ่ายพ่อและแม่) การสังเกตกิจกรรม และสนทนากับบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนประมงริมทะเลสาบสงขลา และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเขียนผลการวิจัย โดยสรุปผลของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 ลักษณะทั่วไปของของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 36-65 ปี โดยกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 46-55 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็น

ร้อยละ 30.7 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และประมาณร้อยละ 77.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาส่วนมากเป็นครอบครัวค่อนข้างใหญ่ มีสมาชิก 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และส่วนมากมีสมาชิกในครอบครัว 1-2 คน ที่ออกทำการประมง โดยครอบครัวที่มีสมาชิก 2 คนทำการประมง มีถึงร้อยละ 57.3 ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพประมงมาแต่ดั้งเดิม ร้อยละ 41.8 ระบุว่าทำอาชีพประมงมากเกินกว่า 20 ปี

นอกจากการทำอาชีพประมงแล้ว ยังมีอาชีพเสริมอื่น ๆ อีกด้วย โดยอาชีพรองส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงและการเลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 61.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ชาวประมงที่ทำการทำการเกษตรไปด้วยมี ร้อยละ 12.5 รายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือน จากการทำอาชีพต่าง ๆ ของครอบครัวชาวประมง ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 3,001-10,000 บาท โดยพบว่าครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาทคิดเป็น ร้อยละ 44.6 ส่วนรายได้จากการทำการประมง ในทะเลสาบของครอบครัวชาวประมง จะเห็นว่าส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 3,001-5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 56.8

สมาชิกของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ไม่ค่อยได้มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนมากนัก โดยที่ครอบครัวที่ฝ่ายพ่อเป็นผู้นำชุมชนมีร้อยละ 21.3 และฝ่ายแม่ที่เป็นผู้นำมีเพียงร้อยละ 10.0 เท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำซึ่งมีถึงร้อยละ 90.0 ในส่วนของการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนของครอบครัวชาวประมงก็เช่นเดียวกันพบว่าทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มสังคมในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่ก็ได้รับน้อย พบว่าครอบครัวที่รับข่าวสารน้อยกว่า 3 ครั้งใน 1 เดือนมีถึงร้อยละ 68.4 โดยที่แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลหลัก คือ สื่อโทรทัศน์ และนอกจากนั้นก็มาจากเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และช่องทางอื่น ๆ

ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของครอบครัวชาวประมง ครอบครัวที่พ่อเป็นฝ่ายที่มีการติดต่อกับบุคคลภายนอกมีร้อยละ 50.7 และพบว่าฝ่ายแม่ของครอบครัวชาวประมงส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ที่ติดต่อกับบุคคลภายนอกมีเพียงร้อยละ 22.7 ในส่วนของความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น มีครอบครัวที่ฝ่ายพ่อรู้สึกว่าจะถูกยอมรับปานกลางมีร้อยละ 51.5 ส่วนฝ่ายแม่ที่รู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ปานกลางมีร้อยละ 64.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.2 การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาในระดับต่ำ หากเปรียบเทียบระหว่างสมาชิกครอบครัวฝ่ายชายหรือพ่อกับฝ่ายหญิงหรือแม่ พบว่า ฝ่ายพ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ อยู่ในระดับต่ำ ส่วนฝ่ายแม่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ น้อยกว่าฝ่ายพ่อ จัดอยู่ในระดับต่ำมาก

เมื่อพิจารณาในมิติของกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วม พบว่า กิจกรรมที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของกรมประมง หรือสำนักงานประมงจังหวัดสงขลา กับกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหรือสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนสงขลา รองลงมา คือ กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำของกรมประมงเช่นกัน โดยทั้ง 3 กิจกรรมครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ส่วนกิจกรรมการจัดระเบียบเครื่องมือประมงของกรมประมง และกิจกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 พบว่า ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่ำมาก หากพิจารณาการมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อกับฝ่ายแม่ พบว่า ลำดับของกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมมาก-น้อย ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่เหมือนกัน คือมีลำดับการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อย ตั้งแต่กิจกรรมการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรม การปลูกป่าชายเลน กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย และกิจกรรมการจัดระเบียบเครื่องมือประมงตามลำดับ โดยฝ่ายพ่จะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับต่ำทุกกิจกรรม ส่วนฝ่ายแม่อยู่ในระดับต่ำมากทุกกิจกรรม

เมื่อพิจารณาในมิติของกระบวนการหรือขั้นตอนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วม พบว่า ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมอนุรักษ์ซึ่งมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ รองลงมา คือ ขั้นตอนหรือกระบวนการในการวางแผน และขั้นตอนในการร่วมปฏิบัติการในกิจกรรมอนุรักษ์ ส่วนขั้นตอนหรือกระบวนการที่ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลกิจกรรมทั้ง 3 ขั้นตอนหรือกระบวนการนี้ครอบครัวชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงในระดับต่ำมากเท่านั้น หากพิจารณาการมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อกับฝ่ายแม่ในขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ของกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ พบว่า ฝ่ายพ่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของกิจกรรมการ

อนุรักษ์ตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การได้รับผลประโยชน์ การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม การเข้าร่วมวางแผนกิจกรรมตามลำดับ ส่วนฝ่ายแม่จะเข้าร่วมในขั้นตอนการได้รับประโยชน์มากที่สุดเหมือนฝ่ายพ่อ แต่ขั้นตอนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในลำดับถัดมา คือ การเข้าร่วมวางแผน การติดตามและประเมินผลตามลำดับ ส่วนการเข้าร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติการจะอยู่ในลำดับน้อยที่สุด

1.3 เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาตามลักษณะของครอบครัวที่แตกต่างกัน

1.3.1 ลักษณะปัจจัยของครอบครัวของชาวประมง ที่มีผลต่อการ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

ได้เปรียบเทียบในลักษณะปัจจัยของครอบครัวชาวประมงที่ต่างกัน ใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) และการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test) ซึ่งได้ผลการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยครั้งนี้ โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมงสรุปได้ดังนี้

- 1) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่หัวหน้าครอบครัวมีช่วงอายุแตกต่างกัน
- 2) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นผู้นำ และไม่เป็นผู้นำ
- 3) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และไม่เป็น
- 4) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน
- 5) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ในครอบครัวที่มีฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอก และไม่ติดต่อ
- 6) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่การยอมรับของบุคคลอื่นต่อฝ่ายแม่แตกต่างกัน

1.3.2 ลักษณะปัจจัยของครอบครัวของชาวประมง ที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

ได้เปรียบเทียบในลักษณะปัจจัยของครอบครัวชาวประมงที่ต่างกัน โดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA หรือ F-test) ซึ่งได้ผลการมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกัน (ผลการวิเคราะห์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัย

ครั้งนี้ โดยพบว่าปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาของครอบครัวชาวประมงสรุปได้ดังนี้

- 1) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่หัวหน้าครอบครัว มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน
- 2) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวแตกต่างกัน
- 3) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่ครอบครัวประกอบอาชีพประมงในระยะ เวลาแตกต่างกัน
- 4) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวทำการประมง แตกต่างกัน
- 5) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีรายได้รวมของครอบครัวแตกต่างกัน
- 6) ครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา ที่มีรายได้จากการทำประมงของครอบครัวแตกต่างกัน

2. อภิปรายผล

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

2.2.1 ระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมของครอบครัวชาวประมง

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบสงขลาของกลุ่มตัวอย่าง 361 ครอบครัว ในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ทั้ง 5 กิจกรรม และมีส่วนร่วมในกระบวนการ 4 ขั้นตอน ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อื่น ๆ เช่น จรูญพันธ์ เชื้อววิทย์ (2545: 91-92) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง หรือวิวัฒน์ ภูครองศรี (2535) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดปัตตานีพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวชนบทผู้ยากจนในโครงการพัฒนาชนบท พบว่า ประชาชนมีประสบการณ์

การเข้ามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบทถึงร้อยละ 92 ส่วนวิชาญ สุขสง (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน และปราบปรามผู้ก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็น แต่ละที่แตกต่างกัน และก็ความแตกต่างกันกับผลการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจาก ช่วงระยะเวลายุคสมัย การทำวิจัยสภาพพื้นที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมของชุมชน และรายละเอียดต่าง ๆ ของ กระบวนการ และเนื้อหาการทำวิจัย ที่แตกต่างกันและที่สำคัญประชากรของงานวิจัยนี้เป็นครอบครัว ที่เป็นภาพรวมของ ทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่กล่าวมา

ผลการศึกษากการมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ภาพรวมที่ได้อยู่ในระดับต่ำ อันเนื่องมาจาก ดังต่อไปนี้

1) การศึกษาภาพรวมการมีส่วนร่วมของตัวแทนครอบครัวชาวประมง ในชุมชน 5 อำเภอ การสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาขององค์กรที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ จะติดต่อ ประสานงานผ่านผู้นำชุมชนเท่านั้น ทำให้การมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอนของสมาชิกของชุมชนที่เป็น ครอบครัวชาวประมงส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับต่ำ

2) ในแต่ละชุมชนประมงที่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยจะมีกลุ่มมีผู้นำที่สนใจในกิจกรรม การอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาเป็นการเฉพาะ ที่มีสมาชิก มากบ้าง น้อยบ้าง เพราะฉะนั้นการร่วม กิจกรรมจริง ๆ ในพื้นที่ก็ไม่ได้สะท้อนภาพรวมของชุมชน

3) การอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบสงขลาที่ทำการศึกษา มี 5 กิจกรรมหลัก ได้แก่ เขตอนุรักษ์ ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลูกป่าชายเลน จัดระเบียบเครื่องมือประมง และการกำจัด ขยะมูลฝอย แต่ละชุมชนจะมีกิจกรรม ไม่เหมือนกัน ไม่พร้อมกัน สมาชิกของชุมชนจะมีส่วน ในบางกิจกรรมเท่านั้น แต่การแสดงผลจะบอกเป็นภาพรวม จึงอยู่ในระดับต่ำ

4) ครอบครัวชาวประมงมีทางเลือกในการทำอาชีพหลายทาง เมื่อทะเลสาบ เสื่อมโทรม ก็จะพยายามปรับตัว บางกลุ่มจึงขาดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ฯ ทะเลสาบ

5) สมาชิกครอบครัวของชุมชนประมงในภาพรวมมีความตื่นตัว และมี ส่วนร่วมน้อย ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมที่มากกว่าด้านอื่นๆคือ การได้ประโยชน์ร่วมกัน

6) ส่วนใหญ่ครอบครัวชาวประมงยังมีรายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ยที่ต่ำ (3,001- 5000บาท) ซึ่งต้องใช้เวลาในการหาเลี้ยงชีพทั้งการประมงและด้านอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กันด้วย

2.2.2 การมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่

เมื่อพิจารณาต่อการมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ผลจากการวิจัยเห็น ชัดเจนว่า โดยรวมการมีส่วนร่วมของฝ่ายพ่อในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างมีมากกว่า ฝ่ายแม่ ทั้งการ

เข้าร่วมในกิจกรรม 5 กิจกรรมและการร่วมในกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับ จรรยาพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545: 63) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน และวิทวัส แก้วทะนงค์ (2541: 67) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง นครศรีธรรมราช พบว่าเพศไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากรน้ำบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในชุมชนที่กิจกรรมร่วมของชุมชน ในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นบทบาทของฝ่ายพ่อและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน มุสลิม ซึ่งโดยปกติในชุมชนมุสลิมแล้ว มีผู้ชายหรือฝ่ายพ่อจะเป็นผู้นำ ฝ่ายหญิงโดยทั่วไปมีบทบาท สนับสนุนและการจัดการภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่นอกจากจะมีปัจจัยหรือลักษณะเฉพาะของ ฝ่ายหญิงที่พิเศษออกไป

2.2.3 การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมและกระบวนการ

จากกิจกรรมที่ครอบครัวชาวประมงมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ได้แก่ การจัดทำเขตอนุรักษ์ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การจัดระเบียบเครื่องมือประมง และการกำจัดขยะมูลฝอย ในกิจกรรมดังกล่าว ปรากฏว่าครอบครัวชาวประมงมีส่วนร่วมมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็น กิจกรรมที่มีการสนับสนุนให้เกิดขึ้นมาก และกระจายไปเกือบทุกชุมชนริมทะเลสาบ โดยที่โครงการ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ (2549: 123) ได้รายงานจำนวนเขตอนุรักษ์ ในทะเลสาบซึ่งมี ถึง 36 เขตพื้นที่ โดยที่กระจายอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบตอนล่าง (พื้นที่ที่ทำการวิจัย) มีถึง 9 พื้นที่ และ ที่สำคัญกิจกรรมดังกล่าวจะดำเนินการไปได้ด้วยดี ต้องได้รับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจาก ชาวประมงเป็นอย่างดี ตั้งแต่การวางแผน การวางแผนกฎเกณฑ์ การดูแลปรับปรุงและติดตามผล และ สอดคล้องกับผลที่ทำให้ครอบครัวชาวประมงมีส่วนร่วมในการจัดทำเขตอนุรักษ์มากกว่ากิจกรรม อื่น ๆ ดังเบ็ญจวรรณ เฟิงหนู (2545: 61-62) ศึกษาการอนุรักษ์พื้นที่ พูลทะเลสาบสงขลาของ ชาวประมงพื้นบ้านคูชูด พบว่า มีภารกิจของสมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบสงขลาที่ได้ดำเนินการ มาอย่างต่อเนื่องคือ การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าไปร่วมกับชุมชนในการจัดทำเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เนื่องจากเป็นความต้องการของชุมชน

ส่วนขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่มีมากที่สุด ได้แก่ การได้รับประโยชน์ ข้อเท็จจริง ขั้นตอนนี้ก็คือไม่ว่าจะเป็นครอบครัวชาวประมงที่ร่วมกิจกรรมตั้งแต่ระยะแรกหรือไม่ก็ตาม แต่ผล

ของกิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา คือ การได้สัตว์น้ำมากขึ้น ครอบครัวตัวอย่างจึงได้ระบุว่า จะร่วมได้รับประโยชน์ที่มากกว่าในขั้นตอนนี้ 3 ขั้นตอนที่

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาที่แตกต่างกันของครอบครัว ชาวประมงในแต่ละลักษณะปัจจัย

2.2.1 ลักษณะปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม

1) ครอบครัวของชาวประมงที่ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่มีสถานภาพเป็นผู้นำของชุมชน ต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวชาวประมงที่ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่มี สถานภาพ เป็นผู้นำของชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฯ ทะเลสาบ สงขลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน การเป็นผู้นำในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการหรือผู้นำธรรมชาติ เป็นผู้ที่ทำตัวเป็นตัวอย่างและ การเป็นผู้นำกลุ่มในการอนุรักษ์ทะเลสาบคนในชุมชนให้การยอมรับสอดคล้องกับสุนันทา นิลเพชร (2538: 88-94) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาว ประมงพื้น - บ้านฝั่งทะเลจังหวัดกระบี่และตรังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากร- ธรรมชาติฯ ได้แก่ ความเป็นแกนนำชุมชนสนใจปัญหาชุมชน และจักรพงษ์ ทองเพชร (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัด ที่ใช้งบประมาณ ตามข้อเสนอของสมาชิก สภาผู้แทนศึกษาเฉพาะจังหวัดสตูล พบว่าประชาชนในจังหวัดสตูลที่เคยเป็น หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น ต่างกัน การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาฯแตกต่างกันและ สุณีย์ บุญกำเนิด (2544: 130-137) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรประมงชุมชนประมงขนาดเล็ก กรณี ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการจัดการ ทรัพยากรประมงของชุมชน ได้แก่ ความมีภาวะผู้นำ ทั้งผู้นำทางการและผู้นำไม่เป็นทางการของชาว ประมง ทั้งนี้เนื่องจาก ครอบครัวชาวประมงที่มีสมาชิกเป็นผู้นำก็จะมีความรู้ความเข้าใจมีโอกาส เข้าถึงข้อมูล และต้องมีภาระหน้าที่ที่ต้องร่วมกับกิจกรรมต่างของชุมชนสูงกว่าครอบครัวที่สมาชิก ไม่เป็นผู้นำของชุมชน

ตำราญ จิตมานะ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของสตรี ได้แก่ การเป็นผู้นำและการยอมรับจากผู้นำทางการ และเริงชัย ต้นสกุลและคณะ (2545:128) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น อ่าวท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้หญิงมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ เป็นผู้นำ โดยมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดกิจกรรม การอนุรักษ์และพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นใน

หมู่บ้าน เป็นแกนนำ ผู้หญิงเป็นองค์ประกอบสำคัญของกลุ่มกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ขององค์กรชุมชนเกือบทุกหมู่บ้าน โดยจะเข้าไปมีส่วนวางแผน เตรียมการ และดำเนินการในทุกกิจกรรมขององค์กรชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการผสมปูน ทิวตั้งทราย เพื่อทำปะการังเทียม และการนำปะการังเทียมไปวางในทะเล จะพบว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ผู้หญิงยังทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในการฟื้นฟู ปลูกป่าโกงกาง เพื่อเป็นป่าอนุรักษ์ของชุมชน และเป็นฝ่ายสนับสนุน ผู้หญิงจะเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ผู้ชายในบ้านได้เข้ามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

ในครอบครัวชาวประมงที่มีผู้หญิง(ฝ่ายแม่)เป็นผู้นำชุมชนถือว่าเป็นครอบครัวคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีไม่มาก ส่วนใหญ่วัฒนธรรมชนบทในภาคใต้แล้วผู้ชายจะมีบทบาทภายนอกมากกว่า ดังนั้นก็ทำให้ครอบครัวดังกล่าวจึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรฯ ทะเลสาบสงขลามากกว่าครอบครัวทั่วไป

2) ครอบครัวชาวประมงที่มีทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่มีสถานภาพเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่มีสถานภาพเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในชุมชนทำให้มีการรวมตัวกับครอบครัวอื่น ๆ เป็นกลุ่ม เป็นองค์กร เช่น กลุ่มออมทรัพย์ร้านค้าสหกรณ์ กลุ่มประมงอาสา ฯลฯ ได้เข้าร่วมประชุม พูดคุย รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทำให้มีส่วนร่วมมากกว่าครอบครัวที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน สอดคล้องกับ สมเกียรติ ผาสุกวงษ์ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำจากอ่างเก็บน้ำของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ที่อำเภอฉิม จังหวัดลำพูน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำ ได้แก่ การเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ และจำนงค์ ไพโรจน์ (2533: 79-81) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังนครศรีธรรมราช พบว่า การเป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0001 แต่ขัดแย้งกับจรูญพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่เป็นและเคยเป็นสมาชิกกลุ่ม ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกัน

ซึ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนของสมาชิกครอบครัว จะมีโอกาส การรับรู้ข้อมูล เข้าใจ มีความรู้ จากการประชุม พบปะคนภายนอก และทำให้มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลสาบได้มากขึ้น

3) ครอบครัวชาวประมงที่ได้รับข้อมูลข่าวสารในช่วงความถี่ต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวชาวประมงที่ได้รับข้อมูลข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ 0.05 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ในชุมชนชาวบ้านจะรับรู้ผ่านผู้นำชุมชน หรือกลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่จะมีการประชุมกันอย่างน้อย เดือนละครั้ง บางเดือนหน่วยงานราชการก็เข้าไปร่วมประชุม ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากการ ศึกษาพบว่าชาวประมงจะได้รับจากสื่อโทรทัศน์ การบอกเล่าจากเพื่อนบ้านความถี่ของการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารในชุมชนจะมีผลในการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทะเลสาบ ผลการศึกษานี้สอดคล้อง กับ สุณีษ์ บุญกำเนิด (2544: 130-137) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรประมงชุมชนประมงขนาดเล็ก กรณีชุมชนบ้านแหลมโพธิ์อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการจัดการ ทรัพยากรประมงของชุมชน ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวประมง และสุริดา สุวรรณะ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยโฮเต็ลในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จ.สงขลา พบว่าปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสม่ำเสมอ การร่วมกลุ่มกันทางสังคมของสมาชิกของครอบครัวชาวประมง ในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการพูดคุย ประชุม สื่อสารข้อมูลกันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการ การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลายทำให้ครอบครัวในฐานะสมาชิกของชุมชน มีความ กระตือรือร้น มีความร่วมมือการดำเนินกิจกรรมจากภาครัฐและองค์กรอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

4) การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของครอบครัวต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่าการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกของสมาชิก ครอบครัวทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบ สงขลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน การติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มภายนอก ไม่ว่าจะติดต่อประสานงาน การร่วมประชุมสัมมนา การทัศนศึกษาดูงาน ทำให้มีโอกาสเรียนรู้ข้อมูล ข่าวสาร หรือได้งบประมาณในการสนับสนุน ชุมชน มีเพื่อนและเครือข่ายมากขึ้น เกิดกำลังใจ แรงบันดาลใจ ทำให้มีส่วนร่วมมากขึ้น สอดคล้อง กับ จรูญพันธ์ เขียววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่า

เขาหลวงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และแนว โสตถิพันธุ์ (2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบทศึกษาในพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนได้แก่การได้สัมผัสกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของประชาชน และไกรฤกษ์ แสงสุข (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพน้ำกว๊านพะเยาพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพน้ำ ได้แก่ ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ราชการ การติดต่อ สื่อสารกับองค์กรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชน ทำให้สมาชิกของครอบครัวในชุมชนได้เข้าใจโครงการ หรือกิจกรรมที่จะร่วมกันดำเนินการ ดังนั้นคนที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ มากก็จะมีส่วนร่วมมากกว่าคนทั่วไปในชุมชน

ตำราญ จิตมานะ (2536) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสตรีได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัฐ และสมพงษ์ แป้นทอง (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมของสมาชิก ได้แก่ การติดต่อกับชุมชนภายนอก การได้รู้จักกับบุคคลอื่น ของสมาชิก เนื่องจากมีการตั้งกลุ่ม องค์กรของสตรีในชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้นำสตรี สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกลุ่มสตรี เช่น กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มสตรีเกษตรเครือข่ายแรงงานสตรี กลุ่มสตรีชาวประมงทะเลสาบสงขลา ผู้นำกลุ่มเหล่านี้ก็มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่องค์กรที่เข้ามาสนับสนุน และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลสาบมากกว่าคนทั่วไปในชุมชน

5) ครอบครัวชาวประมง ที่สมาชิกฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่รู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน

(1) ครอบครัวที่ฝ่ายพ่อรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ฝ่ายพ่อรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลาไม่แตกต่างกันซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐาน และขัดแย้งกับ จริญญาพันธ์ เขียววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชน ที่มีความรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 สืบเนื่องจากสมาชิกครอบครัวในชุมชน

ประมงแต่ละครอบครัว (ฝ่ายชาย) จะมีบทบาทในชุมชนแตกต่างกัน เช่นเป็นผู้นำทางศาสนา เป็นครูสอนศาสนา ผู้นำหรือสมาชิกกลุ่มชาวประมง กลุ่มกองทุนออมทรัพย์ชุมชน ผู้นำ และสมาชิกกลุ่มเหล่านี้ต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน ไว้วางใจให้เป็นตัวแทนชุมชนในเรื่องต่าง ๆ การยอมรับ หรือไว้วางใจกันในชุมชนก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติ การรู้สึกว่าคุณยอมรับแล้วก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบได้ทุกคนเสมอไป

(2) ครอบครัวที่ฝ่ายแม่รู้สึกว่าคุณเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่ฝ่ายแม่รู้สึกว่าคุณเป็นที่ยอมรับของชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับกับสมมติฐาน และกับจรรยาพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และ สุชาติบรรจงการ (2544: 111-120) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในชุมชนเกาะลิบง อำเภอกันตังจังหวัดตรัง พบว่า ปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนได้แก่ความเป็นผู้นำ ชาวบ้านยอมรับสมาชิกครอบครัวชาวประมงที่เป็นสตรีและมีความรู้สึกว่าคุณยอมรับจากคนอื่นในชุมชนนั้นส่วนใหญ่จะมีความเป็นผู้นำที่โดดเด่นและจะต้องมีบทบาทการนำในชุมชนจริง ๆ โดยมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลามากกว่าสตรีที่มีความรู้สึกว่าคุณเองไม่เป็นที่ยอมรับ หรือยอมรับเล็กน้อย

2.2.2 ลักษณะปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม

1) หัวหน้าครอบครัวชาวประมงที่อยู่ในช่วงอายุต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่อายุต่างกันจะทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวที่มีช่วงอายุระหว่าง 31-45 ปี จะมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มช่วงอายุ 56-65 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มวัยที่มีความชำนาญในการทำมาหากินและกำลังสร้างความปึกแผ่นให้ครอบครัวมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยาพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และวิทวัส แก้วทะนงต์ (2541: 67) ที่ได้ศึกษาการมี

ส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า อายุไม่ได้เป็นปัจจัยหลัก ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

2) หัวหน้าครอบครัวชาวประมงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่ระดับการศึกษาต่างกันจะทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานเนื่องจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีเงื่อนไขอื่น ๆ มากกว่าระดับการศึกษา เช่นคนที่มีจิตสำนึกดีไม่จำเป็นต้องมีระดับการศึกษาที่สูง ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ที่ครอบครัวได้รับก็มาหลายทางไม่ได้มาจากการศึกษาอย่างเดียว การศึกษาในระบบเองไม่ได้เน้นที่จะให้ความรู้ของท้องถิ่น โดยเฉพาะความรู้ของการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลสาบ การเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ของชาวประมงที่ผ่านมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทวัส แก้วทะนงต์ (2541: 67) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง นครศรีธรรมราช พบว่าระดับการศึกษาไม่ได้เป็นปัจจัยหลัก ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง แต่ขัดแย้งกับ จันงค์ ไพโรจน์ (2533: 79-81) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษา แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0001

3) ครอบครัวชาวประมงที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจะเป็นในลักษณะ ของตัวแทนของครอบครัวไปเข้าร่วม การอนุรักษ์ทรัพยากรก็เช่นเดียวกัน จะเป็นครอบครัวใหญ่หรือเล็ก จะมีสมาชิกครอบครัวมากน้อยอย่างไร การมีส่วนร่วมก็ไม่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจรูญพันธ์ เชื้อวิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวง ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการตื่นตัวของประชาชนไม่ได้ขึ้นกับขนาดของครอบครัว ในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาที่เช่นกันการเสียดสละเพื่อทำงานส่วนรวม การตื่นตัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ก็จะเข้าไปร่วมในฐานะตัวแทนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของชุมชน ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของครอบครัว

4) ครอบครัวชาวประมงมีจำนวนสมาชิกออกทำการประมงต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวออกทำการประมงต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน โดยปกติการออกทำการประมงในทะเลสาบเป็นเรือประมงขนาดเล็ก และจะใช้แรงงานในครัวเรือนเช่น ลูกหรือภรรยาเป็นหลัก การร่วมทำกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัวก็จะแบ่งบทบาทและส่งตัวแทนไปร่วมในการรวมกลุ่มของชาวประมงเพื่อร่วมดำเนินการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาในกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมไม่ว่ามาจากสมาชิกในครอบครัวชาวประมงที่ออกทำการประมงจะมีจำนวนมากหรือน้อย ก็จะเข้าร่วมในนามครอบครัวของตัวเอง และมีความเท่าเทียมกันบางครอบครัวสมาชิกก็สลับมาร่วมกิจกรรม ยกเว้นกรณีที่สมาชิกครอบครัวมีสถานภาพทางสังคมโดดเด่นในชุมชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมาก

5) ครอบครัวชาวประมงที่มีช่วงระยะเวลาการประกอบอาชีพประมงต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่มีช่วงระยะเวลา (จำนวนปี) การทำอาชีพประมงของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน แต่ผลการวิจัยยังขัดแย้งกับสุชาติ บรรจงการ (2544: 111-120) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในชุมชนเกาะลิบง อำเภอกันตังจังหวัดตรัง พบว่า ปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนเป็นชาวประมง ต้องพึ่งพาอาศัยเลี้ยงชีพด้วยการทำประมงในทะเลมายาวนาน

ในกรณีนี้ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะทำการประมงในทะเลสาบมาเป็นระยะเวลายาวนานหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่ได้เป็นตัวชี้ขาดว่าจะเข้ามาร่วมอนุรักษ์ทะเลสาบมากน้อยแค่ไหน เมื่อทำการประมงได้ผลผลิตน้อยลง ทุกครอบครัวก็แสวงหาทางเลือกเพื่อเพิ่มผลผลิตหรือรายได้ของครอบครัว ได้แก่ การเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมงให้มากขึ้น การย้ายพื้นที่ที่เคยทำการประมงไกลและกว้างมากขึ้นหรือการหาอาชีพเสริมรายได้อื่นๆเข้ามาในครอบครัวไม่มีเวลาและละเลยการฟื้นฟูเพื่อให้ทะเลสาบสมบูรณ์ขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ

6) ครอบครัวชาวประมงที่มีรายได้จากการทำประมงต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่มีรายได้จากการทำประมงของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน แนวโน้มทั้งผลการศึกษาและในพื้นที่ ครอบครัวที่มีรายได้มาก มีส่วนร่วมน้อยกว่าครอบครัวที่มีรายได้น้อย คนที่รายได้มากมี

ทางเลือกในการเพิ่มทุน เพิ่มเครื่องมือ ส่วนครอบครัวที่รายได้ต่ำมีข้อจำกัดเรื่องทุน และเครื่องมือ ประมง ดังนั้นการฟื้นฟูทรัพยากรเป็นทางที่จะเพิ่มรายได้ทางเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมศรี อรรถนกุล (238: 134-147) ได้ศึกษาความรู้ ทักษะ และแนวทางปฏิบัติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จ.สงขลา พบว่า รายได้ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวประมงเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมากขึ้น ทำนองเดียวกับวิทวัส แก้วพะนงค์ (2541: 67) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง นครศรีธรรมราช พบว่ารายได้ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่มี ผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เช่นกัน แต่ขัดแย้งกับจรูญพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545: 91-92) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง นครศรีธรรมราช พบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ 0.05

กรณีของครอบครัวชาวประมงริมทะเลสาบ ข้อเท็จจริงในระดับพื้นจะมี พื้นฐานด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน เช่นการเป็นผู้นำถึงแม้ว่ามีรายได้น้อย ก็เข้ามีส่วนร่วมมากหรือผู้มี รายได้จากการทำประมงมากแต่ไม่มีเวลาก็เข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทะเลสาบน้อยไป สรุปว่า รายได้ยังไม่ใช่อัตว์ชี้วัดเรื่องดังกล่าว

7) ครอบครัวชาวประมงที่มีรายได้รวมต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวประมงที่มีรายได้รวมของครอบครัว ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับสมมติฐาน เนื่องจากรายได้ส่วนหนึ่งอาจจะมากหรือน้อยของครอบครัวที่มาจากอาชีพเสริมอื่น ๆ ของสมาชิกครอบครัว นอกเหนือจากการทำประมง ในทะเลสาบ ความมากน้อยของรายได้รวม ไม่ได้เป็นปัจจัยการมีส่วนร่วมว่ามากน้อยแค่ไหน เพราะเงื่อนไขทางสังคมรูปแบบต่างๆในชุมชนเช่นความเข้มแข็งของกลุ่ม วัฒนธรรมของท้องถิ่น ของชาวประมง และอื่น ๆ ก็จะเป็นปัจจัยหนุนการมีส่วนร่วมของชาวประมงได้มากกว่ารายได้รวม ของครอบครัว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทะเลสาบสงขลา ของครอบครัวชาวประมงยังอยู่ในระดับต่ำ มีความแตกต่างกันระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เป็นฝ่ายพ่อกับฝ่ายแม่ มีความแตกต่างกันระหว่างกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐที่จัดให้ ประชาชนมีความแตกต่างกันระหว่างขั้นตอนและกระบวนการมีส่วนร่วมรวมถึงมีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ของครอบครัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบมาพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะ ในเชิงปฏิบัติให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้มีความสามารถสนับสนุน และสร้างเงื่อนไข เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลาได้มากขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านอบรมพัฒนาจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลาและพัทลุง (ทสจ.) สถาบันการศึกษา ในพื้นที่เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และอื่น ๆ ควรจัด เวที สัมมนา อบรม การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา แก่ ชุมชนกลุ่มต่าง ๆ รอบทะเลสาบสงขลาโดยเฉพาะ กลุ่มชาวประมง อย่างต่อเนื่อง

2) ควรพัฒนาและจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทะเลสาบสงขลา เพื่อจัดทำสื่อข้อมูลข่าวสาร ในด้านต่าง ๆ เช่น องค์กรความรู้จากการวิจัย สภาพปัญหาของทะเลสาบ นโยบายที่เกี่ยวข้อง โครงการ กิจกรรมของหน่วยงาน กิจกรรมการอนุรักษ์ของชุมชนในพื้นที่ โดยสื่อสารผ่าน สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือ มโนราห์ ฯลฯ และผ่านสื่อส่วนกลาง เพื่อเผยแพร่ให้ชุมชนทั้งในพื้นที่และ ใกล้เคียง ได้รับทราบข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้มีความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ ทะเลสาบสงขลามากขึ้น

3) เพื่อลดความซ้ำซ้อน การทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการทำงาน แบบบูรณาการ ทั้งแผนงานโครงการ กิจกรรม และบุคลากร โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น กรมประมง กรมทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ร่วมมือกันสนับสนุนชุมชนประมงริมทะเลสาบสงขลาให้มีการ จัดการทรัพยากร ชายฝั่งหน้าบ้านตัวเอง โดยการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และปลูกป่าชายเลน ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งจะทำให้ชาวประมงสามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทุกหน่วยงานได้ ไม่ต้องเสีย เวลาและเบียดเบียนกับประชุมหลายครั้ง ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน

4) การรณรงค์ให้ความรู้ โดยใช้สื่อต่าง ๆ ต้องมีการดำเนินงานควบคู่ไปกับการสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบที่เป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมมากขึ้น มีข้อเสนอแนะเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

(1) กรมประมง โดย สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา ควรสนับสนุนการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และจัดตั้งกลุ่มประมงอาสาจากตัวแทนของชุมชนให้มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง สนับสนุนให้เข้ามาร่วมบริหารจัดการดูแลรักษา ซ่อมแซมเขตอนุรักษ์ ช่วยประสานงานกับบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม การวางกฎระเบียบเขตอนุรักษ์ใช้วิธีจัดประชาคมของชุมชน เพื่อลดความขัดแย้งและช่วยให้สร้างการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น

(2) กรมทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 สนับสนุนการฟื้นฟูป่าชายเลน ควรมีการศึกษา ความเหมาะสมของพันธุ์ไม้ให้สอดคล้องกับพื้นที่ ร่วมกับกรรมการชุมชน หน่วยงานควรใช้เวลาในการทำความเข้าใจ ร่วมวางแผน และเตรียมพื้นที่ อาจจะจัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนในช่วงที่มีเทศกาลของชุมชน เช่น วันสงกรานต์ วันปีใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษาฯลฯ โดยให้ชุมชนนำอาหาร “ข้าวหม้อ-แกงหม้อ” มาร่วมรับประทานด้วยกัน เพื่อให้คนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้น

(3) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนริมทะเลสาบสงขลา ควรสนับสนุนกิจกรรม เช่น ธนาคารขยะ ระดับชุมชน การแยกขยะในครอบครัว สนับสนุนกองทุนครอบครัวสะอาด ให้กลุ่มแม่บ้านบริหารจัดการ ช่วยกันรณรงค์การกำจัดขยะในชุมชน จัดกิจกรรมประกวด “บ้านสะอาด” หรืออื่น ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยให้มากขึ้น

5) ทั้งหน่วยงานระดับนโยบาย และหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ของคนในชุมชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มสตรี หรือกลุ่มแม่บ้าน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้หญิงที่เป็นผู้นำถึงแม้จะมีจำนวนน้อยแต่มีบทบาทสำคัญในการร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทะเลสาบ ควรมียุทธศาสตร์ที่หลากหลายเพื่อพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มสตรีรอบทะเลสาบสงขลาเป็นการเฉพาะจะทำให้สตรีมีส่วนร่วมทำให้ทะเลสาบสงขลาอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้มีความสามารถสนับสนุนและสร้างเงื่อนไข เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลาได้มากขึ้น

3.1.3 หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรจะหนุนเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ระดับครอบครัว จนไปถึงระดับเครือข่ายของสังคม

3.1.4 การสนับสนุน เสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวชาวประมงให้สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลสาบสงขลาได้มากขึ้น ได้แก่ การเสริมสร้างความเป็นผู้นำของสมาชิกครอบครัว สนับสนุนให้เกิดกลุ่มกิจกรรมหรือองค์กรในระดับชุมชน การจัดเวทีประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรมสัมมนา การทัศนศึกษาดูงาน การใช้สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน แผ่นโปสเตอร์ แผ่นพับ ในการสื่อสารให้ความรู้แก่ชุมชน การสนับสนุนให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทะเลสาบที่หลากหลายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยฝึกให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการบริหารโดยชุมชนเอง ตั้งแต่เริ่มวางแผน จนถึงขั้นการติดตามประเมินผล โดยให้กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมที่หลากหลายทุกเพศทุกวัย

3.1.5 ควรเน้นการพัฒนาศักยภาพ ของสตรีในชุมชนประมงริมทะเลสาบให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเสริม ส่งเสริมแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากร ส่งเสริมการเป็นผู้นำ ส่งเสริมให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ทะเลสาบเคียงบ่าเคียงไหล่กับฝ่ายผู้ชายอย่างเท่าเทียมกัน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ต่อครัวครัวชาวประมง ในมิติต่าง ๆ เจาะลึกปัจจัยความสำเร็จและ ข้อจำกัดปัญหาอุปสรรคต่างๆ

3.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเลือกเป็นพื้นที่เป็นภูมิภาคย่อยต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของครอบครัวที่อาศัยเขตป่าต้นน้ำเขตป่าพรุ เขตพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย เป็นต้น ทำให้เห็นภาพรวมมากขึ้น และจะทำให้นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาของพื้นที่ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ไกรฤกษ์ แสงสุข (2545) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพน้ำกว๊านพะเยา”
งานค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2540)
วีรวัฒน์ ปภุสโร บรรณธิการ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พิมพ์ครั้งที่ 5
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ดอกเบญจ
- คณะทำงานรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย กรณีการจัดระเบียบเครื่องมือ
ประมงในทะเลสาบสงขลา (2546) การประชุมผู้มีส่วนร่วม วันที่ 19 ธันวาคม 2546
โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท จังหวัดสงขลา (อัคราเนา)
- โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ (2545) การจัดการทรัพยากร โดยองค์กรชุมชน กรณีศึกษา
จากชุมชนประมงพื้นบ้านภาคใต้ กรุงเทพมหานคร เพื่อฟ้าพรันต์
- โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา (2539) ข้อมูลพื้นฐานชาวประมงทะเลสาบ
สงขลาตอนล่าง ปี 2539 (อัคราเนา)
- โครงการพัฒนาผู้ใช้แรงงานสตรีภาคใต้ (2540) สสำรวจแรงงานสตรีในโรงงานอุตสาหกรรม
จังหวัดสงขลา (อัคราเนา)
- จักรพงษ์ ทองเพชร (2539) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณ
ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสตูล” วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์
- จรรยาพันธ์ เชี่ยววิทย์ (2545) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน
อำเภอถ้ำรงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- จำนง ไพโรจน์ (2533) “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำ
ปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

- เฉลิมศรี อรรถจนกุล (2538) “ความรู้ ทักษะคติและแนวทางปฏิบัติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา:กรณีศึกษาชาวประมงขนาดเล็กตำบลคูุด
อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2545) “ความหมายและความสำคัญของครอบครัว” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 2 หน้า 65 มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- ทวี ทองสว่างและทัศนีย์ ทองสว่าง (2523) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2544) กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง พิมพ์ครั้งที่ 8 ขอนแก่น
โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุข
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ (2545) คนพื้นทะเลสาบ กรุงเทพมหานคร เฟื่องฟ้าพรีนติ้ง
- แนว โสทธิพันธุ์ (2534) “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบท
ศึกษาเฉพาะกรณีในพื้นที่จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิทยาศาสตรเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- เบ็ญจวรรณ เฟื่องหนู (2543) การอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาของชาวประมงพื้นบ้าน คูุด
อำเภอสติงพระจังหวัดสงขลา เอกสารสรุปงานเวทีวิชาการ “ประมงพื้นบ้านภาคใต้กับ
การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง สถานการณ์ปัญหาและแนวทางยุทธศาสตร์” วันที่ 18-20
พฤศจิกายน 2543 ณ ห้องประชุมหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- ปรีชาติ แก้วมิ่ง (2541) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ กรณีปัญหารายได้ไม่เพียงพอรายจ่ายของ
ชาวประมงทะเลสาบ ตำบลสติงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา สงขลา โครงการ
การจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้
- ปรีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2540) กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา
กรุงเทพมหานคร โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- ประสงค์ เข็มมอรัตน์ (2547) เอกสารประกอบการสัมมนาสิ่งแวดล้อม 47 วันที่ 5-6 มิถุนายน
พ.ศ. 2547 ณ กรมประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร
- ปีเตอร์ โอ๊กเลย์ และ เดวิด มาสเดน (2533) “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ชนบท” แปลโดย นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา กรุงเทพมหานคร สำนักงานวิจัยแห่งชาติ

- บุคคล เหมบัณฑิต (2544) “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนทะเลน้อย”
 วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์
- เริงชัย ต้นสกุลและคณะ (2543) การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
 ท้องถิ่น อ่าวท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เอกสารสรุปงานเวทีวิชาการ “ประมง
 พื้นบ้านภาคใต้กับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง สถานการณ์ปัญหาและแนวทาง
 ยุทธศาสตร์” วันที่ 18-20 พฤศจิกายน 2543 ณ ห้องประชุมหอสมุดคุณหญิงหลง
 อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- เล็ก สมบัติ (2540) ประมวลแนวคิดนโยบายการพัฒนาสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัว
 มุมมองของนักสวัสดิการสังคม ศิริพัฒน์ ยอดเพชร บรรณาธิการ กรุงเทพมหานคร
 J.PRINT
- เลิศชาย ศิริชัย (2546) พัฒนาการใช้ทรัพยากรในทะเลสาบสงขลา ศึกษากรณีชุมชนประมง
 พื้นบ้าน เอกสารประกอบสัมมนาทางวิชาการ ทะเลสาบในกระแสความเปลี่ยนแปลง
 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและกระบวนการพัฒนา โดยโครงการวิจัย
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สถาบันทักษิณคดีศึกษา
 มหาวิทยาลัยทักษิณ 19-21 มิถุนายน 2546
- วิหาญ สุขสง (2539) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้าย
 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- วิชัย เทียนน้อย (2533) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 อักษรวัฒนา
- วิวัฒน์ ภูกะนองศรี (2435) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัด
 ปัตตานี” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อชุมชน
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- วิทวัส แก้วทะนงค์ (2541) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่
 ลุ่มน้ำปากพนังจังหวัดนครศรีธรรมราช” สารนิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทาง
 การจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์
- ลำราญ จิตมานะ (2436) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน”
 วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อชุมชน มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์

- สัมฤทธิ์ ทองศรี (2540) *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542) *สรุปผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ณ โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท จังหวัดสงขลา วันที่ 8 กันยายน 2542 (อัครา)*
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12 (2543) *รายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลาปี 2542 กรุงเทพมหานคร กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ สิ่งแวดล้อม*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม (2546) *เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา ครั้งที่ 2/2546 วันที่ 9 กันยายน 2546 ณ โรงแรม สมิทลาปีพี จังหวัดสงขลา*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547) *โครงการจัดทำแผนแม่บท พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เอกสารสรุปรายงานขั้กลาง เพื่อเสนอในการประชุม ผู้มีส่วนได้เสีย ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ 14 สิงหาคม 2547 โดย มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณและมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม (2547) *รายงานคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2546 กรุงเทพมหานคร อัมรินทร์ พับลิชชิ่ง*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548) *โครงการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการ พัฒนา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาปี พ.ศ.2548 กรุงเทพมหานคร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2549) *แนวทางการดำเนินงาน ในแผนปฏิบัติการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาปี พ.ศ.2551 กรุงเทพมหานคร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2549) *รายงานสรุปผลการประชุม ระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลาปี พ.ศ.2551 วันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2549 (อัครา)*

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2549) แนวทางการดำเนินงาน
ในแผนปฏิบัติการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาปี พ.ศ.2551 กรุงเทพมหานคร
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550) เอกสารประกอบการ
ฝึกอบรมเพื่อสร้างศักยภาพแก่ชุมชนในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการ
พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา วันที่23-25 พฤษภาคม 2550 ณ หาดแก้ว รีสอร์ท สงขลา
- สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา (2547) ข้อมูลทางวิชาการของทะเลสาบสงขลา (อัคราเนนา)
สุชาติ บรรจงการ (2544) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ห้วยทะเล กรณีตำบลลิบง
อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สุณีย์ บุญกำเนิด (2542) “การจัดการทรัพยากรประมงของชุมชนประมงขนาดเล็ก กรณีศึกษา
ชุมชน แหลมโพธิ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สุนันทา นิลเพชร (2538) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของ
ชาวประมงพื้นบ้านฝั่งทะเลจังหวัดกระบี่และตรัง” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สุดธิดา สุวรรณะ (2545) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในชุมชนรัตนวิบูลย์
และชุมชนไทยโฮเต็ล ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์
- สมเกียรติ ผาสุกวงษ์ (2543) “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำจากอ่างน้ำของรพช.
ท้องที่อำเภอฉวางจังหวัดลำพูน” งานค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา (2544) “การมีส่วนร่วมของชาวชนบทผู้ยากจนในโครงการพัฒนาชนบท”
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่
งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปากเกร็ด นนทบุรี
- สมพงษ์ เป้าทอง (2539) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

- อคิน รพีพัฒน์ (2531) *ปัญหาการพัฒนาชนบทบทเรียนจาก กระทบัตร โครงการพัฒนาชนบท
ลุ่มน้ำแม่กรอง* ขอนแก่น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อังสุณีย์ ชุณหปราณและคณะ (2539) *ประเมินผลการจับสัตว์น้ำจากทะเลสาบสงขลาปี 2537-
2538* กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์
- อัมพร แก้วหนู (2540) “ชุมชนแออัด” *วารสารแลใต้* 8, 45 (ธันวาคม) : 3-5
- อุมาพร ตรังสมบัติ (2540) *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษารอบครัว* กรุงเทพมหานคร
คณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรทัย ก๊กผล (2546) “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน *รองศาสตราจารย์ พัชรีย์ ลิโรส คุ่มมือ
การมีส่วนร่วมของประชาชน* หน้า2-7 กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือจุฬา มุลนิธิ
ปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Kasperson, R.E. Breitbart, M. (1974) *Participation decentralization and advocacy
planning*. Commission on College Geography Resource paper No.25 Washington
DC: Association of American Geographers.
- <http://www.childthai.org/cic/c163.htm> สถาบันเด็ก มูลนิธิเด็ก 19 ต.ค.2547 (นโยบายและแผนงาน
ในการพัฒนาสถาบันครอบครัว) คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความ
รุนแรงต่อเด็กและสตรี ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ
(กสส.) สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- <http://wbc.msu.ac.th/ge/0299101/sommud/human05.html> ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อุดอ กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
10 เมษายน 2550
- <http://www.reo11.net/environment/index.php> สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่11 10 เมษายน2550

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของครอบครัวชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนประกอบในการทำวิจัยในหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบตามความจริงจากประสบการณ์และความคิดเห็นของท่าน สำหรับข้อมูลที่ท่านตอบนี้ขอรับรองว่าจะเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

นายณฤทธิ์ ดวงสุวรรณ รหัสประจำตัวนักศึกษา 2467100224

ตอน 1. ข้อมูล สถานภาพส่วนบุคคลของหัวหน้าและสมาชิกในครอบครัว

1. หัวหน้าครอบครัวอายุ.....ปี

2. ระดับการศึกษาหัวหน้าครอบครัว

☐ ไม่ได้รับการศึกษา	☐ อนุปริญญา/ปวส.
☐ ประถมศึกษา (ชั้น.....)	☐ ปริญญาตรี
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	☐ อื่น ๆ ระบุ

3. ในครอบครัวของท่านมีสมาชิก จำนวน.....คน

เป็นชาย.....คน เป็นหญิง.....คน

9. ทะเลสาบสงขลาเป็นที่มาของรายได้และปัจจัย4 ของครอบครัวของท่าน
 มากน้อยเพียงใด

- () น้อยมาก
 () น้อย
 () ปานกลาง
 () สูง
 () สูงมาก

10. ปัจจุบันสมาชิกครอบครัวของท่านมีสภาพในการดำรงตำแหน่งในชุมชนของท่าน เช่น
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานออมทรัพย์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำเยาวชน
 กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน

พ่อ	แม่
() ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง หรือเคยดำรงตำแหน่ง	() ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง หรือเคยดำรงตำแหน่ง
() ไม่เคยดำรงตำแหน่ง	() ไม่เคยดำรงตำแหน่ง

11. ถ้าเป็น เป็นตำแหน่งอะไร(ตอบได้มากกว่าข้อ)

พ่อ	แม่
() ตำแหน่งกำนัน	() ตำแหน่งกำนัน
() ตำแหน่งสารวัตรกำนัน	() ตำแหน่งสารวัตรกำนัน
() ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน	() ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
() ตำแหน่งสมาชิก อบต.	() ตำแหน่งสมาชิก อบต.
() ตำแหน่งผู้นำสตรี	() ตำแหน่งผู้นำสตรี
() ตำแหน่งผู้นำเยาวชน	() ตำแหน่งผู้นำเยาวชน
() ตำแหน่งประธานกองทุน ชุมชน	() ตำแหน่งประธานกองทุน ชุมชน
() ตำแหน่งกรรมการ ฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน	() ตำแหน่งกรรมการ ฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน
() ตำแหน่งอื่น ๆ	() ตำแหน่งอื่น ๆ
ระบุ.....	ระบุ.....

12. สมาชิกในครอบครัวของท่านได้เข้าเป็นสมาชิกและเคยเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนของท่านหรือไม่เช่น กลุ่มกองทุนชุมชน กลุ่มเกษตรกร ชมรมชาวประมง กลุ่มประมงอาสา กลุ่มออม. และกลุ่มอื่นๆ

พ่อ	แม่
☐ เป็นสมาชิกกลุ่มหรือเคยเป็น	☐ เป็นสมาชิกกลุ่มหรือเคยเป็น
☐ ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม	☐ ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม

13. สมาชิกในครอบครัวของท่านได้รับข้อมูลข่าวสารโดยเฉลี่ยในรอบ 1 เดือน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (จากสื่อมวลชนและอื่น ๆ) มากน้อยเพียงใด

- ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยกว่า 3 ครั้ง/เดือน
- ได้รับข้อมูลข่าวสาร 3-7 ครั้ง/เดือน
- ได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า 7 ครั้ง/เดือน

14. สมาชิกครอบครัวของท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งใดบ้าง(จงเรียงลำดับแหล่งข่าวที่ท่านได้รับโดยเขียนหมายเลข 1,2,3..หน้าแหล่งข่าวที่ท่านได้รับมากที่สุด จนถึงน้อยที่สุด)

☐ เอกสารทางราชการ	☐ โทรทัศน์
☐ เอกสารจากองค์กรเอกชน	☐ หนังสือพิมพ์
☐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ	☐ เพื่อนบ้าน/ญาติ
☐ อาสาสมัครองค์กรพัฒนาเอกชน	☐ อื่น ๆ ระบุ.....
☐ วิทยุ	

15. ใน 1 เดือน สมาชิกครอบครัวของท่านได้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ชุมชนหรือบุคคลภายนอกเข้ามาติดต่อ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มากน้อยเพียงใด

พ่อ	แม่
☐ ไม่เคยติดต่อ	☐ ไม่เคยติดต่อ
☐ เคยติดต่อ 1-3 ครั้ง	☐ เคยติดต่อ 1-3 ครั้ง
☐ เคยติดต่อ 4-6 ครั้ง	☐ เคยติดต่อ 4-6 ครั้ง
☐ เคยติดต่อ 7 ครั้งขึ้นไป หรือมากกว่า	☐ เคยติดต่อ 7 ครั้งขึ้นไป หรือมากกว่า

16. ปัจจุบันท่านคิดว่า สมาชิกครอบครัวของท่านเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด

พ่อ	แม่
☐ ไม่ยอมรับ	☐ ไม่ยอมรับ
☐ ยอมรับเล็กน้อย	☐ ยอมรับเล็กน้อย
☐ ยอมรับปานกลาง	☐ ยอมรับปานกลาง
☐ ยอมรับมาก	☐ ยอมรับมาก
☐ ยอมรับมากที่สุด	☐ ยอมรับมากที่สุด

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2

ตอนที่2 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัคร **6**
 คำชี้แจง แบบสอบถามต่อไปนี้ในแต่ละหัวข้อมีคำตอบไว้ให้เลือก โดยขอให้ท่านพิจารณาว่าท่านและสมาชิกครอบครัวของท่านมีส่วนร่วมในลักษณะตามที่ปรากฏในข้อความหรือไม่เพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด (โดยใช้แบบสอบถามครบคร้วละ 2 ชุด)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม หัวหน้าครอบครัว (พ่อ)

	การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ					การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือประมง					การกำจัดขยะมูลฝอยไม่ให้ส่งสู่ทะเลสาบ				
	พันธุ์สัตว์น้ำ					พันธุ์สัตว์น้ำ					พันธุ์สัตว์น้ำ					พันธุ์สัตว์น้ำ					พันธุ์สัตว์น้ำ				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. ด้านการร่วมวางแผน																									
1.1 เคยประชุมวางแผนและร่วมตัดสินใจในการวางแผนกิจกรรม																									
1.2 เคยร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรม																									
1.3 เคยให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม																									
1.4 เคยร่วมกำหนดระเบียบ ขบวนการ และวิธีการดำเนินกิจกรรมและการดูแลรักษา																									

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้ง)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม หัวหน้าครอบครัว (พ่อ) 7

	การจัดทำเขตอนุรักษพื้นที่สัตว์น้ำ					การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือประมง					การกำจัดขยะมูลฝอยไม่ให้ลงสู่ทะเลสาบ				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. ด้านการร่วมปฏิบัติ																									
2.1 เคยร่วมออกแรงในการทำกิจกรรม																									
2.2 เคยร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ในกิจกรรม																									
2.3 เคยร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรม																									
2.4 เคยประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม																									
2.5 เคยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการควบคุมในการดำเนินกิจกรรม																									

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้งที่)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม หัวหน้าครอบครัว (พ่อ) 8

	การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ					การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือประมง					การกำจัดขยะมูลฝอยไม่ให้ลงสู่ทะเลตาม				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. ด้านการได้รับผลประโยชน์																									
3.1 จับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น																									
3.2 สร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น																									
3.3 เป็นกิจกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้ชุมชนเพิ่มขึ้น																									
3.4 ทำให้ทรัพยากรชายฝั่งอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น																									
4. ด้านการติดตามประเมินผล	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.1 เคยร่วมติดตามประเมินผลการค้าเนกกิจกรรม																									
4.2 เคยร่วมเป็นอาสาสมัครดูแลเฝ้าระวังบริเวณที่จัดทำกิจกรรม																									

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้ง)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม ของสมาชิกครอบครัว (แม่) 9

	การจัดทำข้อตกลงผู้รักษ					การปล่อยพันธบัตรผู้นำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือ					การกำจัดขยะมูลฝอย									
	พันธบัตรผู้นำ					พันธบัตรผู้นำ					พันธบัตรผู้นำ					พันธบัตรผู้นำ					พันธบัตรผู้นำ									
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. ด้านการร่วมวางแผน																														
1.1 เคยประชุมวางแผนและร่วมตัดสินใจในการวางแผนกิจกรรม																														
1.2 เคยร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรม																														
1.3 เคยให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการค้าเงินกิจกรรม																														
1.4 เคยร่วมกำหนดระเบียบ ขบวนการ และวิธีการดำเนินกิจกรรมและการดูแลรักษา																														

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้ง)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม สมรรถภาพของครอบครัว (แม่) 10

	การจัดทำเขตศูนย์รักษ์ พันธุ์สัตว์น้ำ					การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือ ประมง					การกำจัดขยะมูลฝอย ใหม่ให้ลงสู่ทะเลสาบ				
	พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		พันธุ์สัตว์น้ำ		
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. ด้านการร่วมปฏิบัติ																									
2.1 เคยร่วมออกแรงในการทำกิจกรรม																									
2.2 เคยร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ ในกิจกรรม																									
2.3 เคยร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ใน การจัดกิจกรรม																									
2.4 เคยประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กับกิจกรรม																									
2.5 เคยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ ในการควบคุมในการดำเนินกิจกรรม																									

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้ง)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม ของสมาชิกของครอบครัว (แม่) 11

	การจัดทำเขตอู่รักษ์					การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					การปลูกป่าชายเลน					การจัดระเบียบเครื่องมือประมง					การกำจัดขยะมูลฝอยไม่ให้ลงสู่ทะเลสาบ				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. ด้านการได้รับผลประโยชน์																									
3.1 จับสัตว์น้ำ ได้เพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น																									
3.2 สร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น																									
3.3 เป็นกิจกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้ชุมชนเพิ่มขึ้น																									
3.4 ทำให้ทรัพยากรชายฝั่งอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น																									
4. ด้านการติดตามประเมินผล	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.1 เคยร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม																									
4.2 เคยร่วมเป็นอาสาสมัครดูแลเฝ้าระวังบริเวณที่จัดทำกิจกรรม																									

1: ไม่มีส่วนร่วมเลย 2: มีส่วนร่วมเล็กน้อยนาน ๆ ครั้ง 3: มีส่วนร่วมปานกลาง 4: มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง (บ่อยมาก) 5: มีส่วนร่วมสูงมาก (ทุกครั้ง)

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ(แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าครอบครัว)

1. ท่านคิดว่าปัจจัยที่ทำให้สัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาสมบูรณ์มากขึ้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของท่านในกิจกรรมต่างๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย

- () การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ
- () การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
- () การปลูกป่าชายเลน
- () การจัดระเบียบเครื่องมือประมง
- () การกำจัดขยะมูลฝอยไม่ให้ลงสู่ทะเลสาบ

2. ท่านคิดว่าปัญหาที่สำคัญและรุนแรงที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาเสื่อมโทรม มีอะไรบ้าง(เรียงระดับความรุนแรงจากมากไปหาน้อย)

- 2.1.....
- 2.2.....
- 2.3.....

3. ในความคิดเห็นของท่าน ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลา มีอะไรบ้าง(เรียงลำดับความสำคัญจากสำคัญมากไปหาน้อย)

- 3.1.....
- 3.2.....
- 3.3.....

4. ในความเห็นของท่าน ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลา มีอะไรบ้าง(เรียงลำดับความสำคัญมากไปหาน้อย)

- 4.1.....
- 4.2.....
- 4.3.....

4. ท่านคิดว่าแนวทางในการสนับสนุนให้ครอบครัวชาวประมงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทะเลสาบสงขลา มีอะไรบ้าง

- 5.1.....
- 5.2.....
- 5.3.....

ภาคผนวก ข

แสดงผลการหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability)

แสดงผลการหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์(Reliability)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1.1	127.3750	5996.1378	.9669	.9960
A1.2	127.4750	5992.7173	.9797	.9959
A1.3	126.9750	6037.1019	.9576	.9961
A1.4	127.5750	5995.1737	.9870	.9958
A2.1	126.2750	6086.8199	.9204	.9965
A2.2	127.4000	5995.3231	.9769	.9959
A2.3	127.5000	5972.4615	.9884	.9958
A2.4	127.1000	6005.5282	.9710	.9960
A2.5	127.2000	5979.7538	.9810	.9959
A3.1	127.4000	6061.3231	.9746	.9959
A3.2	127.5500	6066.5103	.9759	.9959
A3.3	127.5750	6012.1994	.9813	.9959
A3.4	126.9750	6028.8455	.9660	.9960
A4.1	127.5250	6005.3840	.9728	.9959
A4.2	127.7000	6042.6769	.9683	.9960

Reliability Coefficients

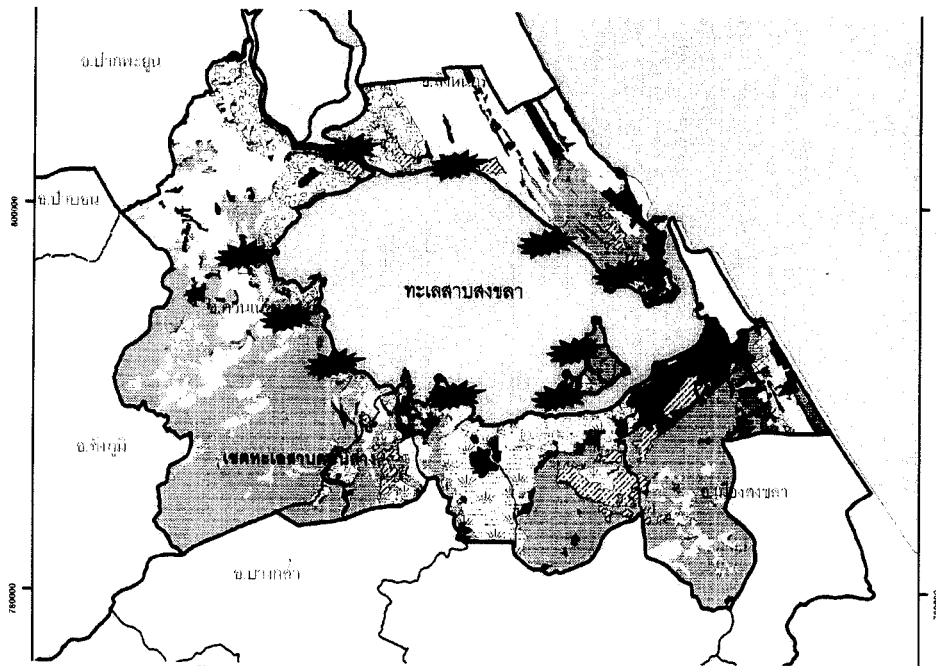
N of Cases = 40.0

N of Items = 15

Alpha = .9962

ภาคผนวก ค

แสดงภาพพื้นที่วิจัยและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน

พื้นที่ศึกษา ชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา(ตอนล่าง)

ภาพกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชาวประมง

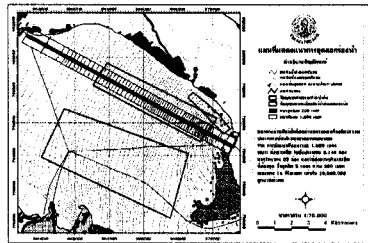
เขตอวนร่วมพื้นที่ศึกษา

ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

ปลูกป่าชายเลน

จัดระเบียบเครื่องมือประมง

กำจัดขยะมูลฝอย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายณฤทธิ์ ควงสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	8 กุมภาพันธ์ 2506
สถานที่เกิด	ตำบลคลองแห อำเภอกาบังใหญ่ จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาคอปรูว์และสังคม) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
สถานที่ทำงาน	เครือข่ายชุมชนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 86 หมู่ที่ 4 ตำบลคูุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา 90180
ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาและหัวหน้าฝ่ายข้อมูล